

แนวทางหรือมาตรการทางกฎหมายเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่งของที่ทำการปกครองอำเภอในพื้นที่จังหวัดพะเยา

ณิชกานต์ กันทะพะเยา

การศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองเสนอเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา

หลักสูตรปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต

พฤษภาคม 2567

ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยพะเยา

แนวทางหรือมาตรการทางกฎหมายเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่ง
ของที่ทำการปกครองอำเภอในพื้นที่จังหวัดพะเยา

การศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองเสนอเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา

หลักสูตรปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต

พฤษภาคม 2567

ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยพะเยา

LEGAL GUIDELINES OR LEGAL MEASURES TO ENHANCE THE EFFICIENCY OF
CIVIL DISPUTES MEDIATION OF THE DISTRICT ADMINISTRATION OFFICES IN PHAYAO
PROVINCE

An Independent Study Submitted in Partial Fulfillment
of the Requirements for the *Master of Laws Degree*

May 2024

Copyright 2024 by University of Phayao

การศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง

เรื่อง

แนวทางหรือมาตรการทางกฎหมายเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่ง
ของที่ทำการปกครองอำเภอในพื้นที่จังหวัดพะเยา

ของ ณิชกานต์ กันทะพะเยา

ได้รับพิจารณาอนุมัติให้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา

หลักสูตรปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต

ของมหาวิทยาลัยพะเยา

..... ประธานกรรมการสอบการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง
(รองศาสตราจารย์ ดร. พรชัย วิสุทธิศักดิ์)

..... อาจารย์ที่ปรึกษาการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. วิมลเรขา ศิริชัยวารวรรณ)

..... อาจารย์บัณฑิตศึกษามหาวิทยาลัยพะเยา
(รองศาสตราจารย์ ดร. นภันต์ ศุภศิริพงษ์ชัย)

..... คณบดีคณะนิติศาสตร์
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ อุดม งามเมืองสกุล)

เรื่อง:	แนวทางหรือมาตรการทางกฎหมายเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่งของการปกครองอำเภอในพื้นที่จังหวัดพะเยา
ผู้ศึกษาค้นคว้า:	ณิชนันท์ กันทะพะเยา, การศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง: น.ม., มหาวิทยาลัยพะเยา, 2566
อาจารย์ที่ปรึกษา:	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. วิมลเรขา ศิริชัยวารรณ
คำสำคัญ:	การไกล่เกลี่ย ข้อพิพาททางแพ่ง มาตรการทางกฎหมาย ที่ทำการปกครองอำเภอ

บทคัดย่อ

บทความวิจัยเรื่องนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสถานการณ์ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่งของการปกครองอำเภอต่าง ๆ ในพื้นที่จังหวัดพะเยา ศึกษาแนวคิดทฤษฎี กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่งของอำเภอ ตามพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. 2534 และหลักเกณฑ์วิธีการที่กำหนดในกฎกระทรวงว่าด้วยการไกล่เกลี่ยและประนอมข้อพิพาททางแพ่ง พ.ศ. 2553 และที่แก้ไขเพิ่มเติม เพื่อค้นหาแนวทางหรือมาตรการทางกฎหมายที่เหมาะสม เพื่อปรับปรุงกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่งของการปกครองอำเภอต่าง ๆ ในพื้นที่จังหวัดพะเยา โดยการศึกษาค้นคว้าวิจัยเชิงคุณภาพ

ผลการศึกษาพบว่า จำนวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่งของการปกครองอำเภอต่าง ๆ ในพื้นที่จังหวัดพะเยา มีจำนวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่งน้อย อันเนื่องมาจากกฎกระทรวงว่าด้วยการไกล่เกลี่ยและประนอมข้อพิพาททางแพ่ง พ.ศ. 2553 และที่แก้ไขเพิ่มเติม ได้กำหนดขั้นตอนของการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่งของอำเภอไว้มากเกินไปจนเกิดความจำเป็น การกำหนดคุณสมบัติของผู้ไกล่เกลี่ยบางประการส่งผลทำให้ความน่าเชื่อถือของผู้ไกล่เกลี่ยลดน้อยลงและประชาชนในพื้นที่จังหวัดพะเยายังไม่เห็นถึงประโยชน์ของกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่งของการปกครองอำเภอที่ดีกว่ากระบวนการระงับข้อพิพาทโดยวิธีอื่นนอกจากนี้ การขับเคลื่อนงานเกี่ยวกับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่งของการปกครองอำเภอยังคงมีการขับเคลื่อนน้อยดังนั้น แนวทางหรือมาตรการทางกฎหมายเพื่อพัฒนากระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่งของการปกครองอำเภอ ควรมีการพัฒนากฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่งของการปกครองอำเภอ โดยแก้ไขกฎกระทรวงว่าด้วยการไกล่เกลี่ยและประนอมข้อพิพาททางแพ่ง พ.ศ. 2553 และที่แก้ไขเพิ่มเติม เพื่อลดขั้นตอนกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่งบางขั้นตอนให้น้อยลงซึ่งจะทำให้การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทยุติได้เร็ว รวมถึงแก้ไขคุณสมบัติบางประการของผู้ไกล่เกลี่ยเพื่อเพิ่มความน่าเชื่อถือของผู้ไกล่เกลี่ย และสนับสนุนการดำเนินงานเกี่ยวกับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่งของการปกครองอำเภอให้มากขึ้น

Title: LEGAL GUIDELINES OR LEGAL MEASURES TO ENHANCE THE EFFICIENCY OF CIVIL DISPUTES
MEDIATION OF THE DISTRICT ADMINISTRATION OFFICES IN PHAYAO PROVINCE

Author: Nichakarn Kantaphayao, Independent Study: LL.M., University of Phayao, 2023

Advisor: Assistant Professor Wimonrekha Sirichairawan

Keywords: Mediation Civil Dispute Legal Measures District Administration Offices

ABSTRACT

This article aims to investigate the reality of administrative jurisdiction disputes in various districts of Phayao Province. The study explores relevant theories, legal principles, and regulations concerning the resolution of administrative jurisdiction disputes in districts, as outlined in the Royal Decree on Local Administration B.E.2534 and the Criteria and Procedures for Administrative Jurisdiction Disputes and Settlement B.E. 2553, along with its amendments. The objective is to identify suitable legal measures or strategies to enhance and streamline the administrative jurisdiction dispute resolution process in the districts of Phayao Province through qualitative research.

The findings indicate a minimal number of administrative jurisdiction disputes in the districts of Phayao Province. This low occurrence can be attributed to the excessive procedural requirements outlined in the regulations concerning administrative jurisdiction disputes and settlements. The stipulation of specific qualifications for disputing parties has also led to a decrease in the credibility of those involved. People in Phayao Province still do not see the benefits of the civil dispute mediation process of the district administrative office, which is better than the dispute resolution process by other methods. Additionally, the work on civil dispute mediation at the district administrative office is still less driven. Therefore, guidelines or legal measures to develop the civil dispute mediation process of the district administrative office must be the development of laws related to the mediation of civil disputes at district administrative offices by amending the Ministerial Regulations on Mediation and Conciliation of Civil Disputes B.E. 2553 and additional amendments. Reducing some steps in the civil dispute mediation process will allow the mediation to end the dispute quickly. Modifying some qualifications of mediators to increase the credibility of mediators. Furthermore, support the operations regarding civil dispute mediation of the district administrative office.

กิตติกรรมประกาศ

การศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองฉบับนี้ สำเร็จลุล่วงไปด้วยความกรุณาและการช่วยเหลือจาก ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. วิมลเรขา ศิริชัยราวรรณ อาจารย์ที่ปรึกษา ที่กรุณาให้คำปรึกษา และชี้แนะแนวทางตลอดระยะเวลาการศึกษาครั้งนี้ ขอขอบคุณคณาจารย์คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา และเจ้าหน้าที่คณะนิติศาสตร์มหาวิทยาลัยพะเยา ที่ให้คำแนะนำและอำนวยความสะดวกในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้มาโดยตลอด ผู้ศึกษารู้สึกซาบซึ้งในความกรุณา และขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูงไว้ ณ โอกาสนี้

ณิชากรนต์ กันทะพะเยา

สารบัญ

หน้า

บทคัดย่อภาษาไทย	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ.....	ช
สารบัญตาราง	ฌ
สารบัญภาพ	ญ
บทที่ 1 บทนำ.....	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
วัตถุประสงค์ของการศึกษา.....	4
กรอบแนวคิดและทฤษฎี	4
ขอบเขตของการศึกษา.....	5
นิยามศัพท์เฉพาะ.....	5
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	5
บทที่ 2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	7
ความหมายของการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท.....	7
แนวคิดเกี่ยวกับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท	9
ทฤษฎีเกี่ยวกับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท.....	15
แนวคิดเกี่ยวกับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในต่างประเทศ.....	19
การไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่งตามกฎหมายไทย	26
การไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่งของอำเภอ	31
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	36

บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย	39
ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	39
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	40
วิธีการสร้างเครื่องมือ	40
การรวบรวมข้อมูล	40
การวิเคราะห์ข้อมูล	41
บทที่ 4 ผลการวิจัย	42
องค์ความรู้ใหม่ที่ได้จากการศึกษาสถานการณ์ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการไล่เกลี่ยข้อพิพาททาง แพ่งของที่ทำการปกครองอำเภอต่าง ๆ ในพื้นที่จังหวัดพะเยา	42
องค์ความรู้ใหม่จากการศึกษากระบวนการไล่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่งของอำเภอตาม พระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. 2534 และที่แก้ไขเพิ่มเติม	59
องค์ความรู้ใหม่จากการศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับการไล่เกลี่ยข้อพิพาทของต่างประเทศ	70
บทที่ 5 สรุปผลการศึกษา และข้อเสนอแนะ	73
สรุปผลการศึกษา	73
ข้อเสนอแนะ	77
บรรณานุกรม	80
ภาคผนวก	84
ประวัติผู้วิจัย	87

สารบัญตาราง

หน้า

ตาราง 1 ข้อมูลการไล่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่งของอำเภอในพื้นที่จังหวัดพะเยา.....	3
ตาราง 2 เปรียบเทียบการไล่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่งของที่ทำการปกครองอำเภอ กับการไล่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่งอื่น.....	55

สารบัญภาพ

หน้า

ภาพ 1 กรอบแนวคิดและทฤษฎี.....	4
ภาพ 2 ขั้นตอนการใกล้เคียงข้อพิพาททางแพ่งของอำเภอ.....	35

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

แนวยุทธศาสตร์ชาติ พ.ศ. 2561 – 2580 ได้กำหนดแนวทางในการส่งเสริมระบบยุติธรรมทางเลือก และการมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการยุติธรรม โดยส่งเสริมกระบวนการยุติธรรมทางเลือกในรูปแบบต่าง ๆ¹ ส่งผลให้ปัจจุบันหลายฝ่ายให้ความสำคัญกับการนำวิธีการไกล่เกลี่ย (Mediation) ที่เป็นการเจรจาต่อรองที่มีบุคคลที่สาม (Mediator) ทำหน้าที่เป็นคนกลางในการดำเนินการและให้คำแนะนำ โดยมีจุดประสงค์เพื่อให้เกิดการประนีประนอมยอมความจากความสมัครใจของคู่ความทั้งสองฝ่ายเป็นสำคัญ ซึ่งเป็นเครื่องมือและกลไกที่รัฐแสวงหาขึ้นมาเพื่อระงับข้อพิพาทให้สอดคล้องกับความต้องการของสังคมในปัจจุบันที่ต้องการความรวดเร็วและเป็นธรรม บรรลุวัตถุประสงค์ในอันที่จะคุ้มครองสังคมให้มีความสงบ²

การไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่งของอำเภอ เป็นกระบวนการระงับข้อพิพาททางเลือก (Alternative Dispute Resolution หรือ ADR) ที่พระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. 2534 และที่แก้ไขเพิ่มเติม ให้อำเภอมีอำนาจหน้าที่ไกล่เกลี่ยหรือจัดให้มีการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทเพื่อให้เกิดความสงบเรียบร้อยในสังคม³ โดยมีคณะบุคคลผู้ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของประชาชน ที่คู่กรณีฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งมีภูมิลำเนาอยู่ในเขตอำเภอ ในเรื่องพิพาททางแพ่งเกี่ยวกับที่ดิน มรดก และข้อพิพาททางแพ่งอื่นที่มีทุนทรัพย์ไม่เกินสองล้านบาท มีอำนาจหน้าที่รับฟังข้อพิพาทโดยตรงจากคู่พิพาท และดำเนินการไกล่เกลี่ยให้เกิดข้อตกลงยินยอมร่วมกันระหว่างคู่พิพาทโดยเร็ว ตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดในกฎกระทรวงว่าด้วยการไกล่เกลี่ยและประนอมข้อพิพาททางแพ่ง พ.ศ.2553 และที่แก้ไขเพิ่มเติม⁴

การดำเนินการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่งของอำเภอ ตามที่กำหนดในกฎกระทรวงว่าด้วยการไกล่เกลี่ยและประนอมข้อพิพาททางแพ่ง พ.ศ.2553 และที่แก้ไขเพิ่มเติมนั้น

¹ ภาณุพงศ์ เณลิมสิน, การระงับข้อขัดแย้งโดยวิธีการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท, กรุงเทพธุรกิจ, คำนวนที่ 20 เมษายน 2565 จาก <https://www.bangkokbiznews.com/columnist/969894>

² อรัชมน พิเชฐวรกุล, การระงับข้อพิพาททางเลือก, กรุงเทพธุรกิจ, คำนวนที่ 20 เมษายน 2565 จาก <https://www.bangkokbiznews.com/blogs/columnist/122222>

³ มาตรา 61/1 แห่งพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. 2534

⁴ มาตรา 61/2 แห่งพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. 2534

เมื่อคู่พิพาทฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งประสงค์จะให้มีการไกล่เกลี่ยโดยแจ้งความประสงค์เป็นคำร้องขอต่อนายอำเภอ นายอำเภอจะแจ้งให้คู่พิพาทอีกฝ่ายหนึ่งทราบและสอบถามว่าประสงค์จะเข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ยหรือไม่ กรณีที่คู่พิพาททุกฝ่ายตกลงยินยอมที่จะเข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ยจะกำหนดวันเลือกผู้ไกล่เกลี่ยซึ่งขึ้นบัญชีไว้ที่อำเภอ และเลือกประธานคณะผู้ไกล่เกลี่ย ได้แก่ นายอำเภอ พนักงานอัยการประจำจังหวัด หรือปลัดอำเภอเป็นประธานคณะผู้ไกล่เกลี่ย เมื่อมีการเลือกหรือกำหนดผู้ไกล่เกลี่ยและประธานคณะผู้ไกล่เกลี่ยแล้ว ประธานคณะผู้ไกล่เกลี่ยจะนัดประชุมคณะผู้ไกล่เกลี่ยภายในเจ็ดวันนับแต่วันที่มีคณะผู้ไกล่เกลี่ยครบถ้วน เพื่อพิจารณาว่าจะรับคำร้องขอไกล่เกลี่ยหรือไม่ หลังจากนั้นอำเภอจะส่งหนังสือนัดหมายการไกล่เกลี่ยแจ้งวัน เวลา และสถานที่ไปยังคณะผู้ไกล่เกลี่ยและคู่พิพาททุกฝ่าย ภายในเจ็ดวันนับแต่วันที่คณะผู้ไกล่เกลี่ยรับคำร้องขอไว้พิจารณา เพื่อดำเนินการไกล่เกลี่ยต่อไป⁵ หากคู่พิพาทตกลงกันได้ คณะบุคคลผู้ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยจะจัดให้มีการทำสัญญาประนีประนอมยอมความระหว่างคู่พิพาท โดยให้ถือเอาข้อตกลงตามสัญญาประนีประนอมยอมความมีผลผูกพันคู่พิพาททั้งสองฝ่าย⁶ อีกทั้ง หากคู่พิพาทไม่ปฏิบัติตามสัญญา คู่พิพาทอีกฝ่ายก็สามารถยื่นคำร้องต่อพนักงานอัยการ ขอให้พนักงานอัยการดำเนินการยื่นคำร้องต่อศาลที่มีเขตอำนาจออกคำสั่งให้ตามสัญญาประนีประนอมยอมความดังกล่าว ซึ่งจะนำกฎหมายในเรื่องอนุญาโตตุลาการมาใช้บังคับโดยอนุโลม⁷

อย่างไรก็ตาม แม้การไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่งโดยอำเภอ จะกำหนดให้นายอำเภอหรือปลัดอำเภอ เป็นประธานคณะผู้ไกล่เกลี่ยในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่งของอำเภอ และผลของการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่งของอำเภอ สามารถออกคำสั่งได้ตามกฎหมายก็ตาม แต่การไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่งของที่ทำกรปกครองอำเภอต่าง ๆ ในพื้นที่จังหวัดพะเยา ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2561-2564 ที่ปรากฏตามระบรายงานการไกล่เกลี่ยและประนอมข้อพิพาท ศูนย์ดำรงธรรมอำเภอ กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย มีจำนวนการเข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่ง ตามกฎกระทรวงว่าด้วยการไกล่เกลี่ยและประนอมข้อพิพาททางแพ่ง พ.ศ.2553 และที่แก้ไขเพิ่มเติม จำนวน 6 เรื่องเท่านั้น โดยทำการไกล่เกลี่ยสำเร็จจำนวน 1 เรื่อง จำนวนทุนทรัพย์ 6,960 บาท⁸

⁵ ข้อ 11 แห่งกฎกระทรวงว่าด้วยการไกล่เกลี่ยและประนอมข้อพิพาททางแพ่ง พ.ศ.2553

⁶ ข้อ 23 แห่งกฎกระทรวงว่าด้วยการไกล่เกลี่ยและประนอมข้อพิพาททางแพ่ง พ.ศ.2553

⁷ ข้อ 25 แห่งกฎกระทรวงว่าด้วยการไกล่เกลี่ยและประนอมข้อพิพาททางแพ่ง พ.ศ.2553

⁸ ที่ทำการปกครองจังหวัดพะเยา, รายงานผลการดำเนินการไกล่เกลี่ยและประนอมข้อพิพาท ศูนย์ดำรงธรรม กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย ของจังหวัดพะเยา ปี พ.ศ.2561 - 2564

ตาราง 1 ข้อมูลการไถ่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่งของอำเภอในพื้นที่จังหวัดพะเยา

รายงานผลการดำเนินการไถ่เกลี่ยและประนอมข้อพิพาท ศูนย์ดำรงธรรม กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย ของจังหวัดพะเยา ปี พ.ศ.2561 – 2564						
ลำดับ	ข้อพิพาททั้งหมด ประเภท	จำนวน เรื่อง	จำนวนข้อพิพาทที่ เข้าสู่กระบวนการ ไถ่เกลี่ย	จำนวนทุน ทรัพย์ที่ไถ่ เกลี่ยสำเร็จ	ผลการไถ่เกลี่ย สำเร็จ	ไม่สำเร็จ
1	ข้อพิพาททางแพ่ง(ตามกฎหมายกระทรวง พ.ศ. 2553)	6	5	6,960	1	0
	ที่ดิน	0	0	0	0	0
	มรดก	0	0	0	0	0
	แพ่งอื่นๆ	5	4	6,960	1	0
	***ประเภทเรื่องย่อยแรกนี้ แต่ประเภท เรื่องย่อยสองไม่ได้เลือก	1	1	0	0	0
	รวม	6	5	6,960	1	0
2	การไถ่เกลี่ยข้อพิพาท(ทางแพ่ง) (ที่ไม่เข้า กฎหมาย พ.ศ. 2553)	1	1	0	0	0
	แพ่งอื่นๆ	0	0	0	0	0
	***ประเภทเรื่องย่อยแรกนี้ แต่ประเภท เรื่องย่อยสองไม่ได้เลือก	1	1	0	0	0
	รวม	1	1	0	0	0
3	คดีอาญาอันยอมความได้ (ตาม กฎหมาย พ.ศ. 2553)	2	1	0	1	0
	***ประเภทเรื่องย่อยแรกนี้ แต่ประเภท เรื่องย่อยสองไม่ได้เลือก	2	1	0	1	0
	รวม	2	1	0	1	0
4	การไถ่เกลี่ยข้อพิพาท(ทางอาญา) (ที่ไม่ เข้ากฎหมาย พ.ศ. 2553)	0	0	0	0	0
	***ประเภทเรื่องย่อยแรกนี้ แต่ประเภท เรื่องย่อยสองไม่ได้เลือก	0	0	0	0	0
	รวม	0	0	0	0	0

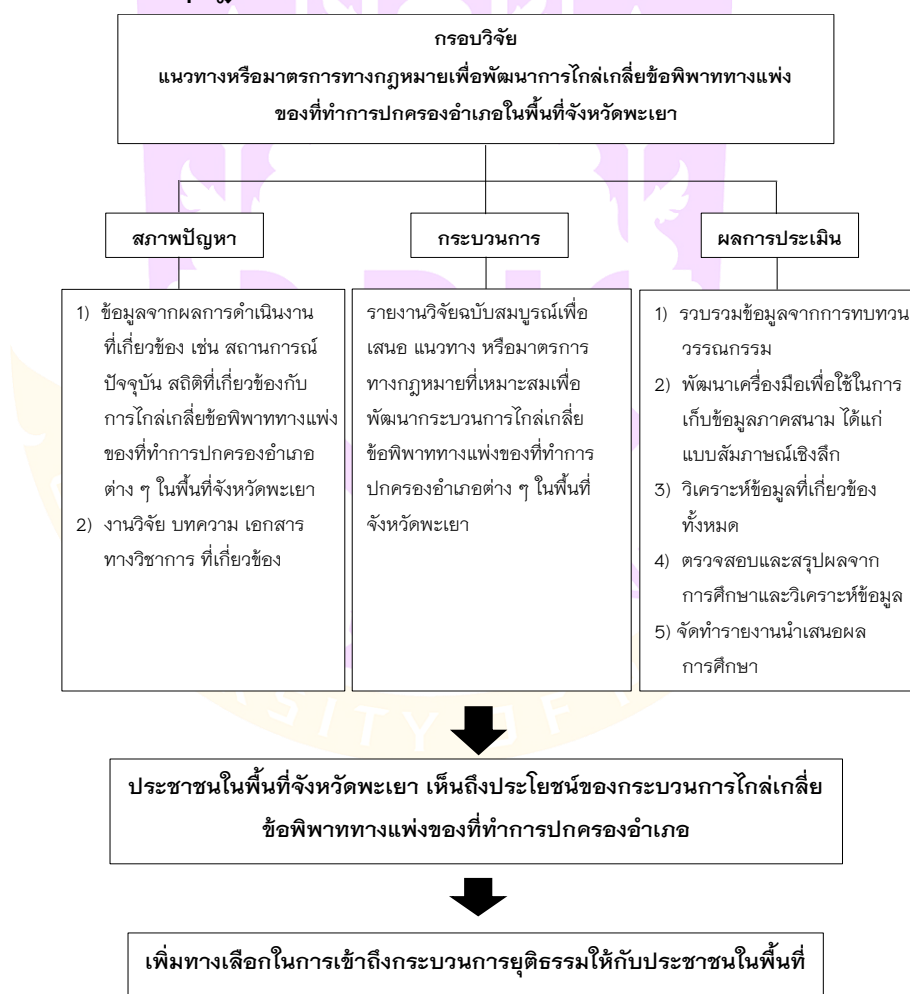
ที่มา : ที่ทำการปกครองจังหวัดพะเยา

ดังนั้น จึงมีความสำคัญและจำเป็นที่ต้องศึกษาสถานการณ์ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการไถ่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่งของที่ทำการปกครองอำเภอต่าง ๆ ในพื้นที่จังหวัดพะเยา เพื่อค้นหาแนวทางหรือมาตรการทางกฎหมายที่เหมาะสมเพื่อพัฒนากระบวนการไถ่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่งของที่ทำการปกครองอำเภอต่าง ๆ ในพื้นที่จังหวัดพะเยา ให้มีการไถ่เกลี่ยเพิ่มมากขึ้น จะเป็นการเพิ่มทางเลือกในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมให้กับประชาชนในพื้นที่ และก่อให้เกิดประโยชน์ต่อสังคมเป็นอย่างยิ่ง

วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. เพื่อศึกษาสถานการณ์ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการไถ่เกี่ยซื้อพิพาททางแพ่งของที่ทำกรปกครองอำเภอต่าง ๆ ในพื้นที่จังหวัดพะเยา
2. เพื่อศึกษาแนวคิด ทฤษฎี กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการไถ่เกี่ยซื้อพิพาททางแพ่งของอำเภอตามพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. 2534 และหลักเกณฑ์วิธีการที่กำหนดในกฎกระทรวงว่าด้วยการไถ่เกี่ยและประนอมข้อพิพาททางแพ่ง พ.ศ.2553 และที่แก้ไขเพิ่มเติม
3. เพื่อเสนอแนะแนวทางหรือมาตรการทางกฎหมายที่เหมาะสมเพื่อพัฒนากระบวนการไถ่เกี่ยซื้อพิพาททางแพ่งของที่ทำกรปกครองอำเภอต่าง ๆ ในพื้นที่จังหวัดพะเยา

กรอบแนวคิดและทฤษฎี

ภาพ 1 กรอบแนวคิดและทฤษฎี

ขอบเขตของการศึกษา

การศึกษานี้เป็นการศึกษา ความหมาย แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการไถ่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่ง การไถ่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่งของอำเภอ และกฎหมายต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง อาทิเช่น พระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. 2534 และที่แก้ไขเพิ่มเติม กฎกระทรวงว่าด้วยการไถ่เกลี่ยและประนอมข้อพิพาททางแพ่ง พ.ศ.2553 ตลอดจนเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์ เจ้าหน้าที่รัฐที่เกี่ยวข้องกับการไถ่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่งของที่ทำการปกครองอำเภอต่าง ๆ ในพื้นที่จังหวัดพะเยา ซึ่งจะนำข้อมูลทั้งหมดมาวิเคราะห์เพื่อให้ทราบถึงสถานการณ์ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการไถ่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่งของที่ทำการปกครองอำเภอต่าง ๆ ในพื้นที่จังหวัดพะเยา เพื่อนำไปสู่แนวทางหรือมาตรการทางกฎหมายที่เหมาะสมเพื่อพัฒนาระบบการไถ่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่งของที่ทำการปกครองอำเภอต่าง ๆ ในพื้นที่จังหวัดพะเยา

นิยามศัพท์เฉพาะ

การไถ่เกลี่ย หมายความว่า การไถ่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่งของอำเภอ ตามพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. 2534 และที่แก้ไขเพิ่มเติม

ข้อพิพาททางแพ่ง หมายความว่า ข้อพิพาททางแพ่งเกี่ยวกับที่ดิน มรดก และข้อพิพาททางแพ่งอื่นที่มีทุนทรัพย์ไม่เกินสองล้านบาทตามพระราชบัญญัติกำหนดทุนทรัพย์การไถ่เกลี่ยและประนอมข้อพิพาททางแพ่งอื่น พ.ศ. 2565

ผู้ไถ่เกลี่ย หมายความว่า บุคคลซึ่งทำหน้าที่ไถ่เกลี่ยและประนอมข้อพิพาท ซึ่งขึ้นบัญชีรายชื่อตามที่นายอำเภอประกาศ ณ ที่ว่าการอำเภอและได้รับความเห็นชอบจากคณะกรรมการจังหวัด

ประธานคณะผู้ไถ่เกลี่ย หมายความว่า นายอำเภอ หรือปลัดอำเภอที่ได้รับมอบหมายที่เป็นประธานคณะบุคคลผู้ทำหน้าที่ไถ่เกลี่ยและประนอมข้อพิพาท

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทราบถึงสถานการณ์ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการไถ่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่งของที่ทำการปกครองอำเภอต่าง ๆ ในพื้นที่จังหวัดพะเยา

2. ทราบถึงแนวคิด ทฤษฎี กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการไถ่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่งของอำเภอตามพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. 2534 และหลักเกณฑ์วิธีการที่กำหนดในกฎกระทรวงว่าด้วยการไถ่เกลี่ยและประนอมข้อพิพาททางแพ่ง พ.ศ.2553

3. ทราบถึงแนวทางหรือมาตรการทางกฎหมายเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่งของที่ทำการปกครองอำเภอต่าง ๆ ในพื้นที่จังหวัดพะเยา

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ความหมายของการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท

จิรวุฒิ ลิปิพันธ์ ธาณี วรภัทร์ และสุวรรณ วงศ์การค้า ได้กล่าวว่า การไกล่เกลี่ยข้อพิพาท หมายถึง การที่มีคนกลาง หรือบุคคลที่สามหรือเรียกว่าผู้ไกล่เกลี่ยก็ได้ที่มีความรู้ และไม่มีส่วนได้เสียเข้ามาทำหน้าที่อำนวยความสะดวกในการช่วยเหลือคู่กรณีในการยุติข้อขัดแย้งที่มี และปรับวิธีคิด วิธีเจรจาด้วยความสมัครใจของคู่กรณีเอง โดยผู้ไกล่เกลี่ยดังกล่าวนี้ไม่มีอำนาจชี้ขาดข้อขัดแย้ง⁹

การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทตามที่ นวลจันทร์ ทศนชัยกุล ได้กล่าวไว้ว่า เพื่อให้ทั้งสองฝ่ายเข้าใจ หันหน้าเข้าหากันด้วยความยินดีและสมัครใจ การระงับข้อพิพาทจะต้องมีคนกลาง หรือบุคคลที่สามเข้ามามีบทบาท โดยบุคคลที่ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยอาจทำการเสนอแนะ แต่ข้อเสนอแนะของผู้ไกล่เกลี่ยไม่มีผลผูกพันคู่ความโดยตรงในข้อพิพาทที่เกี่ยวข้อง และจะต้องไม่เข้าไปชี้ขาดข้อพิพาท¹⁰

รุ่งรัตน์ ธนบดีธาดา และอรรถชัย วงศ์อุดมมงคล ได้กล่าวถึง การไกล่เกลี่ยไว้ว่า การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทนั้น เป็นกระบวนการระงับข้อพิพาทซึ่งมีบุคคลที่สามเข้ามาช่วยให้คู่พิพาทสามารถเจรจาต่อรองกันได้สำเร็จ กระบวนการนี้จะส่งเสริมให้คู่พิพาทบรรลุผลประโยชน์ร่วมกันแทนการสู้คดีเพื่อหาผู้ชนะ ช่วยแบ่งเบาภาระคดีจากศาล ปัจจุบันการไกล่เกลี่ยแนวทางดังกล่าวนี้ คือกระบวนการที่มีจุดเด่นในแง่ของประสิทธิภาพ ประกอบด้วย 3 ประเภท ได้แก่ การไกล่เกลี่ยชั้นปกครอง ชั้นชุมชนหรือภาคประชาชน และชั้นศาล¹¹

อภิศักดิ์ อามาตย์ ได้กล่าวว่า การไกล่เกลี่ยข้อพิพาท หมายถึง การที่มีบุคคลที่สามเข้ามาช่วยเจรจาไกล่เกลี่ย เพื่อช่วยกันหาทางออกในแต่ละปัญหาร่วมกันระหว่างคู่พิพาท ซึ่งหน้าที่ที่สำคัญของผู้ไกล่เกลี่ยคือ ช่วยเหลือในการเจรจาของคู่พิพาททั้งสองฝ่ายแต่ไม่ใช่

⁹ จิรวุฒิ ลิปิพันธ์ ธาณี วรภัทร์ และสุวรรณ วงศ์การค้า, “การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทท้องถิ่นในสหรัฐอเมริกา : มลรัฐฟลอริดา”, *วารสารสุทธิปริทัศน์*, ปีที่ 35 ฉบับที่ 1 หน้า 27 (2564).

¹⁰ นวลจันทร์ ทศนชัยกุล, “สังคมสงเคราะห์ในกระบวนการยุติธรรมกับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท”, *วารสารสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์*, ปีที่ 44 ฉบับที่ 2 หน้า 3 (2561).

¹¹ รุ่งรัตน์ ธนบดีธาดา และอรรถชัย วงศ์อุดมมงคล, “การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในชุมชนข้อสังเกตบางประการจากพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562”, *วารสารวิชาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี*, ปีที่ 3 ฉบับที่ 3 หน้า 97-98 (2563).

ทำหน้าที่เป็นผู้ตัดสินชี้ขาดแต่อย่างใด ทำอย่างไรให้คู่พิพาททั้งสองฝ่ายได้เจรจาตกลงกัน โดยเกิดจากความสมัครใจของคู่พิพาทเอง และดำเนินการในการไกล่เกลี่ยเป็นความลับ ซึ่งผู้ไกล่เกลี่ยต้องสร้างความมั่นใจให้คู่พิพาททราบว่าการไกล่เกลี่ยนั้นเป็นความลับ เอกสารต่าง ๆ จะไม่ถูกเปิดเผยอาจจะต้องทำลายถ้าการเจรจาลิ้นสุดลง¹²

ธมกร ศรีหะจันทร์ ได้กล่าวว่า การไกล่เกลี่ยข้อพิพาท หมายถึง การยุติหรือระงับข้อพิพาทโดยบุคคลที่สามด้วยความตกลงยินยอมของคู่พิพาทเอง โดยมีบุคคลที่กลางเป็นผู้ช่วยเหลือและให้คำแนะนำ และเสนอแนะแนวทางในการทำให้ข้อพิพาทสามารถสิ้นสุดลงได้โดยประสงค์ของทั้งสองฝ่ายที่เกี่ยวข้องในการโต้แย้งดังกล่าวและการกระทำดังกล่าวเป็นเรื่องลับหรือปกปิดโดยผู้ที่ไกล่เกลี่ยต้องรักษาความลับเกี่ยวกับเอกสารต่าง ๆ และไม่เปิดเผยถ้าเจรจาการไกล่เกลี่ยสิ้นสุดแล้ว¹³

อุดม งามเมืองสกุล และวิมลเรขา ศิริชัยวรารณ ได้กล่าวว่า การไกล่เกลี่ยข้อพิพาท หมายถึง การดำเนินการเพื่อให้คู่กรณีมีโอกาสเจรจาตกลงกันระงับข้อพิพาททางแพ่งและทางอาญา โดยวิธีสันติวิธีและปราศจากการวินิจฉัยชี้ขาดข้อพิพาทเป็นกระบวนการที่มุ่งเน้นการเรียกคืนความสันติวิธีและความเป็นไปได้ในการแก้ไขปัญหาอย่างสันติภาพ โดยไม่ต้องผ่านการพิจารณาและการวินิจฉัยของศาลหรือผู้ตัดสิน วิธีการนี้ช่วยให้คู่กรณีสามารถเจรจาแก้ไขข้อพิพาทอย่างเรียบง่ายและไม่ซับซ้อน เน้นการสร้างสันติภาพและความเข้าใจต่อกันในการแก้ไขปัญหา¹⁴

โสรัตน์ กลับลิลลา ได้กล่าวว่า การไกล่เกลี่ยข้อพิพาท หมายถึง การดำเนินการเพื่อให้คู่กรณีมีโอกาสเจรจาตกลงกันระงับข้อพิพาททางแพ่งและทางอาญา โดยสันติวิธีและปราศจากการวินิจฉัยชี้ขาดข้อพิพาท ไม่รวมถึงการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทที่ดำเนินการในชั้นศาลและชั้นการบังคับคดี เป็นการนำเอาบุคคลทั้งสองฝ่ายคือผู้เสียหายและผู้กระทำความผิดมาพูดคุยเพื่อประนีประนอมข้อพิพาท และชดเชยความเสียหายที่เกิดขึ้น โดยตั้งอยู่บนจุดหมายหลัก 3 ประการ คือ 1) มีการพูดคุยเกี่ยวกับเรื่องราวที่เกิดขึ้น เพื่อให้ผู้เสียหายมีโอกาสพูดถึงความผิดของผู้กระทำความผิด ผลกระทบจากการกระทำความผิด และมีโอกาส

¹² อภิศักดิ์ อามาตย์, “ปัจจัยความสำเร็จและข้อจำกัดของการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของคณะกรรมการหมู่บ้าน : กรณีศึกษาตำบลหนองบัวแดง อำเภอหนองบัวแดง จังหวัดชัยภูมิ”, *วารสารสังคมศาสตร์ และมนุษยศาสตร์*, ปีที่ 48 ฉบับที่ 2 หน้า 116 (2565).

¹³ ธมกร ศรีหะจันทร์, *การดำเนินงานการไกล่เกลี่ยของศูนย์ดำรงธรรมอำเภอ ศรีราชา จังหวัดชลบุรี* (วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยบูรพา, 2561), หน้า 6.

¹⁴ อุดม งามเมืองสกุล และวิมลเรขา ศิริชัยวรารณ, “กฎหมายการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชน”, *วารสารนิติศาสตร์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์*, ปีที่ 49 ฉบับที่ 2 หน้า 304 (2563).

รับฟังเหตุผลที่ผู้กระทำความผิดได้กระทำลงไป 2) เปิดโอกาสให้ผู้กระทำความผิดทำความดีเพื่อชดเชยความผิดที่กระทำไปแล้ว โดยการแสดงความรับผิดชอบในการแก้ไขหรือเยียวยาสิ่งที่กระทำผิดไปแล้ว ทำให้ได้ข้อตกลงเกี่ยวกับการชดเชยความเสียหายที่เกิดจากการกระทำผิด และ 3) ได้รับมาตรการในการปรับปรุงตัวของผู้กระทำความผิด เพื่อไม่ให้กระทำความผิดอีกในอนาคต ซึ่งเป็นการตกลงที่เกี่ยวข้องกับการชดเชยและกระบวนการติดตามผล¹⁵

การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทตามที่ ปาลิดา กรรณาทฤธิ์ และปวีณี ไพธอง ได้กล่าวไว้ คือ การยุติความขัดแย้งโดยการตกลงกันหรือทำสัญญาประนีประนอมยอมความแก่คู่ความ เพื่อให้สามารถบรรลุข้อตกลงร่วมกัน โดยบุคคลที่สามทำหน้าที่ไกล่เกลี่ย เสนอแนะช่วยเหลือในการเจรจาต่อรองระหว่างคู่กรณี ซึ่งข้อเสนอนั้นของผู้ไกล่เกลี่ยไม่ถือเป็นข้อผูกพันคู่กรณี¹⁶

จากความหมายของการไกล่เกลี่ยข้างต้น สามารถสรุปได้ว่า การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทเป็นกระบวนการที่มีคนกลางหรือบุคคลที่สามเข้ามาเสนอแนะและช่วยเหลือในการเจรจากันเพื่อระงับข้อพิพาท การทำนี้มุ่งเน้นการเรียกคืนความสันติวิธีและการแก้ไขปัญหาอย่างสันติภาพโดยไม่ต้องผ่านการพิจารณาและการวินิจฉัยของศาลหรือผู้ตัดสิน ในกรณีนี้ผู้ไกล่เกลี่ยมีบทบาทสำคัญในการช่วยเหลือในการเจรจาของคู่พิพาททั้งสองฝ่าย โดยไม่มีอำนาจในการตัดสินชี้ขาดข้อขัดแย้ง ซึ่งมีเจตจำนงที่จะรักษาความลับเกี่ยวกับข้อมูลที่ได้รับและไม่เปิดเผยถ้าการเจรจาไกล่เกลี่ยสิ้นสุดลง การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทช่วยให้คู่กรณีสามารถแก้ไขปัญหาอย่างสันติและไม่ซับซ้อน โดยไม่ต้องนำเรื่องสู่การพิจารณาทางกฎหมายในศาลหรือหน่วยงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทมีความสำคัญในการสร้างสันติภาพและความเข้าใจต่อกันในสังคมและชุมชน ช่วยส่งเสริมการแก้ไขข้อพิพาทอย่างสันติภาพและเป็นทางเลือกที่เป็นประโยชน์ในการระงับข้อพิพาททั้งในด้านแพ่งและอาญาในชุมชนและสังคมไทย

แนวคิดเกี่ยวกับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท

1. แนวคิดในการแก้ไขข้อพิพาทแบบ Win – Win Concept

¹⁵ ไสรัดน์ กลับลีลา, การใช้กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทก่อนฟ้องคดีในเขตพื้นที่กรุงเทพมหานคร (ศูนย์นิพนธ์ปรัชญาดุสิตบัณฑิต มหาวิทยาลัยรังสิต, 2565), หน้า 12.

¹⁶ ปาลิดา กรรณาทฤธิ์ และปวีณี ไพธอง, “ปัญหาการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในคดีอาญา : ศึกษาศาลจังหวัดสิงห์บุรี”, วารสารวิชาการคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์. ปีที่ 8 ฉบับที่ 2 หน้า 124 (2564).

ลาวัล นาคติลก และสัญญา เคนาภูมิ ได้กล่าวว่า แนวคิดในการแก้ไขข้อพิพาทแบบ Win-Win Concept เน้นการให้ทุกฝ่ายเกี่ยวข้องชนะและได้รับประโยชน์จากการเจรจาโดยไม่ต้องสูญเสียซึ่งสัมพันธ์ภาพและความสัมพันธ์ต่อกัน เราสามารถหลีกเลี่ยงการแพ้-ชนะ (Win-Lose) ซึ่งอาจทำให้คู่กรณีสูญเสียสภาพและสัมพันธ์ภาพต่อกันไป โดยการใช้วิธีการแก้ไขที่มุ่งเน้นการให้ทุกฝ่ายชนะ เช่น การใช้เทคนิคการเจรจาและการไกล่เกลี่ยโดยมีผู้กลางเป็นตัวช่วยเหลือ (Mediation) หรือการเจรจาโดยไม่มีผู้กลาง (Negotiation) ซึ่งผลลัพธ์จากการเจรจาที่ทุกฝ่ายพึงพอใจนี้จะช่วยรักษาสัมพันธภาพและความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันของคู่กรณีและสร้างความสามัคคีและความสงบสุขในสังคมได้อย่างยั่งยืนในระยะยาว¹⁷

โสรัตน์ กลับลีลา ได้กล่าวว่า การแก้ไขข้อพิพาทแบบ Win-Win Concept เป็นวิธีการที่สามารถนำมาใช้ในการแก้ไขปัญหาของความขัดแย้งอย่างสำเร็จ เนื่องจากมันช่วยให้คู่กรณีสามารถบรรลุวัตถุประสงค์ร่วมกันได้ตามที่ทั้งสองฝ่ายต้องการ วิธีการที่นิยมใช้กันคือการแก้ไขปัญหาร่วมกัน (Integrative Problem Solving) หรือการเผชิญหน้ากัน (Confrontation) วิธีการดังกล่าวไม่มีการประนีประนอม หรือการกำจัดความขัดแย้ง อย่างตรงไปตรงมา แต่เป็นการเปิดโอกาสให้คู่กรณีนำข้อขัดแย้งมาร่วมกันแก้ไขปัญหที่เกิดขึ้น พยายามหาแนวทางแก้ไขให้เกิดการยอมรับและความพึงพอใจทั้งสองฝ่าย วิธีการนี้ผู้บริหารจะต้องทำให้ทุกคนในองค์กรมีความเชื่อมั่นว่าทำงานร่วมกันได้เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ร่วมกัน โดยต้องมีการสร้างบรรยากาศที่เอื้ออำนวยให้คู่กรณีของความขัดแย้งสามารถแลกเปลี่ยนความคิดเห็นได้อย่างเปิดเผย โดยใช้กลยุทธ์ดังนี้¹⁸

1) กลยุทธ์การมีความเห็นสอดคล้อง การหาวิธีการแก้ปัญหาที่จะเป็นที่ยอมรับร่วมกันจากทุกฝ่ายที่มีปัญหา โดยให้บรรลุเป้าหมายซึ่งทั้งสองฝ่ายที่มีความขัดแย้งต้องดำเนินการให้ความช่วยเหลือเกื้อกูลกันโดยมีหลักสำคัญคือ ยอมรับแนวคิดสมัยใหม่ที่ว่าความขัดแย้งเป็นสิ่งที่มิประจักษ์ที่นำมาซึ่งการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงสร้างสรรค์สิ่งใหม่ ๆ และมุ่งมองที่ตัวปัญหามากกว่าตัวบุคคล โดยพยายามค้นหาสาเหตุของปัญหาให้ได้และเน้นการแก้ปัญหาหรือเอาชนะปัญหามากกว่าเน้นเรื่องความต้องการความปรารถนาส่วนบุคคล

2) กลยุทธ์การตัดสินใจแบบผสมผสาน วิธีการนี้เกี่ยวข้องกับผลสืบเนื่องของกระบวนการตัดสินใจซึ่งต้องอาศัยลำดับขั้นตอนมากขึ้นเพราะต่างฝ่ายที่ขัดแย้งกันยังยึดหลักของวิธีการแก้ปัญหาบางประการของตนไว้และแต่ละฝ่ายจะนำจุดมุ่งหมาย

¹⁷ ลาวัลย์ นาคติลก และ สัญญา เคนาภูมิ, “แนวคิดการไกล่เกลี่ยเพื่อยุติข้อพิพาทคดีอาญาในชั้นพิจารณาของศาล”, วารสารสถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม, ปีที่ 4 ฉบับที่ 2 หน้า 53 (2560).

¹⁸ โสรัตน์ กลับลีลา, การใช้กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทก่อนฟ้องคดีในเขตพื้นที่กรุงเทพมหานคร, หน้า 23-24.

หรือเป้าหมายของตนมารวมกันและจึงจะนำไปสู่การหาวิธีการแก้ปัญหาโดยให้มีการยอมรับร่วมกัน

ปาลิดา กรรณาทฐี และปวีณี ไพรทอง ได้กล่าวไว้ว่า แนวคิดในการแก้ไขข้อพิพาทแบบ Win – Win Concept คือการเจรจาไกล่เกลี่ยทั้งที่มีคนกลาง (Mediation) และไม่มีคนกลาง (Negotiation) โดยผลการเจรจาที่ดีเป็นที่พอใจของทุกฝ่ายแบบชนะทุกฝ่ายนี้จะช่วยรักษาสัมพันธภาพและมิตรที่ดีต่อกันของคู่กรณี ทำให้ทุกฝ่ายยังคงมองเห็นกัน และอยู่ร่วมกันในชุมชนได้ และสามารถกล่าวได้ว่า แนวคิด Win – Win Concept นำไปสู่ความสามัคคี การให้อภัย และความสงบสุขของสังคม¹⁹

เศรษฐภัทร์ กรีกุล ได้กล่าวว่า วิธีการแก้ไขข้อพิพาทแบบ Win – Win Concept หรือการชนะกันทั้งสองฝ่ายเป็นวิธีการที่สามารถแก้ปัญหาและบรรลุวัตถุประสงค์ได้ โดยที่ทั้งสองฝ่ายจะได้รับผลประโยชน์ ซึ่งวิธีการที่นิยมใช้กันมากคือการแก้ไขปัญหาร่วมกัน (Integrative Problem Solving) โดยวิธีดังกล่าวนี้ เพื่อเปิดโอกาสให้คู่กรณีร่วมกันค้นหาแนวทางแก้ไขที่พึงพอใจทั้งสองฝ่ายและยอมรับได้ เพื่อแก้ไขปัญหโดยไม่มีการกำหนดความขัดแย้งหรือการประนีประนอม เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ร่วมกันได้ในการใช้วิธีการนี้ จะต้องมีการสร้างบรรยากาศให้เอื้ออำนวยแก่คู่กรณีสามารถแลกเปลี่ยนความคิดเห็นได้อย่างเป็นอิสระ การใช้วิธีนี้ผู้บริหารจะต้องสร้างความเข้าใจให้กับผู้ใต้บังคับบัญชาหรือคู่กรณีของความขัดแย้งว่าสมาชิกทุกคนในองค์กรสามารถทำงานเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ร่วมกันได้²⁰

สรุปการแก้ไขข้อพิพาทแบบ Win – Win Concept นี้เป็นวิธีการที่มีประสิทธิภาพในการแก้ไขความขัดแย้งและปัญหาในองค์กร วิธีการนี้ให้โอกาสแก้ไขปัญหโดยที่ทั้งสองฝ่ายสามารถได้รับประโยชน์ และพึงพอใจกับผลลัพธ์ของการแก้ไขปัญหานั้น โดยทั้งสองฝ่ายจะทำงานร่วมกันในการค้นหาและให้แนวคิดในการแก้ไขปัญหที่เหมาะสมกับทั้งสองฝ่าย ซึ่งจะช่วยสร้างความเข้าใจและความร่วมมือระหว่างฝ่าย และทำให้สามารถปรับปรุงสถานการณ์ให้ดียิ่งขึ้นต่อไป การนำเทคนิคนี้มาใช้ในการแก้ไขปัญหในองค์กรจะช่วยสร้างสภาพแวดล้อมที่เป็นสุขภาพและเชิงบวก ทำให้องค์กรเติบโตและพัฒนาได้ดีขึ้นอย่างยั่งยืน ดังนั้น การใช้วิธีการแบบชนะทั้งคู่เป็นสิ่งสำคัญที่ควรนำเข้ามาในการบริหารจัดการองค์กรอย่างมีประสิทธิภาพในยุคปัจจุบัน

¹⁹ ปาลิดา กรรณาทฐี และปวีณี ไพรทอง, ปัญหาการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในคดีอาญา : ศึกษาศาลจังหวัดสิงห์บุรี, หน้า 123.

²⁰ เศรษฐภัทร์ กรีกุล, การไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางการแพทย์ ศึกษากรณีเปรียบเทียบระหว่างไทยกับญี่ปุ่น (สารนิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีปทุม, 2563), หน้า 10.

2. แนวคิดอรรถประโยชน์นิยม

คุชฎี วรรณธรรมคุชฎี ได้กล่าวถึง แนวคิดอรรถประโยชน์นิยมว่าเป็นหลักการสูงสุดของศีลธรรมเพื่อความสุขสูงสุด ซึ่งคุณความดีสำคัญอยู่เหนือความเจ็บปวดทั้งปวง ซึ่งหมายความว่าสิ่งถูกต้องที่ควรทำคือสิ่งใดที่มีประโยชน์สูงสุด โดยประโยชน์ในที่นี้หมายถึงสิ่งที่สร้างความสำราญรวมทั้งความสุข ป้องกันความเจ็บปวดและทุกข์ระทมไม่เฉพาะแต่ปัจจุบัน โดยรวมไปถึงกฎหมายและนโยบายด้วย รัฐบาลควรทำสิ่งที่สร้างความสุขสูงสุดของชุมชนทั้งปวง โดยการคำนึงถึงสุขภาพและความเจริญรุ่งเรืองของประชาชนเป็นสำคัญ การกระทำที่ให้ความสำคัญกับความเสรีภาพและความยืดหยุ่นในการตัดสินใจของแต่ละบุคคล จึงมีผลกระทบในการสร้างสังคมที่เชื่อมโยงกันด้วยความเข้าใจและความเป็นกันเอง เมื่อทุกคนมีสิทธิในการตัดสินใจเกี่ยวกับชีวิตและร่างกายของตนเองอย่างอิสระ จะช่วยสร้างสังคมที่มีความเป็นธรรมและเท่าเทียมต่อทุกคนได้ดีขึ้น ดังนั้น การส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของมนุษย์ในการตัดสินใจเป็นเรื่องที่สำคัญและควรได้รับการใส่ใจอย่างเต็มที่จากทุกภาคส่วนของสังคมและรัฐบาล แต่ก็ต้องคำนึงถึงความรับผิดชอบและความสม่ำเสมอในการใช้เสรีภาพดังกล่าว เพื่อไม่ให้เกิดความขัดแย้งหรือความเสียหายต่อผู้อื่นในสังคม²¹

มนตรี โสคติยานุรักษ์ และเบญจพล เรียบร้อย ได้กล่าวว่า แนวคิดอรรถประโยชน์นิยมมีความเชื่อว่า รัฐบาลควรเข้ามาแทรกแซงการกระจายรายได้ในสังคม โดยการกระจายรายได้จากคนรวยมาสู่คนจนให้มากขึ้น อาจจะใช้การจัดเก็บภาษีในอัตราก้าวหน้า (Progressive Tax) โดยการจัดเก็บภาษีจากคนรวยในอัตราสูง แล้วเก็บภาษีจากคนจนในอัตราต่ำ เพื่อเพิ่มรายได้ที่ส่งเสริมสวัสดิการของรัฐหรือการให้เงินอุดหนุน ซึ่งจะทำให้สังคมโดยรวมได้รับอรรถประโยชน์เพิ่มมากขึ้น โดยเป็นการใช้มีตรภาพและความเป็นพลเมืองในการกระจายรายได้อย่างเป็นธรรม ซึ่งเป็นส่วนสำคัญในการสร้างสังคมที่มีความเท่าเทียมและเป็นธรรมมากยิ่งขึ้น ซึ่งเป็นรากฐานสำคัญในการสร้างความเจริญรุ่งเรืองและสมบูรณ์ของชุมชนและสังคมทั้งหมดในระยะยาว²²

สรุปแนวคิดอรรถประโยชน์นิยมเน้นความสำคัญของการกระจายรายได้และสิทธิและเสรีภาพของมนุษย์ในการตัดสินใจเกี่ยวกับชีวิตและร่างกายของตนเองอย่างอิสระ ซึ่งหมายถึงการให้ความสำคัญกับความเฉพาะภายในแต่ละบุคคลและการกระจายความสุขและความสำราญให้แก่ทุกคนในสังคม แนวคิดนี้เน้นการเสริมสร้างสังคมที่เชื่อมโยงกัน

²¹ คุชฎี วรรณธรรมคุชฎี, “แนะนำหนังสือ: ‘ความยุติธรรม และ เงินไม่ใช่พระเจ้า’”, *Journal of the Association of Researchers*. ปีที่ 24 ฉบับที่ 3 หน้า 387 (2562).

²² มนตรี โสคติยานุรักษ์ และเบญจพล เรียบร้อย, “ผลกระทบของการใช้จ่ายงบประมาณภาครัฐต่อความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจของไทย”, *วารสารการเมืองการบริหาร และกฎหมาย*. ปีที่ 11 ฉบับที่ 2 หน้า 560 (2562).

ด้วยความเข้าใจและความเป็นกันเอง โดยการเข้าใจว่าการตัดสินใจของแต่ละบุคคลเป็นสิ่งสำคัญในการสร้างสังคมที่มีความเป็นธรรมและเท่าเทียมต่อทุกคนได้ดีขึ้น เช่น การกระจายรายได้ผ่านการจัดเก็บภาษีในรูปแบบของภาษี (Progressive Tax) เป็นเครื่องมือหนึ่งที่ถูกใช้เพื่อเพิ่มรายได้ที่ส่งเสริมสวัสดิการของรัฐหรือการให้เงินอุดหนุนให้กับคนจน โดยเฉพาะในสังคมที่มีความเท่าเทียมและเป็นธรรม เนื่องจากการกระจายรายได้เป็นส่วนสำคัญในการสร้างสังคมที่มีความเจริญรุ่งเรืองและเท่าเทียมมากยิ่งขึ้น ซึ่งเป็นรากฐานสำคัญในการสร้างความเจริญรุ่งเรืองและสมบูรณ์ของชุมชนและสังคมทั้งหมดในระยะยาว

3. หลักความยินยอมของคู่กรณี

ลาวัล นาคติลก และสัญญา เคนาภูมิ ได้กล่าวว่า หลักความยินยอมในการไกล่เกลี่ยของคู่กรณี หมายถึง การตกลงของทั้งสองฝ่ายในคดีที่จะเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมอย่างสันติสุขโดยเริ่มต้นจากความยินยอมจริงจังและมีความเข้าใจในข้อเสนอของอีกฝ่ายด้วย การยินยอมในที่นี้ต้องไม่มีการบีบบังคับหรือกดขี่ และต้องมีเจตนาจริงจังที่จะเข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ยอย่างตรงไปตรงมา ความยินยอมต้องมีจากทั้งสองฝ่ายโดยเท่าเทียม และไม่มีการบังคับให้ยินยอมโดยไม่เอื้อประโยชน์ ในการไกล่เกลี่ยคดีอาญาทั้งสองฝ่ายต้องแสดงความเห็นด้วยกันในเรื่องที่จะเข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ย ซึ่งอาจเกี่ยวข้องกับการยอมรับความผิด การตกลงในการชดเชยความเสียหาย หรือการรับผิดชอบตามกฎหมาย ความยินยอมจะถือว่าเป็นอย่างสำคัญเนื่องจากเป็นพื้นฐานที่จำเป็นในการเริ่มต้นกระบวนการไกล่เกลี่ยอย่างเหมาะสมและประสบความสำเร็จในการแก้ไขข้อพิพาทอย่างสมบูรณ์²³

สิสุลัน จันดา ได้กล่าวว่า ในกระบวนการไกล่เกลี่ยคดี คู่กรณีทั้งสองต้องเข้าใจว่าเพื่อการแก้ไขข้อขัดแย้งหรือข้อพิพาทอย่างมีประสิทธิภาพ ต้องมีการสละสิทธิหรือผลประโยชน์บางอย่างของตนเอง เพื่อให้เกิดความสันติวิธีขึ้น โดยคู่กรณีแต่ละฝ่ายต้องกระทำการแก้ไขข้อขัดแย้งด้วยวิธีที่เหมาะสมที่สุดตามความประสงค์และความพึงพอใจของทั้งสองฝ่าย ซึ่งอาจจะต้องเสียสละสิทธิหรือผลประโยชน์บางอย่าง และยินยอมผ่อนผันให้กันและกัน โดยคนกลางอาจมีบทบาทเข้ามาช่วยในการนำเสนอและส่งเสริมกระบวนการไกล่เกลี่ยอย่างสามารถทำให้คู่กรณียอมรับกันได้อย่างสมบูรณ์และสันติสุข²⁴

ภานุพงศ์ พงษาชัย ได้กล่าวว่า หลักความยินยอมของคู่กรณี มีต้นกำเนิดมาจากระบบกฎหมายโรมันซึ่งให้ความสำคัญกับการแสดงเจตนาของบุคคล หลักนี้กล่าวถึงการที่บุคคลตก

²³ ลาวัล นาคติลก และสัญญา เคนาภูมิ, แนวคิดการไกล่เกลี่ยเพื่อยุติข้อพิพาทคดีอาญาในชั้นพิจารณาคดีของศาล, หน้า 64.

²⁴ สิสุลัน จันดา, การไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่งระดับหมู่บ้าน : ศึกษาเปรียบเทียบระหว่างกฎหมายประเทศไทยและสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว (วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, 2557), หน้า 80.

ลงและยินยอมกับผลที่อาจเกิดขึ้นจากการกระทำของตนเอง ไม่ว่าผลดังกล่าวจะเป็นที่ดีหรือเสีย นั่นคือ หากบุคคลแสดงเจตนาในทางที่เข้าใจและยินยอมกับความเสี่ยง บุคคลนั้นจะต้องรับผลที่เกิดขึ้นโดยไม่สามารถยี้ดว่ามีภาระละเมิดสิทธิของเขา เช่นเดียวกับกรณีของการเข้าร่วมกิจกรรมที่มีความเสี่ยงอันต่อเนื่อง ในประเทศไทยหลักความยินยอมไม่เป็นละเมิดยังมีความสำคัญเช่นกัน แม้ว่าการใช้งานอาจยังมีความไม่ชัดเจนและข้อบกพร่องบางประการทั้งในเรื่องของการขาดบทบัญญัติกฎหมายที่ชัดเจนและการตีความที่ต้องการความเห็นชอบของศาล ดังนั้น การปรับปรุงและเพิ่มเติมกฎหมายเพื่อเสริมสร้างความชัดเจนและความยุติธรรมในการใช้หลักความยินยอมไม่เป็นละเมิดยังคงเป็นเรื่องที่สำคัญสำหรับระบบกฎหมายไทย โดยมีจุดประสงค์เพื่อให้มีความยืดหยุ่นและเป็นที่ยอมรับในสังคมในการใช้หลักนี้ในประเทศไทยเช่นกัน และเพื่อลดความไม่เท่าเทียมของบุคคลในการพิจารณาคดีที่เกี่ยวข้องกับการรับผิดชอบหากต้องการแก้ไขความบกพร่องในการปรับใช้หลักความยินยอมไม่เป็นละเมิดในประเทศไทย อาจจำเป็นต้องดำเนินการโดยการปรับปรุงกฎหมายและนโยบายที่เกี่ยวข้อง เช่นการเพิ่มเติมบทบัญญัติที่ชัดเจนและมีความกระชับ เพื่อช่วยให้ผู้ที่เกี่ยวข้องเข้าใจและปฏิบัติตามได้อย่างสม่ำเสมอ การจัดทำคำสั่งความเป็นเลิศที่เกี่ยวข้องเพื่อแนะนำหลักการและกระบวนการในการพิจารณาคดีที่เกี่ยวข้องกับหลักความยินยอมไม่เป็นละเมิดก็เป็นอีกวิธีที่สามารถใช้เพื่อเพิ่มความชัดเจนและเป็นที่ยอมรับในวงกว้าง นอกจากนี้ การสร้างการตรวจสอบและการฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างความเข้าใจในหลักความยินยอมไม่เป็นละเมิดและการใช้งานในปฏิบัติกรก็เป็นสิ่งสำคัญที่ช่วยเสริมสร้างความเข้าใจและความเชี่ยวชาญในหลักการนี้ให้กับนักกฎหมาย ผู้ตัดสิน และผู้ที่เกี่ยวข้องอื่นๆ สุดท้าย การสร้างการแนะนำและการแจ้งเตือนให้คนไทยเข้าใจถึงสิทธิและความรับผิดชอบที่เกี่ยวข้องกับหลักความยินยอม เช่นการแบ่งปันข้อมูลผ่านสื่อมวลชนหรือการจัดกิจกรรมอบรมและสัมมนาเพื่อส่งเสริมการเข้าใจและการใช้งานหลักนี้ในชุมชนทั่วไปจะเป็นสิ่งที่มีประโยชน์ในการสร้างสังคมที่มีความเป็นธรรมและเชื่อมั่นในระบบกฎหมายของประเทศไทยในยุคปัจจุบันและอนาคต ทั้งนี้จำเป็นต้องมีการร่วมมือระหว่างรัฐบาล สถาบันกฎหมาย และชุมชนทั่วไปเพื่อให้มีผลสัมพัทธ์ที่ดีและสมดุลในการปรับปรุงระบบกฎหมายที่เกี่ยวข้อง²⁵

สรุปหลักความยินยอมของคู่กรณีคือการตกลงของทั้งสองฝ่ายในกระบวนการไกล่เกลี่ยอย่างสันติสุข โดยมีความเข้าใจและยินยอมกันโดยเท่าเทียม และไม่มีการบังคับให้ยินยอมโดยไม่เอื้อประโยชน์ การแสดงความยินยอมในกระบวนการนี้เป็นสิ่งสำคัญ

²⁵ ภาณุพงศ์ พงษาชัย, ปัญหากฎหมายเกี่ยวกับหลักความยินยอมไม่เป็นละเมิด: กรณีศึกษาเปรียบเทียบ ไทย-สหรัฐอเมริกา (วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, 2561), หน้า 1.

เพื่อเริ่มต้นแก้ไขข้อพิพาทอย่างมีประสิทธิภาพและสิ้นสุดลงในความสันติสุข การกระทำของทั้งสองฝ่ายควรเป็นไปในทิศทางที่ส่งเสริมความเข้าใจและสันติสุข โดยมีคำปรึกษาจากคนกลางถ้าจำเป็น และควรมีการสละสิทธิหรือผลประโยชน์บางอย่างจากทั้งสองฝ่ายเพื่อให้เกิดความสันติวิธีและสมบูรณ์ในการแก้ไขข้อขัดแย้ง นอกจากนี้การใช้หลักความยินยอมในกระบวนการไกล่เกลี่ยคดีมีความสำคัญอย่างมากในการแก้ไขข้อพิพาทและเรียกคืนความสันติวิธี คู่กรณีจะต้องเข้าใจและยินยอมกันโดยตรง โดยมีการสละสิทธิหรือผลประโยชน์บางอย่าง เพื่อให้เกิดความสันติวิธี การมีคนกลางเข้ามาช่วยในกระบวนการนั้นอาจช่วยให้คู่กรณีเข้าใจกันมากขึ้นและเสริมสร้างความเชื่อมั่นในการแก้ไขข้อขัดแย้ง ในทางปฏิบัติการใช้หลักความยินยอมในการแก้ไขข้อพิพาทจะต้องมีการร่วมมือระหว่างรัฐบาล สถาบันกฎหมาย และชุมชนทั่วไป เพื่อให้มีการปรับปรุงระบบกฎหมายที่เกี่ยวข้องให้มีความยืดหยุ่นและเป็นที่ยอมรับในสังคมในการใช้หลักนี้ในประเทศไทย นอกจากนี้ ยังมีการจัดกิจกรรมอบรมและสัมมนาเพื่อส่งเสริมการเข้าใจและการใช้งานหลักความยินยอมในชุมชนทั่วไป

ทฤษฎีเกี่ยวกับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท

1. ทฤษฎีการแข่งขัน (Competitive Theory)

สุกัญญา อินเงินดี และสุพัตรา แผนวิจิต ได้กล่าวไว้ว่า ทฤษฎีการแข่งขัน (Competitive Theory) นั้นขึ้นอยู่กับสมมติฐานที่ว่า “สังคมมีการควบคุมหรือการครอบงำโดยผู้ที่เน้นไปที่ผลประโยชน์ส่วนตัวเท่านั้น ในสถานการณ์ของการเจรจาแต่ละฝ่ายทั้งนักกฎหมายและลูกความมีความประสงค์ให้บรรลุความต้องการของตนมากที่สุด” โดยทฤษฎีนี้เชื่อว่าผู้เข้าร่วมการเจรจาที่มีประสิทธิภาพคือผู้ที่มีความรู้ทางกฎหมาย และสามารถรักษาผลประโยชน์ของตนเองและลูกความโดยได้รับผลเป็นรูปธรรม เช่น เงิน หรือทรัพย์สิน และเข้าใจถึงอำนาจที่ตนมีอยู่และใช้โดยไม่ลังเลเพื่อประโยชน์ของตนเอง²⁶

ปาลิดา กรรณาฤทธิ และปรีณี ไพรทอง ได้กล่าวว่า ทฤษฎีการแข่งขันถือหลักว่าผู้เจรจาที่มีประสิทธิภาพ ได้แก่ ผู้ที่มีความรู้ทางกฎหมายและรักษาผลประโยชน์ของลูกความ ทฤษฎีนี้ตั้งอยู่บนสมมติฐานว่า “สังคมอยู่ภายใต้การปกครองหรือการครอบงำโดยผู้ที่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตัวในสถานการณ์ของการเจรจาแต่ละฝ่ายทั้งนักกฎหมายและลูกความต่างมี

²⁶ สุกัญญา อินเงินดี และสุพัตรา แผนวิจิต, “แนวทางการพัฒนาคู่มือเทคนิคการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางอาญาในชั้นสอบสวนตามพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562”, วารสารสังคมศาสตร์เพื่อการพัฒนาท้องถิ่น มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม, ปีที่ 7 ฉบับที่ 2 หน้า 138 (2566).

ความประสงค์ บรรลุความต้องการของตนมากที่สุด” โดยถือผลประโยชน์ของตนเป็นสำคัญ เพื่อให้ตนได้รับประโยชน์มากที่สุดและอีกฝ่ายหนึ่งต้องสูญเสียผลประโยชน์²⁷

ศิริเพ็ญ จันทร์นิยม ได้กล่าวว่า ทฤษฎีการแข่งขันเชื่อว่า การแข่งขันเกิดขึ้น เพราะทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัด ซึ่งจำเป็นต้องแย่งชิงกันเพื่อให้ได้รับผลประโยชน์มากที่สุด ในทางปฏิบัติ นักกฎหมายที่มีประสิทธิภาพสูงสุดจะใช้กลยุทธ์การแข่งขันในการเจรจา โดยพยายามทำให้ฝ่ายของตนได้รับประโยชน์มากที่สุด และอาจใช้กลยุทธ์ต่าง ๆ เพื่อเอาชนะ คู่แข่ง เช่น การใช้ความรู้ทางกฎหมายและการจัดการของตนอย่างเหมาะสม นอกจากนี้ การใช้ทฤษฎีการแข่งขันในการเจรจาชุดข้อพิพาทอาจทำให้เกิดอคติและการมองเห็น เฉพาะด้านของตนเองมากขึ้น โดยการให้ความสำคัญกับผลประโยชน์ส่วนตัวเป็นสำคัญที่สุด อย่างไรก็ตาม ทฤษฎีการแข่งขันเป็นเพียงวิธีการอธิบายและให้เหตุผลในการพฤติกรรม ของบุคคลและกลุ่มในสังคม และไม่ได้สมมติว่าการแข่งขันเป็นวิธีที่เหมาะสมที่สุดในทุกกรณี การใช้กลยุทธ์การแข่งขันอาจมีผลเสียและผลกระทบต่อสังคมได้ โดยไม่ต้องมองว่าเป็นเรื่อง ที่ดีที่สุดในทุกกรณี ในทางกลับกัน ความร่วมมือและการแบ่งปันทรัพยากรอาจเป็นทางเลือก ที่ดีกว่าในบางสถานการณ์ ตามความเหมาะสมของสถานการณ์และวัตถุประสงค์ที่ต้องการ บรรลุ²⁸

พัสกร จรรยากุล ได้กล่าวว่า ทฤษฎีการแข่งขันมุ่งหวังให้บุคคลหรือกลุ่มต่าง ๆ ในสังคมบรรลุผลประโยชน์สูงสุดของตนเอง โดยมองว่าสังคมมีทรัพยากรจำกัดและการแข่งขัน เกิดขึ้นเพื่อแย่งชิงทรัพยากรนั้น ทำให้เกิดการแข่งขันที่แย่งชิงเป็นศัตรู โดยฝ่ายหนึ่ง ได้รับประโยชน์ในขณะที่อีกฝ่ายสูญเสียประโยชน์ การแข่งขันนี้จึงส่งผลให้ผู้เข้าร่วมพยายาม อย่างมากเพื่อให้ตนเองประสบความสำเร็จ และมักมองว่าข้อตกลงในปัจจุบันจะไม่มีผล ต่อความเสี่ยงหรือผลกระทบที่จะเกิดขึ้นในอนาคต นักกฎหมายและสาธารณชนมักเห็นด้วยกับ ทฤษฎีการแข่งขันว่าผู้ที่มีประสิทธิภาพในการต่อรองคือผู้ที่มีความรู้และความเข้าใจในระบบ การแข่งขัน นักกฎหมายที่เข้าใจหลักการการแข่งขันมักจะมีจุดมุ่งหมายของตนเองและพยายาม ให้ฝ่ายของตนเองประสบความสำเร็จ การเจรจาหรือต่อรองที่เข้มข้นมักจะมีผลให้ฝ่าย ที่แข็งแกร่งกว่ามีการควบคุมในการกำหนดเงื่อนไขและขั้นตอนการเจรจา การต่อรอง

²⁷ ปาลิดา กรรณาทฤธิ์ และปวีณี ไพรทอง, ปัญหาการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในคดีอาญา : ศึกษาศาลจังหวัดสิงห์บุรี, หน้า 123

²⁸ ศิริเพ็ญ จันทร์นิยม, “แนวทางใหม่ของการจัดการความขัดแย้ง ในการระงับข้อพิพาท สัญญาทางปกครอง ศึกษาเฉพาะ กรณี: การกำหนดให้นววิธีการระงับข้อพิพาททางเลือกโดยคนกลางไกล่เกลี่ยมาใช้ในสัญญาทางปกครอง”, วารสารการเมือง การบริหาร และกฎหมาย, ปีที่ 11 ฉบับที่ 1 หน้า 304 (2562).

ที่แข็งแกร่งจะมีโอกาสสิ้นสุดลงได้แต่ผลของการเจรจายังคงมีความซับซ้อนในการคาดเดาล่วงหน้า²⁹

จากทฤษฎีการแข่งขันที่ได้กล่าวถึง สามารถสรุปได้ว่าผู้เข้าร่วมการเจรจาที่มีประสิทธิภาพมักจะมีความสำเร็จในการรักษาผลประโยชน์ของตนเองและลูกค้า โดยใช้ความรู้ทางกฎหมายและอำนาจที่มีอยู่เพื่อให้ได้รับผลประโยชน์เป็นรูปธรรม ทั้งนี้ เนื่องจากสังคมมักมีการควบคุมโดยผู้ที่เน้นไปที่ผลประโยชน์ส่วนตัวเท่านั้นในสถานการณ์ของการเจรจา นอกจากนี้ การแข่งขันมักเกิดขึ้นเนื่องจากทรัพยากรที่จำกัด ซึ่งต้องแย่งชิงกันเพื่อให้ได้รับผลประโยชน์มากที่สุด แต่ในบางกรณีการร่วมมือและการแบ่งปันทรัพยากรอาจเป็นทางเลือกที่ดีกว่า ขึ้นอยู่กับสถานการณ์และวัตถุประสงค์ของการเจรจา การใช้ทฤษฎีการแข่งขันอาจมีผลเสียและผลกระทบต่อสังคม และไม่ใช่ว่าจะเป็นวิธีที่เหมาะสมที่สุดในทุกกรณี การต่อรองที่เกิดจากการแข่งขันอาจทำให้เกิดอคติและมองเห็นเฉพาะด้านของตนเองมากขึ้น โดยการให้ความสำคัญกับผลประโยชน์ส่วนตัวเป็นสำคัญที่สุด อย่างไรก็ตาม การร่วมมือและการแบ่งปันทรัพยากรอาจเป็นทางเลือกที่ดีกว่าในบางสถานการณ์ ตามความเหมาะสมของสถานการณ์และวัตถุประสงค์ที่ต้องการบรรลุ การใช้กลยุทธ์การแข่งขันอาจมีผลให้ฝ่ายที่แข็งแกร่งกว่ามีการควบคุมในการกำหนดเงื่อนไขและขั้นตอนการเจรจา แต่การเจรจาหรือต่อรองที่เกิดจากการแข่งขันก็ยังคงมีความซับซ้อนและอาจมีผลต่อสังคมโดยไม่เสมอไปว่าเป็นเรื่องที่ดีที่สุดในทุกกรณี ในทางกลับกัน ความร่วมมือและการแบ่งปันทรัพยากรอาจเป็นทางเลือกที่ดีกว่าในบางกรณี ตามความเหมาะสมของสถานการณ์และวัตถุประสงค์ที่ต้องการบรรลุ

2. ทฤษฎีการแก้ปัญหา (Problem Solving Theory)

สุกัญญา อินเงินดี และสุพัตรา แผนวิชิต ได้กล่าวว่า ทฤษฎีการแก้ปัญหา (Problem Solving Theory) นั้นเชื่อว่าผู้เข้าร่วมการเจรจาทุกคนมีผลประโยชน์ร่วมกัน บางประการถ้าไม่มีสิ่งอื่น มีหลักการสำคัญ 5 ประการ คือ (1) แยกปัญหาความสัมพันธ์ส่วนตัวออกจากข้อขัดแย้งและแก้ไขในแต่ละปัญหาแยกต่างหากจากกัน (2) เน้นความสำคัญของประโยชน์ได้เสีย ความต้องการของคู่ความซึ่งไม่ใช่ฐานะคู่ความ (3) คิดหาทางเลือกหลายวิธีซึ่งคู่ความจะได้รับผลประโยชน์ร่วมกัน (4) ยืนยันการใช้องค์ประกอบต่าง ๆ ที่ต้อง

²⁹ พัสกร จรรยากุล, การระงับข้อพิพาททางเลือกในคดีผู้บริโภคโดยวิธีการไกล่เกลี่ย ในระบบออนไลน์ (วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2560), หน้า 21.

นำมาใช้ตัดสินใจเพื่อประเมินหาทางเลือก (5) เข้าใจและแสวงหาทางเลือกที่ดีที่สุดในการเจรจาตกลงทำสัญญา³⁰

ปาลิดา กรรณาฤทธิ์ และปวีณี ไพรทอง กล่าวถึงทฤษฎีการแก้ปัญหาว่า ทฤษฎีดังกล่าวยึดหลักว่า ผู้เข้าร่วมเจรจาทุกคนมีผลประโยชน์ร่วมกัน หากไม่มีสิ่งอื่นเข้ามาแทรกแซงทุกคนที่อาศัยในสภาพแวดล้อมสังคมเดียวกัน และมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาร่วมกันเพื่อทำข้อตกลงด้วยความสมัครใจ ภายใต้ทฤษฎีนี้ข้อขัดแย้งเป็นปัญหาที่ต้องศึกษาและแก้ไขร่วมกันโดยคู่ความทั้งสองฝ่ายเพื่อประโยชน์ร่วมกัน³¹

ศิริเพ็ญ จันทร์นิยม ได้กล่าวว่า ทฤษฎีการแก้ปัญหาเน้นการทำงานร่วมกันของผู้เอื้ออาทรในสังคมและสภาพแวดล้อมที่เดียวกันเพื่อหาทางแก้ไขปัญหโดยทำข้อตกลงกันอย่างสมัครใจ เพื่อให้ทุกฝ่ายมีผลประโยชน์ร่วมกันในบางกรณี ในกระบวนการนี้นักกฎหมายและคู่กรณีทั้งสองฝ่ายจะต้องร่วมมือกันในการช่วยเหลือในการแก้ไขปัญหา เพื่อให้ได้ผลประโยชน์ร่วมกัน ทฤษฎีการแก้ปัญหาเน้นการแยกปัญหาเกี่ยวกับความสัมพันธ์ส่วนตัวออกจากข้อขัดแย้ง และพยายามแก้ไขปัญหแต่ละอย่างอย่างแยกต่างหาก โดยให้ความสำคัญกับผลประโยชน์ที่ได้รับสูงสุด และความต้องการของคู่สัญญามากกว่าฐานะของคู่สัญญา เนื่องจากการพิจารณาฐานะของคู่สัญญาอาจทำให้กระบวนการเจรจาซับซ้อนขึ้น ทั้งนี้ ทฤษฎีการแก้ปัญหายังให้ความสำคัญกับความยุติธรรมโดยเปิดโอกาสให้ฝ่ายตรงข้ามยอมรับข้อเสนอในการเจรจาได้³²

พัสกร จรรยากุล ได้กล่าวว่า ทฤษฎีการแก้ปัญหามุ่งหวังให้ความสำเร็จในการแก้ไขปัญหโดยพิจารณาถึงความเป็นธรรมและประโยชน์ของทั้งสองฝ่าย มีความเชื่อว่าผู้เข้าร่วมการเจรจาทุกคนสามารถได้รับประโยชน์ร่วมกันบางประการ³³

อัทยา วณิชชานัย ได้กล่าวว่า ทฤษฎีการแก้ปัญหาในมิติของการเจรจาต่อรองเชื่อว่าผู้เข้าร่วมเจรจาทุกคนมีผลประโยชน์บางประการร่วมกัน ถ้าไม่มีสิ่งอื่นเข้ามาแทรกแซง เช่น บางคนเข้าร่วมเจรจาแต่ไม่มีความจริงใจในการแก้ปัญหา แต่เข้ามาเพื่อประวิงการเจรจาให้ช้าออกไป ดังนั้น ทุกคนที่อยู่ในสภาพแวดล้อมสังคมเดียวกันและมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาร่วมกันเพื่อทำข้อตกลงด้วยความสมัครใจ ภายใต้ทฤษฎีนี้ข้อขัดแย้งเป็นปัญหาที่ต้องศึกษา

³⁰ สุกัญญา อินเงินดี และสุพัตรา แผนวิจิต, แนวทางการพัฒนาฝีมือเทคนิคการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางอาญาในชั้นสอบสวนตามพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562, หน้า 139.

³¹ ปาลิดา กรรณาฤทธิ์ และปวีณี ไพรทอง, ปัญหาการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในคดีอาญา : ศึกษาศาลจังหวัดสิงห์บุรี, หน้า 123.

³² ศิริเพ็ญ จันทร์นิยม, แนวทางใหม่ของการจัดการความขัดแย้งในการระงับข้อพิพาทสัญญาทางปกครองศึกษาเฉพาะกรณี : การกำหนดให้นำวิธีการระงับข้อพิพาททางเลือกโดยคนกลางไกล่เกลี่ยมาใช้ในสัญญาทางปกครอง, หน้า 304.

³³ พัสกร จรรยากุล, การระงับข้อพิพาททางเลือกในคดีผู้บริโภคโดยวิธีการไกล่เกลี่ย ในระบบออนไลน์, หน้า 21.

และแก้ไขร่วมกัน โดยต้องมีการคำนึงถึงประโยชน์ของทั้งสองฝ่ายเพื่อประโยชน์ร่วมกัน การนำทฤษฎีการแก้ปัญหามาใช้มีหลักสำคัญ 5 ประการคือ 1) แยกปัญหาความสัมพันธ์ส่วนตัวออกจากข้อขัดแย้ง และแก้ไขแต่ละปัญหาแยกต่างหากจากกัน 2) เน้นความสำคัญของประโยชน์ที่เสียและความต้องการของฝ่ายตรงข้าม ไม่ใช่ฐานะของฝ่ายตรงข้าม การเน้นที่ฐานะที่แตกต่างกันของฝ่ายตรงข้ามจะทำให้การเจรจาประนีประนอมยากขึ้น ต้องหาทางประสานผลประโยชน์ของแต่ละฝ่ายและเน้นที่ผลประโยชน์ร่วมกัน 3) คิดหาทางเลือกหลายวิธีซึ่งฝ่ายตรงข้ามจะได้รับประโยชน์ร่วมกัน 4) ยืนยันการใช้ข้อต่อรองต่างๆ ที่ต้องนำมาใช้ในการตัดสินใจ 5) เข้าใจและแสวงหาทางเลือกที่ดีที่สุดในการเจรจาตกลงทำสัญญาและประเมินทางเลือก³⁴

จากทฤษฎีการแก้ปัญหาก็ได้กล่าวถึง สรุปได้ว่ามีหลักการสำคัญที่เน้นการแก้ไขปัญหาโดยการให้ความสำคัญกับการเข้าใจและค้นหาทางแก้ไขที่เป็นที่สุดในการเจรจา โดยให้ความสำคัญกับผลประโยชน์ร่วมกันและความต้องการของทั้งสองฝ่าย โดยไม่ต้องพิจารณาฐานะของฝ่ายตรงข้าม และการพยายามแยกแยะปัญหาความสัมพันธ์ส่วนตัวออกจากข้อขัดแย้ง โดยให้ความสำคัญกับการใช้ข้อต่อรองต่าง ๆ เพื่อประเมินและตัดสินใจในการแก้ไขปัญหารวมถึงการเปิดโอกาสให้ฝ่ายตรงข้ามยอมรับข้อเสนอในการเจรจาเพื่อสร้างความเข้าใจและความยุติธรรมในกระบวนการแก้ไขข้อขัดแย้ง ทั้งนี้ เป็นหลักการที่สำคัญในการสร้างสังคมและกฎหมายที่มีความยั่งยืนและเจริญก้าวหน้าไปในทิศทางที่ดีในระยะยาว

แนวคิดเกี่ยวกับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในต่างประเทศ

1. ประเทศสหรัฐอเมริกา

การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในยุคแรกเริ่มของสหรัฐอเมริกามีความสำคัญในการอำนวยความสะดวก โดยเป็นกระบวนการที่ไม่เป็นทางการ ในประวัติศาสตร์ของประเทศนี้ ประธานาธิบดีลินคอล์นได้กล่าวว่า "การพยายามที่จะทำให้คดีกลายเป็นสิ้นสุดนั้นจะเป็นการทำให้คนเสียหายมากขึ้น เราควรจะสร้างแรงบันดาลใจให้คนอื่นเข้าร่วมการประนีประนอมและรับรู้ว่าคุณชนะจริงๆ ก็มักจะเป็นผู้เสียหาย" ในระหว่างระยะแรกของการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของสหรัฐอเมริกา เริ่มต้นตามรัฐบัญญัติรางรถไฟในปี ค.ศ. 1800 หรือที่รู้จักกันในนาม Railroad Act 1800 และต่อมาได้มีการจัดตั้งการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของรัฐบาลกลางโดยมุ่งหน้าไปที่การแก้ไขข้อพิพาทที่เกิดขึ้นในแง่ของแรงงาน การไกล่เกลี่ยในสหรัฐอเมริกา

³⁴ อธิยา วณิชชานัย, การระงับข้อพิพาททางสิ่งแวดล้อมโดยวิธีการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทนอกศาล (สารนิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2556), หน้า 44.

มีแนวคิดสำคัญว่าควรใช้หลายวิธีในการยุติข้อพิพาท เพื่อให้คู่พิพาทสามารถเลือกใช้วิธีที่เหมาะสมที่สุดตามเงื่อนไขของพวกเขา นอกจากนี้ เห็นว่าทุกคดีไม่ควรมีแค่วิธีการเดียวในการยุติคดี เนื่องจากอาจมีวิธีการอื่นที่เหมาะสมกว่าการสืบพยานต่อศาล นอกจากนี้ ในชีวิตประจำวันของประชาชนมีการแข่งขันที่สูง และเมื่อเกิดข้อพิพาทในการขัดแย้ง การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทจึงเป็นเรื่องที่ควรทำเร็วที่สุด โดยหลักเกณฑ์ในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทมุ่งเสริมให้คู่พิพาทเข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท ก่อนที่จะพิจารณาฟ้องคดีที่ศาล สุดท้ายการพัฒนากระบวนการระงับความขัดแย้งในสหรัฐอเมริกามีความสำคัญ โดยมุ่งเน้นการใช้วิธีการอื่นที่ไม่ใช่การสืบพยานต่อศาล และมีการจัดตั้งองค์กรเพื่อรับผิดชอบในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท ซึ่งทำให้กระบวนการนี้เป็นที่ยอมรับและมีประสิทธิภาพในการแก้ไขข้อพิพาทอย่างมีประสิทธิภาพและรวดเร็ว โดยลดค่าใช้จ่ายและประหยัดเวลา เช่นเดียวกับช่วยลดปริมาณคดีที่เข้าสู่ศาลได้อย่างดี³⁵

อีกทั้งพระราชบัญญัติว่าด้วยรูปแบบการไกล่เกลี่ยประนอมข้อพิพาท (Uniform Mediation Act) เป็นกฎหมายที่ถูกออกแบบขึ้น เพื่อส่งเสริมกระบวนการการแก้ไขข้อพิพาทผ่านทางการไกล่เกลี่ยให้มีความเป็นอิสระ ยุติธรรม และมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ในสหรัฐอเมริกา หลักการที่เป็นพื้นฐานของพระราชบัญญัตินี้คือการสนับสนุนให้มีการใช้วิธีการไกล่เกลี่ยในการแก้ไขข้อพิพาทในระดับท้องถิ่นและช่วยลดความจำเป็นในการนำคดีสู่ศาล ซึ่งเป็นการสร้างเสริมการเผชิญหน้ากับปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชนและส่งเสริมสันติภาพในสังคม กฎหมายนี้มุ่งเน้นที่จะให้ความสำคัญแก่การแก้ไขข้อพิพาทอย่างเป็นอิสระ โดยการใช้วิธีการไกล่เกลี่ยที่มีความเชื่อมั่นและมีประสิทธิผล โดยการให้ความสำคัญกับความเป็นธรรมและความยุติธรรมในกระบวนการ พระราชบัญญัตินี้มอบเสรีภาพให้กับคู่ความในการเลือกใช้วิธีการไกล่เกลี่ยที่เหมาะสมสำหรับสถานการณ์ของพวกเขา และสนับสนุนให้มีการเชื่อมั่นและความเข้าใจในกระบวนการ การใช้พระราชบัญญัตินี้ยังส่งเสริมให้มีความสมดุลและเป็นไปอย่างยุติธรรมในกระบวนการไกล่เกลี่ย ซึ่งผู้ใช้วิธีการไกล่เกลี่ยสามารถมีโอกาสในการเลือกใช้วิธีการที่เหมาะสมที่สุดสำหรับการแก้ไขข้อพิพาทของตนเอง ซึ่งเป็นการส่งเสริมประสิทธิภาพในการแก้ไขข้อพิพาทและการพบสันติภาพอย่างรวดเร็วและมีประสิทธิภาพ การใช้พระราชบัญญัตินี้ยังสร้างแรงบันดาลใจให้กับผู้ที่เข้ามา

³⁵ จีรวิทย์ ลิปิพันธ์ ธาณี วรภัทร์ และสุวรรณ วงศ์การค้า, การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทท้องถิ่นในสหรัฐอเมริกา : มลรัฐฟลอริดา, หน้า 27.

เกี่ยวข้องกับกระบวนการแก้ไขข้อพิพาทในสังคม และส่งผลดีต่อการพัฒนาสังคม และความเป็นอยู่ร่วมกันที่มีความสงบสุขและยุติธรรมในสังคมอย่างยั่งยืน³⁶

นอกจากนี้ ประเทศสหรัฐอเมริกา มีการจัดตั้งองค์กรขึ้นมาระงับข้อพิพาทเป็นการเฉพาะ เรียกว่าศูนย์ระหว่างประเทศเพื่อการระงับข้อพิพาท (ICDR) ช่วยในการยุติปัญหาข้อขัดแย้ง ทั้งในคดีแพ่งและคดีอาญา โดยองค์กรดังกล่าวเป็นองค์กรระดับโลกภายใต้การดูแลสมาคม อนุญาโตตุลาการอเมริกันคนกลางที่เรียกว่า (Mediation) ทั้งยังมุ่งเน้น ส่งเสริมให้คู่ความ ต้องผ่านกระบวนการไกล่เกลี่ยก่อนที่จะนำคดีขึ้นสู่ศาล เพื่อช่วยลดปริมาณคดีขึ้นสู่ศาล การไกล่เกลี่ยคดีของสหรัฐอเมริกาจะเป็นการผันคดีออกจากการดำเนินคดีอาญากระแสหลัก โดยส่วนคดีอาญามีการนำการไกล่เกลี่ยไปใช้ในขั้นตอนก่อนฟ้องและก่อนดำเนินกระบวนการ พิจารณาคดี ภายใต้แนวคิดการให้โอกาสผู้กระทำผิดได้รับการปรับปรุงแก้ไขเปลี่ยนแปลง พฤติกรรมให้เป็นคนดีของสังคมตามแนวคิดการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดให้กลับคืนสู่สังคม³⁷

สรุปได้ว่าการไกล่เกลี่ยของประเทศสหรัฐอเมริกามีการมุ่งเน้นไปที่การแก้ไข ข้อพิพาทในแง่ของแรงงาน และการพัฒนาเป็นกระบวนการที่เน้นการให้ความสำคัญ แก่ความเป็นอิสระ และความยุติธรรมในกระบวนการ ซึ่งผู้ใช้วิธีการไกล่เกลี่ยสามารถ มีโอกาสในการเลือกใช้วิธีการที่เหมาะสมที่สุดสำหรับการแก้ไขข้อพิพาทของตนเอง โดยการใช้ หลักการของการเผชิญหน้ากับปัญหาในชุมชนและส่งเสริมสันติภาพในสังคม การสนับสนุน การใช้วิธีการไกล่เกลี่ยยังเป็นเรื่องสำคัญในการพัฒนาสังคม โดยการจัดตั้งองค์กร เพื่อรับผิดชอบในการระงับข้อพิพาทเป็นการสร้างเสริมการเข้าใจและเชื่อมั่นในกระบวนการ และช่วยให้การแก้ไขข้อพิพาทเกิดขึ้นอย่างรวดเร็วและมีประสิทธิภาพ การใช้วิธีการไกล่เกลี่ย ยังช่วยลดปริมาณคดีที่เข้าสู่ศาลและประหยัดเวลา และค่าใช้จ่ายให้กับคู่พิพาทได้อย่าง มีประสิทธิภาพ

2. ประเทศญี่ปุ่น

ประเทศญี่ปุ่นเป็นประเทศที่มีการใช้ระบบประมวลกฎหมาย หรือระบบกฎหมาย ลายลักษณ์อักษร (Civil Law) เช่นเดียวกับประเทศไทย ประเทศญี่ปุ่นมีวัฒนธรรม ทางกฎหมายมายาวนานหลายร้อยหลายพันปี โดยเริ่มตั้งแต่ประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน จนกระทั่งมีการรับเอาวัฒนธรรมทางกฎหมายจากประเทศต่าง ๆ ในทวีปยุโรป ภายหลัง สงครามโลกครั้งที่สอง รัฐธรรมนูญฉบับใหม่ถูกนำมาใช้และมีการออกกฎหมายใหม่ต่าง ๆ

³⁶ สีสวลัน จันดา, การไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่งระดับหมู่บ้าน : ศึกษาเปรียบเทียบระหว่างกฎหมายประเทศไทย และสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว, หน้า 31.

³⁷ ปาลิตา กรรณฤทธิ์ และปวีณี โพธิทอง, ปัญหาการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในคดีอาญา : ศึกษาศาลจังหวัดสิงห์บุรี, หน้า 123.

รวมทั้งมีการแก้ไขกฎหมายที่มีอยู่ ซึ่งกฎหมายใหม่เหล่านั้นได้รับอิทธิพลอย่างมากจากสหรัฐอเมริกา³⁸

การระงับข้อพิพาทของประเทศญี่ปุ่น ไม่นิยมที่จะฟ้องคดีต่อศาล แต่นิยมการระงับข้อพิพาทโดยการเจรจาตกลงกันนอกศาล โดยใช้วิธีการไกล่เกลี่ยทั้งปัญหาทางแพ่งและปัญหาครอบครัว ทั้งนี้ เพื่อประโยชน์ต่างๆ ได้แก่ ประหยัดเวลาและค่าใช้จ่าย คู่กรณีไม่รู้สึกเสียหน้าเมื่อต้องแพ้ชนะกันในคดี และสามารถแก้ปัญหาได้หลาย ๆ ประการรวมกันครั้งเดียว จะมุ่งเน้นกระบวนการที่ไม่เป็นทางการ เช่น วิธีการระงับข้อพิพาทโดยอนุญาโตตุลาการ ส่วนการไกล่เกลี่ยในศาลเป็นวิธีการที่ขึ้นอยู่กับเจตนาของคู่พิพาท สามารถแบ่งประเภทการไกล่เกลี่ยได้ 3 ประเภท ดังนี้³⁹

- 1) Judicial Compromise การไกล่เกลี่ยที่ทำหน้าที่โดยศาล
- 2) Conciliation การไกล่เกลี่ยที่ทำหน้าที่โดยบุคคลที่สาม ได้แก่ มีคณะกรรมการไกล่เกลี่ยที่ประกอบด้วย ผู้พิพากษาสมทบ 2 คน และผู้พิพากษาอีก 1 คน
- 3) Mediation การไกล่เกลี่ยที่บุคคลภายนอกเป็นผู้ทำหน้าที่ หรือคณะกรรมการไกล่เกลี่ย รวมทั้งบุคคลอื่น ๆ หรือตัวแทนขององค์กรฝ่ายปกครองเป็นผู้ดำเนินการ

การไกล่เกลี่ยของประเทศญี่ปุ่นจะแตกต่างกับประเทศอื่น ๆ เนื่องจากจะต้องยึดโยงโดยศาลจะต้องเป็นผู้กำกับดูแลระบบการไกล่เกลี่ย และการไกล่เกลี่ยแบ่งออกได้เป็นการไกล่เกลี่ยโดยศาลเป็นผู้ไกล่เกลี่ยเอง กับการไกล่เกลี่ยโดยผู้ประนีประนอม เช่น แพทย์ วิศวกร เป็นต้นภายใต้หลักการไกล่เกลี่ยที่ยังคงมีอยู่ตามเดิม กล่าวคือ ต้องเกิดจากความสมัครใจภายใต้การกำกับดูแลของรัฐ (ศาล) และประชาชนมีความเชื่อมั่นในศาลยุติธรรมของญี่ปุ่นในระบบไกล่เกลี่ยอย่างมาก ซึ่งการไกล่เกลี่ยของประเทศญี่ปุ่นจะมีลักษณะสำคัญ 5 ประการ ได้แก่⁴⁰

- 1) อยู่ภายใต้ศาล
- 2) วิธีการไกล่เกลี่ยใช้ได้เหมือนกันทั่วประเทศ
- 3) สามารถร้องขอไกล่เกลี่ยได้ก่อนฟ้อง
- 4) คณะกรรมการไกล่เกลี่ยประกอบด้วย ผู้ไกล่เกลี่ย 1 คน และผู้ประนีประนอม 2 คน
- 5) คณะกรรมการจะเสนอแนวทางระงับข้อพิพาทแก่คู่ความได้

³⁸ ผดุงศักดิ์ เทคดี, กระบวนการไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาท : กรณีศึกษาเปรียบเทียบกฎหมายไทยกับกฎหมายญี่ปุ่น, สำนักการต่างประเทศ, ค้นวันที่ 30 เมษายน 2565 จาก

<https://oia.coj.go.th/content/category/detail/id/8/cid/8058/tid/93790>

³⁹ เศรษฐวิทย์ กรีกุล, การไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางการแพทย์ ศึกษากรณีเปรียบเทียบระหว่างไทยกับญี่ปุ่น, หน้า 30.

⁴⁰ เศรษฐวิทย์ กรีกุล, การไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางการแพทย์ ศึกษากรณีเปรียบเทียบระหว่างไทยกับญี่ปุ่น, หน้า 31.

ปัจจุบันประเทศไทยมีรูปแบบการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางการแพทย์ ซึ่งมีแนวคิดมาจากกระบวนการแพทย์ของญี่ปุ่นที่กำลังเผชิญกับปัญหาการขาดแคลนแพทย์ภายในประเทศ โดยหนึ่งในสาเหตุคือการเพิ่มขึ้นของคดีแพ่งและทางอาญาเกี่ยวกับข้อพิพาททางการแพทย์ จึงมีการเปลี่ยนระบบการระงับข้อพิพาททางการแพทย์ จากที่อาศัยระบบการฟ้องร้องแบบดั้งเดิมเป็นระบบที่มุ่งเน้นถึงประโยชน์ของฝ่ายต่าง ๆ มากขึ้น มีแนวคิดรูปแบบโมเดลของการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางการแพทย์ เพื่ออำนวยความสะดวกต่อการเข้าถึงการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทอันเกิดจากการเข้ารับบริการทางการแพทย์ และในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางการแพทย์มีรูปแบบในการไกล่เกลี่ยโดยอาศัยบุคลากรในโรงพยาบาลส่งผลให้โรงพยาบาลมีการเริ่มต้นฝึกอบรมบุคลากรของโรงพยาบาลให้มีความสามารถในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทได้ด้วย อย่างเช่น สภาคุณภาพการดูแลสุขภาพแห่งญี่ปุ่นได้ฝึกอบรมพยาบาลและแพทย์กว่า 500 คน ตั้งแต่ปี 2547 เป็นต้นมา แนวโน้มดังกล่าวข้างต้นทำให้เห็นว่าประเทศไทยได้เห็นถึงความสำคัญของการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางการแพทย์ไว้เป็นการเฉพาะ⁴¹

สรุปได้ว่าการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในประเทศไทยมีรูปแบบการระงับข้อพิพาทโดยการเจรจาตกลงกันนอกศาล โดยใช้วิธีการไกล่เกลี่ยทั้งปัญหาทางแพ่งและปัญหาอาชญากรรม เพื่อประโยชน์ต่าง ๆ ได้แก่ ประหยัดเวลาและค่าใช้จ่าย คู่กรณีไม่รู้สึกเสียหน้าเมื่อต้องแพ้ชนะกันในคดี และสามารถแก้ปัญหาก็ได้หลาย ๆ ประการรวมกันครั้งเดียว ซึ่งการไกล่เกลี่ยของประเทศไทยจะแตกต่างกับต่างประเทศ เนื่องจากจะต้องยึดโยงโดยศาลเป็นผู้กำกับดูแลระบบการไกล่เกลี่ย และการไกล่เกลี่ยแบ่งออกได้เป็นการไกล่เกลี่ยโดยศาลเป็นผู้ไกล่เกลี่ยเองกับการไกล่เกลี่ยโดยผู้ประนีประนอม ทั้งนี้ ภายใต้หลักการไกล่เกลี่ยที่ยังคงมีอยู่ตามเดิม กล่าวคือ ต้องเกิดจากความสมัครใจภายใต้การกำกับดูแลของรัฐ (ศาล) และประชาชนมีความเชื่อมั่นในศาลยุติธรรมของญี่ปุ่นในระบบไกล่เกลี่ยอย่างมาก นอกจากนี้ ประเทศไทยได้เห็นถึงความสำคัญของการอำนวยความสะดวกต่อการเข้าถึงการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทโดยมีการเปลี่ยนระบบการระงับข้อพิพาททางการแพทย์ จากที่อาศัยระบบการฟ้องร้องแบบดั้งเดิมเป็นระบบที่มุ่งเน้นถึงประโยชน์ของฝ่ายต่าง ๆ มากขึ้น มีแนวคิดรูปแบบโมเดลของการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางการแพทย์โดยอาศัยบุคลากรในโรงพยาบาล และได้มีการเริ่มต้นฝึกอบรมบุคลากรของโรงพยาบาลให้มีความสามารถในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทได้

3. ประเทศจีน

หลักการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของสาธารณรัฐประชาชนจีนเป็นผลโดยตรงจากลัทธิขงจื๊อ (The Confucian) ซึ่งมีมุมมองที่กลมกลืนกับธรรมชาติและและการแก้ไขปัญหาความขัดแย้ง

⁴¹ เศรษฐภัทร กรีกุล, การไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางการแพทย์ ศึกษากรณีเปรียบเทียบระหว่างไทยกับญี่ปุ่น, หน้า 32-34.

ยึดหลักคำสอนทางศีลธรรม (Morals) มากกว่าการใช้อำนาจในการปกครอง (Coercion) สังคมชาวจีนได้เน้นการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท หรือเจรจาปรองดองกันเพื่อระงับข้อพิพาท⁴²

หลังจากการก่อตั้งสาธารณรัฐประชาชนจีนในปี พ.ศ. 1949 รัฐบาลได้สนับสนุน “การไกล่เกลี่ยเป็นหลัก” ในการระงับข้อพิพาท โดยการไกล่เกลี่ยส่วนใหญ่อาศัย คณะกรรมการไกล่เกลี่ยของประชาชนที่ตั้งขึ้นในสังคมระดับรากหญ้า ในช่วงเวลานี้อำนาจรัฐของจีนได้แทรกซึมไปทั่วทุกมุมของสังคม และการไกล่เกลี่ยที่ขับเคลื่อนโดยรัฐเป็นที่ยอมรับโดยทั่วไปในสังคม การไกล่เกลี่ยจึงมีบทบาทสำคัญมาก หลังจากจีนเริ่มการปฏิรูปและเปิดประเทศในปี 1978 อำนาจของรัฐค่อย ๆ ถอนตัวออกจากสังคมจีนและการสนับสนุนการไกล่เกลี่ยก็อ่อนแอลงอย่างมากเช่นกัน ผู้คนไม่ยอมรับอำนาจในการไกล่เกลี่ยอีกต่อไป และหันไปหาคดีความซึ่งนำไปสู่ข้อพิพาทจำนวนมากที่ไหลเข้าสู่ศาล เพื่อตอบสนองต่อแรงกดดันของการระงับข้อพิพาท ประเทศจีนได้เปิดตัวการเคลื่อนไหวที่เรียกว่า “การไกล่เกลี่ยครั้งใหญ่” การไกล่เกลี่ยระหว่างการดำเนินคดีมีบทบาทสำคัญในขบวนการนี้ การไกล่เกลี่ยที่เกี่ยวข้องกับศาลอาจเกิดขึ้นได้ในทุกขั้นตอนของการพิจารณาคดีของศาลและผู้พิพากษา ก็กระตือรือร้นที่จะเรียกร้องให้ผู้ดำเนินคดียอมรับการไกล่เกลี่ย ซึ่งในปัจจุบันไม่มีกฎหมายที่ระบุถึงระบบเกี่ยวกับการไกล่เกลี่ยในประเทศจีน แต่จะกระจัดกระจายอยู่ในกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งของจีน (CPL) กฎหมายการไกล่เกลี่ยประชาชนของสาธารณรัฐประชาชนจีน ตลอดจนกฎที่ประกาศใช้โดยศาลประชาชนสูงสุดของจีน (SPC) และกระทรวงยุติธรรมของจีน โดยแบ่งการไกล่เกลี่ยของจีนโดยทั่วไป ดังนี้⁴³

1) การไกล่เกลี่ยที่เกี่ยวข้องกับศาลหมายถึงการไกล่เกลี่ยที่ดำเนินการในระหว่างการฟ้องคดี ซึ่งการไกล่เกลี่ยที่เกี่ยวข้องกับศาลกำหนดไว้ในกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งของจีน (CPL) การไกล่เกลี่ยประเภทนี้ดำเนินการโดยผู้พิพากษาในการพิจารณาคดีแพ่ง การไกล่เกลี่ยไม่ได้แยกจากการพิจารณาคดี แต่เป็นส่วนหนึ่งของการพิจารณาคดี และหลังจากบรรลุข้อตกลงยุติคดีแล้วศาลจะจัดทำ “คำสั่งยุติคดี” คำสั่งยุติเช่นเดียวกับคำพิพากษาสถาบันบังคับได้โดยศาล โดยตั้งแต่ปี 2016 ศาลจีนพยายามแยกการไกล่เกลี่ยออกจากการพิจารณาคดี และได้จัดตั้ง “กลไกเชื่อมต่อเพื่อเชื่อมโยงการดำเนินคดีกับการไกล่เกลี่ย” ภายใต้กลไกนี้ศาลจะมอบหมายคดีให้กับผู้ไกล่เกลี่ยเฉพาะ (รวมถึงผู้ไกล่เกลี่ย

⁴² อุดุลเดช โต๊ะแอ, การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทเกี่ยวกับครอบครัวตามบทบัญญัติแห่งศาสนาอิสลามของสำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดสงขลา: วิธีการและความพึงพอใจของผู้ใช้บริการ (วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, 2561), หน้า 44.

⁴³ หวางเจี้ยนหลิง, การไกล่เกลี่ยในจีน : อดีตและปัจจุบัน, ซีเจโอ, คำนวันที่ 30 เมษายน 2565 จาก

<https://th.chinajusticeobserver.com/a/mediation-in-china-past-and-present>

เต็มเวลาในศาลและผู้ไกล่เกลี่ยนอกศาล) และผู้พิพากษาไม่สามารถไกล่เกลี่ยในระหว่างการพิจารณาคดีได้อีกต่อไป

2) การไกล่เกลี่ยของประชาชน (Community Mediation) คือการไกล่เกลี่ยของผู้อยู่อาศัยในชุมชน ซึ่งกฎหมายการไกล่เกลี่ยประชาชนที่ตราขึ้นในปี 2010 เป็นกฎหมายเดียวในจีนที่กำหนดเป้าหมายการไกล่เกลี่ยโดยเฉพาะ การไกล่เกลี่ยของประชาชนส่วนใหญ่หมายถึงการไกล่เกลี่ยโดยคณะกรรมการไกล่เกลี่ยของประชาชนที่จัดตั้งขึ้นในองค์กรปกครองตนเองของชุมชน (คณะกรรมการในพื้นที่คณะกรรมการชาวบ้าน) ซึ่งไม่เรียกเก็บค่าธรรมเนียม ดังนั้น การไกล่เกลี่ยนี้จึงเป็นการไกล่เกลี่ยชุมชนเพื่อสวัสดิการสาธารณะและไม่รวมถึงการไกล่เกลี่ยทางการค้า การไกล่เกลี่ยของสมาคมอุตสาหกรรม ฯลฯ อย่างไรก็ตาม องค์กรทางสังคมเช่นสมาคมอุตสาหกรรมสามารถจัดตั้งคณะกรรมการไกล่เกลี่ยของประชาชนโดยอ้างอิงกฎหมายการไกล่เกลี่ยของประชาชนเพื่อจัดการกับข้อพิพาทในวิชาชีพของตนโดยเฉพาะ

3) การไกล่เกลี่ยวิชาชีพหรืออุตสาหกรรม คือการไกล่เกลี่ยประเภทหนึ่งที่เกิดขึ้นกับสาขาวิชาชีพเฉพาะหรือสมาชิกของสมาคมอุตสาหกรรมเฉพาะ หลังจากปี 2015 จีนเริ่มสนับสนุนให้มีการไกล่เกลี่ยวิชาชีพหรืออุตสาหกรรมซึ่งรวมถึงสองประเภท ประเภทแรกคือการไกล่เกลี่ยของสมาคมอุตสาหกรรม ได้แก่ สถาบันไกล่เกลี่ยที่จัดตั้งโดยสมาคมอุตสาหกรรมเอง ประเภทที่สองคือการไกล่เกลี่ยของประชาชนตามอุตสาหกรรมและตามวิชาชีพกล่าวคือคณะกรรมการไกล่เกลี่ยของประชาชนที่จัดตั้งโดยสมาคมอุตสาหกรรมโดยอ้างอิงกฎหมายการไกล่เกลี่ยของประชาชน

4) การไกล่เกลี่ยทนายความ เป็นการไกล่เกลี่ยที่ดำเนินการโดยสถาบันไกล่เกลี่ยของวิชาชีพทนายความ โดยตั้งแต่ปี 2017 จีนพยายามสนับสนุนการไกล่เกลี่ยทนายความและจัดตั้งสตูดิโอไกล่เกลี่ยทนายความในศาลศูนย์บริการกฎหมายสาธารณะสำนักงานกฎหมายและศูนย์ไกล่เกลี่ยทนายความในสมาคมบาร์ โดยกำหนดให้ค่าธรรมเนียมที่เรียกเก็บใช้รูปแบบอัตราค่า

5) การไกล่เกลี่ยทางการค้าหมายถึงการไกล่เกลี่ยที่ดำเนินการโดยสถาบันไกล่เกลี่ยทางการค้าเฉพาะทาง การไกล่เกลี่ยเชิงพาณิชย์ใช้รูปแบบการเรียกเก็บเงินตามตลาด โดยไม่ต้องมีการไกล่เกลี่ยฟรี ซึ่งการไกล่เกลี่ยทางการค้าอาจมีความเป็นมืออาชีพมากกว่าการไกล่เกลี่ยอื่น ๆ

6) การไกล่เกลี่ยทางปกครองเป็นการไกล่เกลี่ยที่ดำเนินการโดยหน่วยงานบริหาร โดยแนวคิดของการไกล่เกลี่ยทางปกครองเป็นสิ่งที่ไม่ชัดเจนและมีให้เห็นน้อยที่สุด จากหลัก

ของการไกล่เกลี่ยทางปกครองคือตำรวจไกล่เกลี่ยในคดีความมั่นคงสาธารณะและอุบัติเหตุจราจร

สรุปได้ว่าจีนเป็นประเทศที่ให้ความสำคัญกับการไกล่เกลี่ย ซึ่งเป็นผลโดยตรงมาจากลัทธิขงจื๊อ (The Confucian) ที่มีมุมมองที่กลมกลืนกับธรรมชาติและแก้ไขปัญหาความขัดแย้งยึดหลักคำสอนทางศีลธรรม (Morals) มากกว่าการใช้อำนาจในการปกครอง (Coercion) สังคมชาวจีนได้เน้นการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท หรือเจรจาปรองดองกันเพื่อระงับข้อพิพาท โดยตั้งแต่ก่อตั้งสาธารณรัฐประชาชนจีนในปี พ.ศ. 1949 รัฐบาลได้สนับสนุนการไกล่เกลี่ยเป็นหลักในการระงับข้อพิพาท จนกระทั่งปัจจุบันกฎหมายที่เป็นระบบเกี่ยวกับการไกล่เกลี่ยในประเทศจีน ได้จะกระจัดกระจายอยู่ในกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งของจีน (CPL) กฎหมายการไกล่เกลี่ยประชาชนของสาธารณรัฐประชาชนจีน ตลอดจนกฎที่ประกาศใช้โดยศาลประชาชนสูงสุดของจีน (SPC) และกระทรวงยุติธรรมของจีน และมีรูปแบบการไกล่เกลี่ยที่หลากหลาย เช่น การไกล่เกลี่ยที่เกี่ยวข้องกับศาล การไกล่เกลี่ยของประชาชน การไกล่เกลี่ยวิชาชีพหรืออุตสาหกรรม การไกล่เกลี่ยทนายความ การไกล่เกลี่ยทางการค้า และการไกล่เกลี่ยทางปกครอง เป็นต้น ซึ่งแต่ละรูปแบบมีความแตกต่างกันไปตามวัตถุประสงค์และค่าใช้จ่ายในการไกล่เกลี่ย

การไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่งตามกฎหมายไทย

1) การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในศาล

การไกล่เกลี่ยในชั้นศาลเกิดขึ้นภายหลังที่ได้มีการฟ้องคดีต่อศาลแล้ว การไกล่เกลี่ยในชั้นศาลเป็นอำนาจของศาลที่จะสั่งให้คู่ความทุกฝ่ายหรือฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งมาศาลด้วยตนเอง ถ้าศาลเห็นว่า คู่ความมาศาลด้วยตนเองแล้ว อาจยังให้เกิดความตกลงหรือประนีประนอมยอมความกันตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 19 การประนีประนอมยอมความในชั้นศาลนั้น กระทำได้ทุกชั้นศาล ไม่ว่าจะเป็นศาลชั้นต้น ศาลอุทธรณ์ ศาลฎีกา และไม่ต้องคำนึงว่าการพิจารณาคดีจะได้ดำเนินไปแล้วเพียงใด ให้ศาลมีอำนาจที่จะไกล่เกลี่ยให้คู่ความได้ตกลงกันในข้อพิพาทนั้น แต่อย่างไรก็ตาม ก็ต้องดำเนินการก่อนศาลอ่านคำพิพากษาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 20 ซึ่งคู่ความสามารถขอให้ศาลใช้ระบบการไกล่เกลี่ยในเวลาใดก็ได้ในระหว่างพิจารณาคดี หรือ ศาลอาจเห็นสมควรให้ไกล่เกลี่ยได้ หากคู่ความตกลงทั้งสองฝ่าย ผู้พิพากษาคดีจะส่งคดีเข้าสู่ศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทประจำศาลเพื่อดำเนินการ ถ้าตกลงไกล่เกลี่ยกันได้ อาจมีการถอนฟ้อง ถอนคำร้องทุกข์

หรือศาลมีคำพิพากษาตามสัญญาประนีประนอมยอมความที่คู่ความตกลงยินยอมจัดทำขึ้น ดังนั้น การจัดระบบไกล่เกลี่ยจึงแยกออกเป็นหลักใหญ่ ๆ ได้ 3 ประการ⁴⁴ คือ

(1) แยกคน คือ ในกรณีให้ผู้พิพากษาเป็นผู้ไกล่เกลี่ย จะต้องแยกผู้พิพากษาซึ่งทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยออกจากผู้พิพากษาเจ้าของสำนวน ทำให้คู่ความมั่นใจว่าผู้พิพากษาที่พิจารณาคดีจะไม่รู้เห็นเหตุการณ์ในห้องไกล่เกลี่ย และการยอมรับข้อเท็จจริงจะไม่มีผลต่อดี หรือทำให้ผู้พิพากษาเจ้าของสำนวนซึ่งจะตัดสินคดีของตนมีอคติต่อตน เพราะหากตกลงกันไม่ได้ ผู้ไกล่เกลี่ยจะต้องส่งสำนวนคืนแก่ผู้พิพากษาเจ้าของสำนวนเพื่อดำเนินกระบวนการพิจารณาตามปกติต่อไป

(2) แยกสำนวน ตามระบบไกล่เกลี่ยจะมีการแยกสำนวนไกล่เกลี่ยออกจากสำนวนเดิม ทั้งนี้ เพื่อไม่ให้เกิดการไกล่เกลี่ยที่จะบันทึกไว้ในกรณีไกล่เกลี่ยปรากฏในสำนวนเดิม และหากคู่ความตกลงกันไม่ได้ ก็จะต้องส่งสำนวนไกล่เกลี่ยนี้ออกเพื่อทำลาย เพื่อมิให้ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งอาจใช้อ้างอิงเป็นพยานหลักฐานในชั้นพิจารณาได้

(3) แยกห้อง การจัดระบบไกล่เกลี่ยจะต้องจัดห้องไกล่เกลี่ยแยกต่างหากออกมาจากห้องพิจารณาคดี มีลักษณะเป็นห้องประชุม เป็นสัดส่วน จัดที่นั่งเป็นโต๊ะประชุมรูปตัวยูหรือจัดเป็นโต๊ะกลม และทำให้บรรยากาศของการไกล่เกลี่ยเป็นส่วนตัว เป็นกันเอง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของณัฐสุดา อุณบริบูรณ์ ที่พบว่า คู่ความมีความพึงพอใจในกระบวนการไกล่เกลี่ย การไกล่เกลี่ยในศูนย์ไกล่เกลี่ยมีห้องไกล่เกลี่ยแยกต่างหากจากห้องพิจารณาคดี มีลักษณะเป็นห้องประชุมบรรยากาศแบบเป็นกันเองทำให้ประหยัดเวลาและค่าใช้จ่าย

อีกทั้งการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในศาลเป็นกระบวนการที่ศาลดำเนินการเพื่อการพิจารณาคดี หากกรณีที่พิพาทสามารถตกลงกันได้ จะมีการทำสัญญาประนีประนอมยอมความซึ่งศาลจะพิพากษาตามสัญญาประนีประนอมยอมความตามที่คู่กรณีพิพาทได้ตกลงกัน ซึ่งสามารถแยกการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในศาลได้เป็น 3 รูปแบบ⁴⁵ ดังนี้

(1) การไกล่เกลี่ยช่วงก่อนพิจารณาคดี กรณีนี้เกิดขึ้นตั้งแต่เมื่อโจทก์นำเสนอดีเพื่อทำการฟ้องคดี

(2) การไกล่เกลี่ยช่วงระหว่างการพิจารณาคดี ในกรณีนี้ผู้พิพากษาจะเป็นผู้กำหนดให้มีการไกล่เกลี่ยเกิดขึ้น หรือใช้อำนาจทั่วไปเพื่อให้คู่ความได้มีโอกาสไกล่เกลี่ยกัน

⁴⁴ ประพาฬรัตน์ สุขดิษฐ์, การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในคดีแพ่งของศาลยุติธรรม: ศึกษาเปรียบเทียบกฎหมายไทยและสิงคโปร์, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, สืบค้นเมื่อ 22 เมษายน 2565, จาก <https://www.law.cmu.ac.th/lasc/conference/wp-content/uploads/sites/2/2018/11/Part-5.pdf>

⁴⁵ เศรษฐภัทร์ กรีกุล, การไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางการแพทย์ ศึกษากรณีเปรียบเทียบระหว่างไทยกับญี่ปุ่น, หน้า 15-16.

(3) การไกล่เกลี่ยตามที่กฎหมายบังคับ กรณีนี้เป็นการไกล่เกลี่ยตามที่กฎหมายกำหนด โดยศาลจะออกหมายเรียกไปยังจำเลยและกำหนดวันนัดให้จำเลยมาศาลเพื่อไกล่เกลี่ยให้การสืบพยานในวันเดียวกัน ตัวอย่างเช่น ในคดีมโนสาเร่ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา 193 หรือในคดีผู้บริโภคตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาความคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 มาตรา 124

และการไกล่เกลี่ยในชั้นศาลเป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นเมื่อคู่ความหรือฝ่ายที่มีข้อพิพาทตกลงที่จะยุติข้อพิพาทโดยการค้นหาความพอใจร่วมกัน โดยไม่มีการกำหนดผู้ชนะหรือผู้แพ้หรือการกำหนดค่าเสียหาย จุดมุ่งหมายของการไกล่เกลี่ยคือให้คู่ความสามารถที่จะเข้าใจถึงความต้องการและสิทธิของตนเอง และเป็นกลางในการช่วยสร้างสภาวะที่สอดคล้องกัน แนวคิดหลักของการไกล่เกลี่ยสามารถแบ่งออกเป็น 3 ประการ⁴⁶ ดังนี้

(1) คู่ความต้องสมัครใจเข้าสู่ระบบไกล่เกลี่ยทั้งสองฝ่ายต้องเข้าใจและยินยอมที่จะเข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ย ซึ่งหมายความว่าทั้งคู่ความและผู้พิพากษาต้องยินยอมที่จะทำหน้าที่เป็นผู้ไกล่เกลี่ย กรณีที่สองฝ่ายไม่สามารถแก้ไขข้อพิพาทเองได้ ถ้ามีคู่ความฝ่ายใดไม่สมัครใจเข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ยต่อไป ให้แจ้งผู้ไกล่เกลี่ยทราบแล้วผู้ไกล่เกลี่ยจะต้องคืนสำนวนสู่การพิจารณาตามปกติทันที

(2) การค้นหาความพอใจของคู่ความ: การไกล่เกลี่ยมุ่งเน้นการค้นหาความพอใจของคู่ความที่ต้องการให้รับทราบ ผู้ไกล่เกลี่ยต้องช่วยให้ทั้งสองฝ่ายเข้าใจความต้องการและความสำคัญของพวกเขาและกัน โดยการช่วยประสานความพอใจเพื่อเสนอทางแก้ไขข้อพิพาท

(3) การจัดการระบบไกล่เกลี่ย: ระบบไกล่เกลี่ยเป็นระบบที่สะท้อนจากการพิจารณาคดีตามกฎหมายวิธี แต่มีการลดขั้นตอนการดำเนินงานและอำนาจของผู้พิพากษาเพื่อลดปัญหาที่เกิดขึ้นจากการใช้อำนาจของผู้พิพากษาตามปกติ ระบบนี้มุ่งเน้นการค้นหาความพอใจและการยุติข้อพิพาทอย่างสมเหตุสมผลและเป็นธรรม โดยมีผู้ไกล่เกลี่ยเป็นกลางในการช่วยให้คู่ความเข้าใจและยอมรับกันในปัญหาที่เกิดขึ้น และเมื่อคู่ความตกลงกันได้ ผู้ไกล่เกลี่ยจะช่วยในการร่างสัญญาประนีประนอมความเห็นของทั้งสองฝ่าย นำไปสู่การสานสัมพันธ์ที่ดีขึ้นในอนาคต

สรุปการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในศาลเป็นกระบวนการที่มีความสำคัญในการแก้ไขข้อพิพาทระหว่างฝ่าย มีหลักการและวิธีการต่าง ๆ ที่ใช้ในการดำเนินงาน ซึ่งมีลักษณะ

⁴⁶ กระทรวงยุติธรรม, เอกสารแนวทางการปฏิบัติงานตามกฎหมายเกี่ยวกับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชน (สำหรับศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชน (นาร์อง), ครั้งที่พิมพ์ 1. (กรุงเทพมหานคร: กองส่งเสริมการระงับข้อพิพาท กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ กระทรวงยุติธรรม, 2562), หน้า 1-2.

และวัตถุประสงค์ที่ต่างกันไปตามบทบาทและลักษณะของคดีแต่ละราย การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในศาลมีลักษณะที่หลากหลาย โดยสรุปได้เป็น 3 ประการหลัก ได้แก่ การแยกคน การแยกสำนวน และการแยกห้อง โดยการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในศาลสามารถแบ่งเป็น 3 รูปแบบหลัก ได้แก่ การไกล่เกลี่ยช่วงก่อนพิจารณาคดี การไกล่เกลี่ยช่วงระหว่างการพิจารณาคดี และการไกล่เกลี่ยตามที่กฎหมายบังคับ จึงกล่าวได้ว่า การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในศาลมีบทบาทสำคัญในการช่วยแก้ไขข้อพิพาทอย่างมีประสิทธิภาพ และสร้างความเชื่อมั่นในระหว่างฝ่าย นอกจากนี้ ยังมีศักยภาพในการลดความไม่สงบและการฝ่าฝืนในระหว่างกระบวนการการแก้ไขข้อพิพาททั้งหมด ดังนั้น การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในศาลเป็นวิธีการที่สำคัญและมีความสำคัญในการเสริมสร้างความเชื่อมั่นและสร้างสภาพอย่างมีความสุขในขั้นตอนการดำเนินคดีในศาล และเป็นวิธีการที่มีค่าในการลดความไม่สงบและการฝ่าฝืนในระหว่างกระบวนการการแก้ไขข้อพิพาททั้งหมด โดยการที่เราสามารถแก้ไขปัญหาดังกล่าวอย่างเร่งด่วนและมีประสิทธิภาพในศาล

2) การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทนอกศาล

เศรษฐภัทร์ กรีกุล ได้กล่าวว่า การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทนอกศาลเป็นกระบวนการที่คู่กรณีทั้งสองฝ่ายตกลงกันในการไกล่เกลี่ยโดยความสมัครใจ เพื่อให้เกิดการสมานฉันท์ในประเด็นที่พิพาทกัน การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทนอกศาลสามารถเกิดขึ้นทั้งในช่วงเวลาก่อนการฟ้องร้องคดีหรือระหว่างการพิจารณาคดี โดยคู่กรณีที่พิพาทอาจต้องอาศัยคนกลางเข้ามาเป็นผู้ไกล่เกลี่ย เพื่อให้เกิดการสมานฉันท์ในประเด็นที่พิพาทกัน คนกลางที่ทำหน้าที่เป็นผู้ไกล่เกลี่ยจะไม่มีอำนาจในการตัดสินปัญหาโดยตรง การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทนอกศาลนี้จะต้องเป็นไปตามความสมัครใจ และการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทนอกศาลถือเป็นการทำสัญญาประนีประนอมยอมความที่ไม่ได้นำคดีขึ้นสู่ศาล ไม่ว่าจะเป็นการไกล่เกลี่ยกันเองระหว่างคู่กรณีที่พิพาทโดยมีคนกลาง ในชั้นพนักงานสอบสวนก็สามารถทำการไกล่เกลี่ยได้ โดยให้พนักงานสอบสวนเป็นผู้ไกล่เกลี่ยและมีการทำสัญญาประนีประนอมยอมความ การทำสัญญาประนีประนอมยอมความนอกศาลนี้ต้องมีหลักฐานเป็นหนังสือลงลายมือชื่อฝ่ายที่ต้องรับผิดชอบหรือลายมือชื่อตัวแทนเป็นสำคัญ หากไม่ปฏิบัติตามสัญญาจะไม่สามารถฟ้องร้องบังคับตามสัญญาประนีประนอมยอมความได้ ในการทำสัญญาประนีประนอมยอมความนอกศาลนี้เป็นการระงับข้อพิพาทที่มีอยู่หรือจะเกิดขึ้นให้เสร็จไป โดยคู่สัญญาต่างยอมผ่อนผันให้แก่กัน ถ้าคู่สัญญาฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งผิดสัญญาก็จะต้องนำคดีขึ้นสู่ศาลและเมื่อนำคดีขึ้นสู่ศาลแล้วก็สามารถประนีประนอมยอมความกันในศาลได้อีก⁴⁷

⁴⁷ เศรษฐภัทร์ กรีกุล, การไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางการแพทย์ ศึกษากรณีเปรียบเทียบระหว่างไทยกับญี่ปุ่น, หน้า 16.

อภัย วณิชชานัย ได้กล่าวว่า กระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทนอกศาลได้รับการพัฒนาขึ้นมาตามลำดับ โดยในสมัยแรก ๆ ยังมีลักษณะที่ไม่เป็นทางการ กล่าวคือ เมื่อเกิดกรณีพิพาท คู่กรณีต่างก็พากันไปหาผู้ที่ทั้งสองฝ่ายเชื่อถือหรือผู้ที่เป็นที่นับถือของคนทั่วไป เพื่อให้เป็นผู้ไกล่เกลี่ยข้อพิพาท กระบวนการระงับข้อพิพาทอย่างไม่เป็นทางการนี้เองที่เป็นพื้นฐานของการระงับข้อพิพาทนอกศาลที่พัฒนามาจนถึงปัจจุบันที่มีการจัดให้มีบุคลากรที่เป็นคนกลางเพื่อเข้ามาทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทให้บรรเทาเบาบางลง ซึ่งเป็นหน้าที่ของผู้ไกล่เกลี่ยข้อพิพาท โดยหน้าที่นี้จะคัดเลือกจากบุคคลต่าง ๆ ทั่วประเทศ โดยมีประธานศาลอุทธรณ์เป็นผู้แต่งตั้ง ในการคัดเลือกจะใช้หลักเกณฑ์พิจารณาหลายประการ เช่น เวลาที่จะสามารถปฏิบัติหน้าที่ได้ รวมทั้งความเป็นกลางและความประพฤติที่เรียบร้อยสมณะผู้ที่ได้รับการแต่งตั้งนั้นมิวาระการดำรงตำแหน่งปี และอาจได้รับแต่งตั้งอีกได้ แต่ผู้ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทจะไม่ได้รับเงินเดือนหรือเงินประจำตำแหน่งในการปฏิบัติหน้าที่ผู้ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทต่างมีความเป็นอิสระที่จะสามารถดำเนินกระบวนการใดๆ ตามที่ตนเห็นสมควรก็ได้โดยไม่จำเป็นต้องติดขัดกับตัวบทกฎหมาย เพราะเจตนารมณ์ของการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทนอกศาลคือความต้องการที่จะลดความยุ่งยากในเรื่องพิธีการและขั้นตอนที่ซับซ้อนของระบบศาลยุติธรรมเพียงแต่จะต้องชี้ขาดข้อพิพาทโดยอาศัยหลักความยุติธรรมเป็นสำคัญ⁴⁸

อภิชาติ คงวุ่น ได้กล่าวว่า การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทนอกศาลหรือการระงับข้อพิพาททางเลือก (Alternative Dispute resolution-ADR คือการระงับข้อพิพาทโดยไม่ต้องใช้วิธีการฟ้องคดีต่อศาล ซึ่งโดยหลักการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทนอกศาลแบ่งได้ 4 วิธี ได้แก่ 1. การเจรจา (Negotiation) 2. การไกล่เกลี่ย (Mediation) 3. การประนีประนอมข้อพิพาท (Conciliation) และ 4. การอนุญาโตตุลาการ (Arbitration) สำหรับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทก่อนฟ้องร้องดำเนินคดีต่อศาลนั้น เมื่อมีข้อพิพาทในสังคมเกิดขึ้นผู้ที่ได้รับความเสียหายก็นำข้อพิพาทข้อเรียกร้องมาแจ้งความประสงค์ต่อหน่วยงานที่ดำเนินการด้านไกล่เกลี่ยและประนีประนอมข้อพิพาท เพื่อขอให้ข้อพิพาทนั้นได้ดำเนินการระงับหรือยุติข้อพิพาทที่เกิดขึ้นให้โดยไม่ต้องมีการฟ้องร้องคดีต่อศาล ส่วนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทโดยบุคคลอื่นก็มีลักษณะเช่นเดียวกันคือการแจ้งความประสงค์ให้ผู้ที่เกี่ยวข้องเพื่อดำเนินการไกล่เกลี่ยให้⁴⁹

สรุปได้ว่าการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทนอกศาลเป็นกระบวนการที่มีความสำคัญในการแก้ไขข้อพิพาทระหว่างฝ่ายต่าง ๆ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้เกิดการสมานฉันท์และการเรียกคืน

⁴⁸ อภัย วณิชชานัย, การระงับข้อพิพาททางสิ่งแวดล้อมโดยวิธีการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทนอกศาล, หน้า 55-56

⁴⁹ อภิชาติ คงวุ่น, การพัฒนากระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทก่อนฟ้องคดีต่อศาล กรณีศึกษาศาลจังหวัดตรัง, สถาบันพัฒนาข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม, สืบค้นเมื่อ 23 เมษายน 2565, https://library.coj.go.th/pdf-view.html?fid=11369&table=files_biblio

ความสัมพันธ์ที่ดีขึ้น การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทนอกศาลสามารถเกิดขึ้นก่อนการฟ้องร้องคดีหรือระหว่างการพิจารณาคดี และบางครั้งอาจต้องมีคนกลางเข้ามาเป็นผู้ไกล่เกลี่ย เพื่อให้เกิดการสมานฉันท์ในประเด็นที่พิพาทกัน คนกลางมีหน้าที่เป็นตัวกลางและช่วยในการเรียกคืนความสัมพันธ์ระหว่างฝ่าย การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทนอกศาลต้องเป็นไปตามความสมัครใจ และจะถือเป็นการทำสัญญาประนีประนอมยอมความ โดยผู้ที่ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทจะต้องมีหลักฐานเป็นหนังสือลงลายมือชื่อฝ่ายที่ต้องรับผิดชอบหรือตัวแทนเป็นสำคัญ หากไม่ปฏิบัติตามสัญญาจะไม่สามารถฟ้องร้องบังคับตามสัญญาประนีประนอมยอมความได้ การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทนอกศาลมีประสิทธิภาพในการลดความยุ่งยากและค่าใช้จ่ายในการแก้ไขข้อพิพาทอย่างมีประสิทธิภาพและรวดเร็ว โดยมีผู้ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทที่มีความเป็นอิสระในการดำเนินการตามที่เห็นสมควรและไม่จำเป็นต้องติดขัดกับกฎหมายอย่างเคร่งครัด การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทนอกศาลนี้เป็นวิธีที่มีประสิทธิภาพในการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีและการแก้ไขข้อพิพาทอย่างสันติสุขในสังคมและธุรกิจไทย และเป็นส่วนสำคัญในการสนับสนุนความเป็นอิสระและความยุติธรรมในระบบยุติธรรมของประเทศ การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทนอกศาลเป็นวิธีที่มีประสิทธิภาพในการแก้ไขข้อพิพาทอย่างสร้างสรรค์และรอบคอบ และเป็นทางเลือกที่คุ้มค่าในการลดความขัดแย้งและสร้างสันติสุขในสังคมและธุรกิจไทยอย่างยั่งยืน ในทางปฏิบัติ การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทนอกศาลเป็นการทำสัญญาที่มีผลสำหรับทั้งสองฝ่าย และมีความสำคัญในการสร้างความเชื่อมั่นและความพึงพอใจในการแก้ไขข้อพิพาทอย่างสร้างสรรค์ในสังคมและธุรกิจไทย

การไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่งของอำเภอ

1. ความหมายของการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่งของอำเภอ

อธิป ไกรราช ได้กล่าวว่า การไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่งของอำเภอตามพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. 2534 หมายถึง การให้อำนาจแก่พนักงานฝ่ายปกครองในพื้นที่ ซึ่งเป็นหน่วยงานระดับอำเภอในกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่ง โดยมีความรับผิดชอบในการเปรียบเทียบความผิดเล็กน้อย ๆ และให้คดีสิ้นสุดในชั้นของตนโดยมีเจตนารมณ์ที่ดำเนินการตามกฎหมายเพื่อสร้างสันติภาพในสังคมหรือเพื่อสร้างความสงบเรียบร้อยและความสัมพันธ์ที่ดีในสังคม ซึ่งเป็นการใช้อำนาจตามกฎหมายเพื่อสร้างความปรองดองและความสงบในสังคมได้⁵⁰

⁵⁰ อธิป ไกรราช, การบังคับใช้พระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. 2534 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 7) พ.ศ. 2550 เพื่อระงับข้อพิพาททางแพ่ง (สารนิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2557), หน้า 4.

เชิดชาย สิงห์พรหม ได้กล่าวว่า การไถ่เกลียดข้อพิพาททางแพ่งของอำเภอตามพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. 2534 หมายถึง นโยบายที่จะรักษาความสงบเรียบร้อยในสังคม โดยการรักษาความสงบนี้จะใช้กฎหมายเป็นเครื่องมือหลักและมุ่งเพื่อขจัดความเหลื่อมล้ำทางสังคม รวมถึงการเอาผิดเอาเปรียบระหว่างประชาชนเพื่อให้เกิดความปลอดภัยและเสรีภาพในชีวิต รวมถึงการรักษาความเป็นสิทธิของกฎหมายโดยการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรม เพื่อสร้างความเชื่อมั่นในความปลอดภัยของทรัพย์สินและชีวิตของประชาชน นอกจากนี้ ยังส่งเสริมและสนับสนุนให้ประชาชนมีบทบาทและมีส่วนร่วมในการรักษาความสงบเรียบร้อยในสังคมอีกด้วย โดยการแก้ไขข้อพิพาททั้งในทางแพ่งหรือทางอาญา เพื่อลดความขัดแย้งที่เกิดขึ้นจากการเอาผิดเอาเปรียบระหว่างประชาชนในสังคม⁵¹

สรุปการไถ่เกลียดข้อพิพาททางแพ่งของอำเภอตามพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. 2534 มีเป้าหมายในการรักษาความสงบเรียบร้อยในสังคม โดยการใช้กฎหมายเป็นเครื่องมือหลักในการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรม เพื่อสร้างความเชื่อมั่นในความปลอดภัยของทรัพย์สินและชีวิตของประชาชน พร้อมกับการส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการรักษาความสงบเรียบร้อยในสังคม โดยการแก้ไขข้อพิพาททั้งในทางแพ่งหรือทางอาญา เพื่อลดความขัดแย้งที่เกิดขึ้นจากการเอาผิดเอาเปรียบระหว่างประชาชนในสังคม นับเป็นมาตรการที่มีประสิทธิภาพและเหมาะสมต่อสถานการณ์ในสังคมอย่างแท้จริง

2. หลักเกณฑ์การไถ่เกลียดข้อพิพาททางแพ่งของอำเภอ

พระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. 2534 และที่แก้ไขเพิ่มเติม มาตรา 61/2⁵²ให้อำนาจแก่อำเภอทำการไถ่เกลียดและประนอมข้อพิพาทของประชาชนได้ โดยคณะบุคคล คู่กรณีที่จะทำการไถ่เกลียดได้นั้น ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งต้องมีภูมิลำเนาในเขตอำเภอ โดยมีหลักเกณฑ์ในการไถ่เกลียด ดังนี้

(1) ข้อพิพาททางแพ่งที่จะทำการไถ่เกลียดของอำเภอ ต้องเป็นข้อพิพาทเกี่ยวกับที่ดินมรดก และข้อพิพาททางแพ่งอื่นที่ทุนทรัพย์ไม่เกินสองแสนบาท หรือตามที่กำหนดในพระราชกฤษฎีกา โดยในปัจจุบันอำเภอสามารถไถ่เกลียดข้อพิพาททางแพ่งอื่นได้ไม่เกินสองล้านบาท⁵³

(2) บุคคลที่จะทำหน้าที่ไถ่เกลียดข้อพิพาททางแพ่งในคณะบุคคลผู้ทำหน้าที่ไถ่เกลียดต้องประกอบไปด้วยนายอำเภอหรือพนักงานอัยการ เป็นประธานคณะบุคคลผู้ทำหน้าที่ไถ่เกลียด

⁵¹ เชิดชาย สิงห์พรหม, บัญญัติการบังคับใช้การไถ่เกลียดคดีอาญาตามพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. 2534 (สารนิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2555), หน้า 46-47.

⁵² มาตรา 61/2 แห่งพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. 2550

⁵³ มาตรา 3 แห่งพระราชกฤษฎีกากำหนดทุนทรัพย์การไถ่เกลียดและประนอมข้อพิพาททางแพ่งอื่น พ.ศ. 2565

และผู้ใกล้เคียงที่คู่พิพาทแต่ละฝ่ายคัดเลือกจากบุคคลที่มีความรู้หรือมีประสบการณ์เหมาะสมกับการทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทซึ่งขึ้นบัญชีรายชื่อไว้ที่อำเภอ โดยผ่านความเห็นชอบของคณะกรรมการจังหวัดและจะต้องมีคุณสมบัติและไม่มีลักษณะต้องห้าม⁵⁴ ดังนี้

- 1) ในวันสมัครอายุของผู้ไกล่เกลี่ยต้องไม่ต่ำกว่าสามสิบห้าปีบริบูรณ์
- 2) ผู้ไกล่เกลี่ยต้องมีภูมิลำเนาในเขตอำเภอที่สมัครตามหลักฐานทะเบียนราษฎร
- 3) ผู้ไกล่เกลี่ยต้องเป็นบุคคลที่มีความรู้หรือมีประสบการณ์เหมาะสมกับการทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยและประนอมข้อพิพาท
 - 4) ผู้ไกล่เกลี่ยต้องห้ามเป็นข้าราชการ หรือเป็นเจ้าหน้าที่อื่นของรัฐ
 - 5) ผู้ไกล่เกลี่ยต้องห้ามเป็นบุคคลล้มละลาย เป็นคนเสมือนไร้ความสามารถ หรือเป็นคนวิกลจริตหรือจิตฟั่นเฟือนไม่สมประกอบ
 - 6) ผู้ไกล่เกลี่ยต้องห้ามเป็นผู้เคยได้รับโทษจำคุกโดยคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุก เว้นแต่จะเป็นโทษสำหรับความผิดที่ได้กระทำโดยประมาทหรือเป็นความผิดลหุโทษ
 - 7) ผู้ไกล่เกลี่ยห้ามเป็นผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง กรรมการหรือผู้ดำรงตำแหน่งอื่นที่รับผิดชอบการบริหารพรรคการเมือง ที่ปรึกษาพรรคการเมือง หรือเจ้าหน้าที่ในพรรคการเมือง
 - 8) ผู้ไกล่เกลี่ยห้ามเป็นผู้เคยถูกถอดถอนให้พ้นจากบัญชีรายชื่อนอกจากนี้ผู้ไกล่เกลี่ยจะต้องยึดถือปฏิบัติตามจรรยาบรรณ⁵⁵ ดังต่อไปนี้
 - 1) ปฏิบัติหน้าที่ด้วยความเป็นกลาง อิสระ ยุติธรรม และไม่เลือกปฏิบัติ
 - 2) เข้าร่วมการไกล่เกลี่ยและประนอมข้อพิพาททุกครั้ง เว้นแต่แจ้งเหตุผลความจำเป็นล่วงหน้าให้ประธานคณะผู้ไกล่เกลี่ยทราบ
 - 3) ปฏิบัติหน้าที่ด้วยความรวดเร็ว ไม่ทำให้การไกล่เกลี่ยและประนอมข้อพิพาทล่าช้าเกินสมควร
 - 4) ซื่อสัตย์สุจริต ไม่เรียกรับหรือรับทรัพย์สินหรือประโยชน์อื่นใดจากคู่พิพาทหรือบุคคลอื่นที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับข้อพิพาท
 - 5) ใช้อำนาจสภาพในขณะปฏิบัติหน้าที่ไกล่เกลี่ยและประนอมข้อพิพาท
 - 6) รักษาความลับที่เกี่ยวข้องกับการไกล่เกลี่ยและประนอมข้อพิพาท
 - 7) ไม่ชี้ขาดข้อพิพาทหรือบีบบังคับให้คู่พิพาทฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งหรือทั้งสองฝ่ายลงลายมือชื่อในสัญญาประนีประนอมยอมความ

⁵⁴ ข้อ 4 แห่งกฎกระทรวงว่าด้วยการไกล่เกลี่ยและประนอมข้อพิพาททางแพ่ง พ.ศ. 2553

⁵⁵ ข้อ 8 แห่งกฎกระทรวงว่าด้วยการไกล่เกลี่ยและประนอมข้อพิพาททางแพ่ง พ.ศ. 2553

3. ขั้นตอนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่งของอำเภอ

พระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. 2534 และที่แก้ไขเพิ่มเติมให้การดำเนินการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่งต้องเป็นไปตามกฎกระทรวง ซึ่งกฎกระทรวงว่าด้วยการไกล่เกลี่ยและประนอมข้อพิพาททางแพ่ง พ.ศ. 2553 กำหนดไว้ ดังนี้

- 1) คู่พิพาทที่ประสงค์จะทำการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่ง ให้แจ้งความประสงค์ทำคำร้องเป็นหนังสือต่อนายอำเภอ โดยวิธีส่งด้วยตนเอง แจ้งด้วยวาจา หรือส่งไปรษณีย์⁵⁶
- 2) เมื่อนายอำเภอได้รับคำร้อง ให้แจ้งคู่พิพาทอีกฝ่ายเพื่อสอบถามความประสงค์ในการเข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ย กรณีมีคู่พิพาทหลายฝ่ายให้แจ้งและสอบถามความประสงค์ทุกฝ่าย⁵⁷
- 3) เมื่อคู่พิพาททุกฝ่ายตกลงยินยอมที่จะเข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ย ให้แจ้งเป็นหนังสือให้คู่พิพาททุกฝ่ายทราบ พร้อมทั้งกำหนดวัน เวลา และสถานที่ เพื่อให้คู่พิพาทมาพร้อมกันเพื่อเลือกผู้ไกล่เกลี่ยและประธานคณะผู้ไกล่เกลี่ย⁵⁸
- 4) เมื่อมีการเลือกหรือกำหนดประธานคณะผู้ไกล่เกลี่ยแล้ว ให้ประธานคณะผู้ไกล่เกลี่ยนัดประชุมคณะผู้ไกล่เกลี่ยภายใน 7 วัน นับแต่วันที่มติคณะผู้ไกล่เกลี่ยครบถ้วน เพื่อพิจารณาคำร้องว่าเป็นการใช้สิทธิโดยไม่สุจริตหรือไม่ หรือการดำเนินการต่อไปจะมีผลให้เกิดการได้เปรียบหรือเสียเปรียบคู่พิพาทฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งในการดำเนินคดีทางศาล และจะมีมติรับหรือไม่รับคำร้องไว้พิจารณา⁵⁹
- 5) เมื่อคณะผู้ไกล่เกลี่ยรับคำร้องไว้พิจารณา ให้อำเภอส่งหนังสือนัดหมายการไกล่เกลี่ย และแจ้งวัน เวลา สถานที่ ไปยังคณะผู้ไกล่เกลี่ยและคู่พิพาททุกฝ่ายภายใน 7 วัน นับแต่วันที่มติคณะผู้ไกล่เกลี่ยรับคำร้องไว้พิจารณา⁶⁰
- 6) ก่อนเริ่มต้นการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท ประธานคณะผู้ไกล่เกลี่ยต้องชี้แจงวิธีการไกล่เกลี่ยให้คู่พิพาททุกฝ่ายทราบ⁶¹
- 7) ทุกครั้งของการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่ง คณะผู้ไกล่เกลี่ยต้องปฏิบัติหน้าที่ให้ครบทุกคน โดยให้คณะผู้ไกล่เกลี่ยรับฟังข้อเท็จจริงเบื้องต้นต่อหน้าคู่พิพาทพร้อมกัน ทั้งนี้ สามารถไกล่เกลี่ยพร้อมกันหรือแยกกันก็ได้⁶²

⁵⁶ ข้อ 11 วรรคแรก แห่งกฎกระทรวงว่าด้วยการไกล่เกลี่ยและประนอมข้อพิพาททางแพ่ง พ.ศ. 2553

⁵⁷ ข้อ 11 วรรคสอง แห่งกฎกระทรวงว่าด้วยการไกล่เกลี่ยและประนอมข้อพิพาททางแพ่ง พ.ศ. 2553

⁵⁸ ข้อ 11 วรรคสาม แห่งกฎกระทรวงว่าด้วยการไกล่เกลี่ยและประนอมข้อพิพาททางแพ่ง พ.ศ. 2553

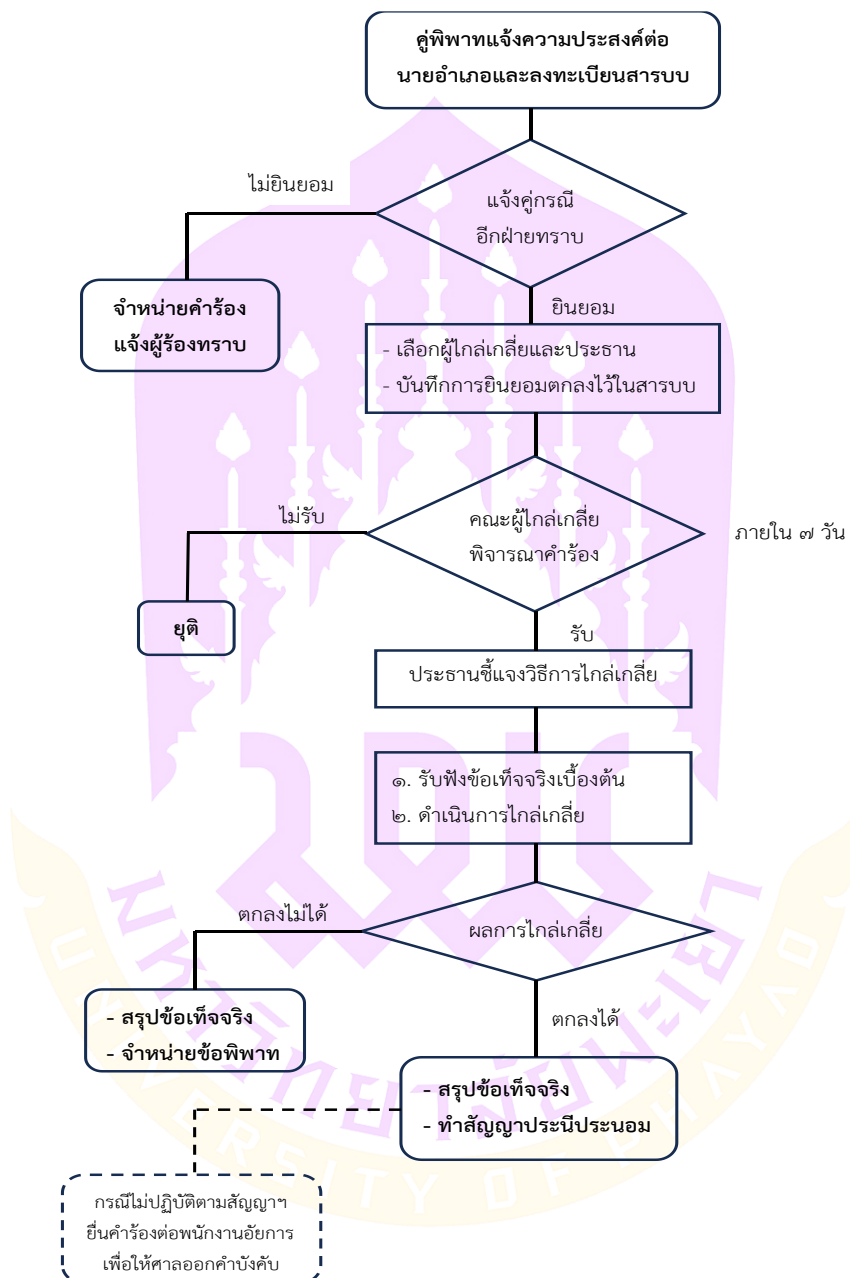
⁵⁹ ข้อ 12 แห่งกฎกระทรวงว่าด้วยการไกล่เกลี่ยและประนอมข้อพิพาททางแพ่ง พ.ศ. 2553

⁶⁰ ข้อ 13 วรรคสอง แห่งกฎกระทรวงว่าด้วยการไกล่เกลี่ยและประนอมข้อพิพาททางแพ่ง พ.ศ. 2553

⁶¹ ข้อ 15 แห่งกฎกระทรวงว่าด้วยการไกล่เกลี่ยและประนอมข้อพิพาททางแพ่ง พ.ศ. 2553

⁶² ข้อ 16 แห่งกฎกระทรวงว่าด้วยการไกล่เกลี่ยและประนอมข้อพิพาททางแพ่ง พ.ศ. 2553

8) นับแต่วันที่นายอำเภอลงเรื่องในสารบบการไกล่เกลี่ย การไกล่เกลี่ยจะต้องดำเนินการให้แล้วเสร็จภายในสามเดือน เว้นแต่มีความจำเป็นและคู่พิพาทยินยอมให้ขยายระยะเวลา ซึ่งจะขยายระยะเวลาได้ครั้งละไม่เกินสามเดือน รวมแล้วไม่เกินหนึ่งปี⁶³

ภาพ 2 ขั้นตอนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่งของอำเภอ

ที่มา : ส่วนอำนวยความสะดวก สำนักงานสอบสวนและนิติการ กรมการปกครอง 2554

⁶³ ข้อ 21 แห่งกฎกระทรวงว่าด้วยการไกล่เกลี่ยและประนอมข้อพิพาททางแพ่ง พ.ศ. 2553

4. ผลของการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่งของอำเภอ

4.1 กรณีคู่พิพาทตกลงกันได้ ให้คณะบุคคลผู้ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยจัดให้มีการทำสัญญาประนีประนอมยอมความที่ไม่ขัดต่อความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีของประชาชนระหว่างคู่พิพาท และให้ถือเอาข้อตกลงตามสัญญาประนีประนอมยอมความมีผลผูกพันคู่พิพาททั้งสองฝ่าย⁶⁴ การจัดทำสัญญาประนีประนอมดังกล่าว ทำให้ข้อเรียกร้องเดิมของคู่พิพาทได้ระงับสิ้นไป และทำให้คู่พิพาทได้สิทธิตามที่แสดงไว้ในสัญญาประนีประนอมยอมความ⁶⁵ หากคู่พิพาทฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งไม่ปฏิบัติตามสัญญาประนีประนอมยอมความ ให้คู่พิพาทอีกฝ่ายหนึ่งยื่นคำร้องต่อพนักงานอัยการที่มีเขตอำนาจรับผิดชอบในท้องที่อำเภอที่ดำเนินการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทนั้น และพนักงานอัยการจะดำเนินการยื่นคำร้องต่อศาลที่มีเขตอำนาจเพื่อให้ออกคำบังคับให้ตามสัญญาประนีประนอมยอมความ ทั้งนี้ภายในกำหนดเวลาสามปีนับแต่วันที่อาจบังคับตามสัญญาประนีประนอมยอมความได้⁶⁶

4.2 กรณีที่ดำเนินการไกล่เกลี่ยพ้นกำหนดระยะเวลาที่กำหนดตามกฎหมาย⁶⁷ หรือคู่พิพาทไม่อาจตกลงกันได้⁶⁸ ให้คณะผู้ไกล่เกลี่ยส่งจำหน่ายข้อพิพาท

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาเกี่ยวกับปัญหาอุปสรรคของระบบการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของอำเภอ มีผู้ศึกษาวิจัยโดยวรรณพงศ์ วิไลรัตน์ และสมาน งามสนธิ ผู้วิจัยได้ศึกษาถึงประสิทธิภาพการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของอำเภอ ตลอดจนศึกษาถึงปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของอำเภอ ซึ่งทำการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ ผลการศึกษาพบว่า ปัญหาอุปสรรคของการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของอำเภอมีหลายประการ ไม่ว่าจะเป็น บทบาทการทำงาน ความน่าเชื่อถือของผู้ไกล่เกลี่ย และการให้ความสำคัญกับการไกล่เกลี่ย ไม่มีการพัฒนาศักยภาพหรือคุณลักษณะในการไกล่เกลี่ยให้กับผู้ไกล่เกลี่ยอย่างเพียงพอ เจ้าหน้าที่ไม่เพียงพอ ขาดความรู้ ทักษะที่จำเป็นของเจ้าหน้าที่ สถานที่ วัสดุอุปกรณ์ไม่พร้อม อีกทั้งขาดการสื่อสารไปยังประชาชน ทำให้ประชาชนในพื้นที่ ส่วนมากไม่ทราบถึงกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทตามอำนาจหน้าที่ของอำเภอ ซึ่งมีผลบังคับในกระบวนการยุติธรรมในการบังคับคดีได้ ส่วนเรื่องประสิทธิภาพการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของอำเภอพบว่าการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท

⁶⁴ ข้อ 23 แห่งกฎกระทรวงว่าด้วยการไกล่เกลี่ยและประนอมข้อพิพาททางแพ่ง พ.ศ. 2553

⁶⁵ ข้อ 24 แห่งกฎกระทรวงว่าด้วยการไกล่เกลี่ยและประนอมข้อพิพาททางแพ่ง พ.ศ. 2553

⁶⁶ ข้อ 25 แห่งกฎกระทรวงว่าด้วยการไกล่เกลี่ยและประนอมข้อพิพาททางแพ่ง พ.ศ. 2553

⁶⁷ ข้อ 21 แห่งกฎกระทรวงว่าด้วยการไกล่เกลี่ยและประนอมข้อพิพาททางแพ่ง พ.ศ. 2553

⁶⁸ ข้อ 22 แห่งกฎกระทรวงว่าด้วยการไกล่เกลี่ยและประนอมข้อพิพาททางแพ่ง พ.ศ. 2553

ของอำเภอปัจจุบันยังไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร โดยการไต่ถามของอำเภอสามารถพิจารณาประสิทธิภาพได้จากผลผลิตในการไต่ถาม การปฏิบัติจะต้องมีความรวดเร็ว ถูกต้องสมบูรณ์ และประชาชนมีความพึงพอใจเมื่อเข้าสู่กระบวนการไต่ถามของอำเภอ และปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการไต่ถามของอำเภอ ได้แก่ (1) ภาวะผู้นำ (2) การวางแผนกลยุทธ์ (3) คุณลักษณะของผู้ไต่ถาม (4) การบริหารทรัพยากรมนุษย์ (5) การบริหารทรัพยากรในการไต่ถาม และ (6) การประชาสัมพันธ์⁶⁹

การศึกษาวิวัฒนาการที่เกี่ยวข้องกับการไต่ถามข้อพิพาทระดับท้องถิ่นในประเทศไทย ได้ทำการศึกษาวิจัยโดย สุวรรณ วงษ์การค้า และคณะ โดยศึกษาเปรียบเทียบมาตรฐานทางกฎหมายเกี่ยวกับการไต่ถามข้อพิพาทในต่างประเทศกับประเทศไทย เพื่อเสนอแนวทางการแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายของประเทศไทยที่เกี่ยวกับการไต่ถามข้อพิพาทระดับท้องถิ่น ทำการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ และพบว่า การระงับข้อพิพาททางเลือกที่ทั่วโลกนิยมใช้กัน รูปแบบหนึ่งคือกระบวนการไต่ถามข้อพิพาท ซึ่งวิธีการดังกล่าวมีเหมาะสมสำหรับการระงับข้อพิพาทในระดับท้องถิ่นหรือชุมชนเป็นอย่างดี เนื่องจากมีความยืดหยุ่นและเป็นธรรมชาติ อีกทั้งมีความสำคัญอย่างยิ่งที่จะช่วยให้คู่กรณียุติปัญหาความขัดแย้งกันได้ก่อนเข้าสู่การพิจารณาคดีของศาล ทำให้ลดจำนวนคดีในการเข้าสู่การพิจารณาของศาล และประหยัดงบประมาณจำนวนมากในส่วนของการพิจารณาคดี นอกจากนี้ คู่กรณีไม่ต้องเสียเวลาและค่าใช้จ่ายจำนวนมาก ทั้งยังเป็นการรักษาความสัมพันธ์อันดีของคู่กรณี ด้านการเปรียบเทียบมาตรฐานทางกฎหมายเกี่ยวกับการไต่ถามข้อพิพาทในต่างประเทศกับประเทศไทย การไต่ถามข้อพิพาทระดับท้องถิ่นตามกฎหมายของไทยสามารถอำนวยความสะดวกให้ความสะดวกรวดเร็ว ประชาชนสามารถเข้าถึงง่าย และยังเป็นการช่วยลดภาระของศาลได้เป็นอย่างดี จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องพัฒนากลไกการไต่ถามให้มีศักยภาพและรูปแบบการดำเนินการที่เหมาะสมกับสภาพสังคมไทย สำหรับการไต่ถามข้อพิพาทในต่างประเทศ ที่มีวัตถุประสงค์เพื่อลดปริมาณคดีขึ้นสู่ศาล และให้สังคมสงบสุข คล้าย ๆ กัน ได้แก่ ประเทศแคนาดา เครือรัฐออสเตรเลีย สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว สาธารณรัฐสิงคโปร์ สหรัฐอเมริกา สาธารณรัฐฟิลิปปินส์และสหพันธรัฐมาเลเซีย⁷⁰

⁶⁹ สุวรรณพงศ์ วิไลรัตน์ และ สมาน งามสนิท, “ประสิทธิภาพในการไต่ถามข้อพิพาทของอำเภอในประเทศไทย”, วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยอีสเทิร์นเอเซีย ฉบับสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์. ปีที่ 6 ฉบับที่ 1 หน้า 264-274 (2559).

⁷⁰ สุวรรณ วงษ์การค้า, สมาน ตั้งทองทวี, มหาวิทยาลัยปทุมธานี, ธาณี วรภัทร์ และ มหาวิทยาลัยรังสิต, “แนวทางการจัดทำกฎหมายต้นแบบว่าด้วยการไต่ถามข้อพิพาทระดับท้องถิ่น”, วารสารสังคมศาสตร์และมานุษยวิทยาเชิงพุทธ. ปีที่ 6 ฉบับที่ 8 หน้า 339 (2564).

การศึกษาริ้วยเชิงคุณภาพที่ได้ศึกษาปัญหา อุปสรรคในการดำเนินงานการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของตำรารธรรมอำเภอศรีราหาระหว่างปี พ.ศ. 2558-2560 ของ ธรกร ศรีหะจันทรพบว่า ด้านปัจจัยนำเข้าของการดำเนินงานการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของศูนย์ตำรารธรรมอำเภอศรีราชา จังหวัดชลบุรี การจัดการยังไม่เหมาะสมและสอดคล้องกับการดำเนินงาน มีข้อจำกัดในการดำเนินงานที่เกิดจากบุคลากร วัสดุ อุปกรณ์เทคโนโลยีที่ยังไม่ทันสมัย อีกทั้งยังไม่เพียงพอต่อการปฏิบัติงาน ด้านกระบวนการดำเนินงานการไกล่เกลี่ยพิพาท บทบาท หน้าที่ โครงสร้างอำนาจของศูนย์ตำรารธรรมอำเภอในปัจจุบันมีความเหมาะสม และ ผลการดำเนินงานระหว่างปี พ.ศ. 2558-2560 พบว่า ผู้เข้าสู่ กระบวนการไกล่เกลี่ยซึ่งมีจำนวน 756 เรื่อง มีความพึงพอใจต่อการดำเนินงานของศูนย์ตำรารธรรมอำเภอศรีราชา 2. พบปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของศูนย์ตำรารธรรม ไม่ว่าจะเป็นอำนาจของศูนย์ตำรารธรรมที่ยังไม่สามารถจัดการปัญหาได้จนถึงที่สุด ยังมีข้อจำกัดในด้านกฎหมาย ในบางกรณี บุคลากรยังขาดความรู้และทักษะทางด้านของกฎหมาย บุคลากร วัสดุอุปกรณ์ไม่เพียงพอและเทคโนโลยีไม่ทันสมัย รวมทั้งความร่วมมือของคู่กรณีในการเข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ย⁷¹

⁷¹ ธรกร ศรีหะจันทร, การดำเนินงานการไกล่เกลี่ยของศูนย์ตำรารธรรมอำเภอ ศรีราชา จังหวัดชลบุรี, หน้า 69-72

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาเรื่องแนวทางหรือมาตรการทางกฎหมายเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่งของที่ทำการปกครองอำเภอในพื้นที่จังหวัดพะเยา เป็นการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ทำการค้นหาข้อมูลโดยการวิจัยเอกสาร (Documentary Research) ค้นคว้าแนวคิด ทฤษฎี กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่งของอำเภอ ได้แก่ พระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. 2534 และที่แก้ไขเพิ่มเติม กฎกระทรวงว่าด้วยการไกล่เกลี่ยและประนอมข้อพิพาททางแพ่ง พ.ศ.2553 และที่แก้ไขเพิ่มเติม จากหนังสือ ตำรากฎหมาย ตำราวิชาการ ผลงานวิจัย วิทยานิพนธ์ บทความ บทบัญญัติของกฎหมาย เอกสารที่เกี่ยวข้อง และฐานข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ต่าง ๆ นำมาวิเคราะห์เรียบเรียงเป็นระบบ และรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) โดยการเลือกตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) ซึ่งเป็นการเลือกกลุ่มตัวอย่างเฉพาะเจาะจงเป็นปลัดอำเภอที่รับผิดชอบงานเกี่ยวกับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่งของอำเภอ ในพื้นที่จังหวัดพะเยา จำนวน 9 อำเภอ อำเภอละ 1 คน ได้แก่ อำเภอเมืองพะเยา อำเภอแม่ใจ อำเภอดอกคำใต้ อำเภอภูกามยาว อำเภอจุน อำเภอปง อำเภอเชียงคำ อำเภอเชียงม่วน และอำเภอภูซาง แล้วนำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาและสัมภาษณ์มาวิเคราะห์ สังเคราะห์ เพื่อเสนอเป็นแนวทางหรือมาตรการทางกฎหมายที่เหมาะสมเพื่อพัฒนากระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่งของที่ทำการปกครองอำเภอต่าง ๆ ในพื้นที่จังหวัดพะเยา

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ คัดเลือกจากเจ้าหน้าที่ของรัฐผู้ปฏิบัติงานโดยตรงเกี่ยวกับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่งของที่ทำการปกครองอำเภอ ในพื้นที่จังหวัดพะเยา อำเภอละ 1 คน รวมจำนวน 9 คน ประกอบด้วย อำเภอเมืองพะเยา อำเภอแม่ใจ อำเภอดอกคำใต้ อำเภอภูกามยาว อำเภอจุน อำเภอปง อำเภอเชียงคำ อำเภอเชียงม่วน และอำเภอภูซาง

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้วิธีสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) กับเจ้าหน้าที่รัฐผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง โดยใช้แบบสัมภาษณ์เชิงลึกแบบมีโครงสร้าง (Structured Interview) กำหนดข้อคำถามเป็นลักษณะคำถามปลายเปิด และได้มีการบันทึกด้วยการจดบันทึกและมีการใช้เครื่องบันทึกเสียงเพื่อใช้เป็นหลักฐานเชิงยืนยัน ซึ่งประกอบด้วยเนื้อหาจำนวน 2 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ได้รับการสัมภาษณ์

ตอนที่ 2 เป็นคำถามที่ใช้ในการสัมภาษณ์ ประกอบด้วยปัญหา อุปสรรค ข้อจำกัด และข้อเสนอแนะ ของการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่งของที่ทำการปกครองอำเภอ ได้แก่

- 1) คำถามเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อการนำการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่งของอำเภอไปสู่การปฏิบัติเพื่อแก้ไขปัญหาให้กับประชาชนในพื้นที่
- 2) คำถามเกี่ยวกับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่งของอำเภอ
- 3) คำถามเกี่ยวกับปัญหา อุปสรรค ข้อจำกัด และข้อเสนอแนะในการปรับปรุงพัฒนา

วิธีการสร้างเครื่องมือ

1. ศึกษา ค้นคว้า รวบรวมข้อมูลจากเอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่งของที่ทำการปกครองอำเภอ เพื่อนำมาปรับใช้ในการสร้างแบบสัมภาษณ์ที่สอดคล้องกับกรอบแนวคิดในการวิจัย
2. นำแบบสัมภาษณ์ฉบับร่างไปปรึกษากับอาจารย์ที่ปรึกษา เพื่อให้ตรวจสอบความถูกต้องสอดคล้องของเนื้อหาและปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะของอาจารย์ที่ปรึกษา

การรวบรวมข้อมูล

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ แบ่งเป็น 2 ลักษณะ ตามแหล่งที่มาของข้อมูล ดังนี้

- 1) ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) คือโดยการศึกษาค้นคว้าจากเอกสารทางวิชาการ ตำรา ตลอดจนผลงานวิจัยประเภทต่าง ๆ รวมทั้ง ข้อมูลจากการค้นคว้าทางสื่ออิเล็กทรอนิกส์หรือข้อมูลที่ได้มาจากเว็บไซต์ทางอินเทอร์เน็ตที่เกี่ยวข้อง อาทิ ความหมาย แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท แนวคิดเกี่ยวกับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในต่างประเทศ การไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่งในประเทศไทย และการไกล่เกลี่ย

ข้อพิพาททางแพ่งของอำเภอตามพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. 2534 และที่แก้ไขเพิ่มเติม เพื่อนำมาสรุปและประมวลผล

2) ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) คือ ข้อมูลที่ได้จากกลุ่มเป้าหมายโดยใช้แบบสัมภาษณ์ และให้ข้อมูลสำคัญ คือ ปลัดอำเภอ ซึ่งเป็นเจ้าหน้าที่รัฐที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่งในที่ทำการปกครองอำเภอ แล้วนำผลที่ได้จากการสัมภาษณ์มาวิเคราะห์ข้อมูลแต่ละประเด็นที่ต้องการหาคำตอบตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้ศึกษาจะนำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาและค้นคว้าเอกสารทางวิชาการต่าง ๆ กล่าวคือ แนวคิด ทฤษฎี กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่งของอำเภอ มาวิเคราะห์และเปรียบเทียบตามแนวทาง การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) เพื่อสรุปประเด็นสำคัญ และจัดเรียงข้อมูลให้มีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการศึกษา โดยวิเคราะห์ปัญหาในด้านบทบัญญัติของกฎหมาย รวมถึงปัญหาและอุปสรรคในการบังคับใช้กฎหมาย ประกอบกับข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ ผู้ศึกษาจะนำข้อมูลที่ได้มาสรุปเรียบเรียงในแต่ละคำถาม แบ่งประเภทคำตอบที่มีลักษณะเหมือนหรือแตกต่างกัน หลังจากนั้นจึงนำข้อมูลทั้งหมดมาวิเคราะห์และสรุปผลในแต่ละประเด็นให้มีความชัดเจน เพื่อนำไปสู่แนวทาง หรือมาตรการทางกฎหมายที่เหมาะสม เพื่อพัฒนากระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่งของที่ทำการปกครองอำเภอต่าง ๆ ในพื้นที่จังหวัดพะเยา

บทที่ 4

ผลการวิจัย

การศึกษาเรื่องแนวทางหรือมาตรการทางกฎหมายเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่งของที่ทำการปกครองอำเภอในพื้นที่จังหวัดพะเยา ผู้ศึกษาใช้วิธีการดำเนินการวิจัยจากการค้นคว้าเอกสาร (Documentary Research) ประกอบกับวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) จากกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้วิธีเลือกแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) ซึ่งผู้ศึกษาจะดำเนินการสัมภาษณ์ปลัดอำเภอ ซึ่งเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐที่เกี่ยวข้องกับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่งของที่ทำการปกครองอำเภอรวม 9 ราย ผลการค้นพบจากการค้นคว้าวิจัย (Research Finding) ตามวัตถุประสงค์การศึกษา ดังนี้

องค์ความรู้ใหม่ที่ได้จากการศึกษาสถานการณ์ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่งของที่ทำการปกครองอำเภอต่าง ๆ ในพื้นที่จังหวัดพะเยา

1. ข้อมูลลักษณะพื้นที่

จังหวัดพะเยาเป็นจังหวัดชายแดนตั้งอยู่ทางภาคเหนือตอนบนของประเทศไทย ลักษณะภูมิประเทศโดยทั่วไปล้อมรอบไปด้วยเทือกเขา สภาพพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่ราบสูง และภูเขา มีเนื้อที่ภูเขาสูงและสูงมากที่สุด ประมาณร้อยละ 47 ของพื้นที่จังหวัด มีพื้นที่เนินเขา ผลมที่ราบประมาณร้อยละ 35 และมีที่ราบลุ่มน้อยที่สุดประมาณร้อยละ 18 จากข้อมูลสำนักงานสถิติจังหวัดพะเยา ในปี พ.ศ. 2565 มีจำนวนประชากรทั้งสิ้น 461,431 คน การปกครองประกอบไปด้วย 9 อำเภอ คือ อำเภอเมืองพะเยา อำเภอแม่ใจ อำเภอเชียงคำ อำเภอดอกคำใต้ อำเภอปง อำเภอจุน อำเภอเชียงม่วน อำเภอภูซาง และอำเภอภูกามยาว โดยอำเภอแต่ละอำเภอมีการจัดตั้งศูนย์ดำรงธรรมอำเภอเพื่อรับเรื่องร้องเรียน ร้องทุกข์ รวมทั้งการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท เพื่อแก้ไขปัญหาให้กับประชาชนในพื้นที่ของแต่ละอำเภอ

2. ปัจจัยที่ส่งผลต่อการนำกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่งโดยที่ทำการปกครองอำเภอไปสู่การปฏิบัติ

การสนับสนุนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท

ที่ทำการปกครองอำเภอแต่ละอำเภอในพื้นที่จังหวัดพะเยา ได้รับการจัดสรรงบประมาณจากกรมการปกครองเฉพาะค่าตอบแทนและค่าใช้จ่ายในการเดินทางของคณะผู้ไกล่เกลี่ย กรณีทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยและประนอมข้อพิพาททางแพ่งตามอัตรา

ที่กฎกระทรวงว่าด้วยการไถ่เกลี่ยและประนอมข้อพิพาททางแพ่ง พ.ศ. 2553 กำหนดเท่านั้น ซึ่งที่ทำการปกครองอำเภอแต่ละอำเภอ ไม่มีเจ้าหน้าที่รับผิดชอบในการดำเนินงานเกี่ยวกับการไถ่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่งของที่ทำการปกครองอำเภอโดยตรง แต่การดำเนินงานดังกล่าวเป็นส่วนหนึ่งในการดำเนินงานด้านแก้ไขปัญหาข้อพิพาทให้กับประชาชนในพื้นที่แต่ละอำเภอ ภายใต้การดำเนินงานของศูนย์ดำรงธรรมอำเภอ

บทสัมภาษณ์

ปลัดอำเภอเมืองพะเยา ได้เสนอความคิดเห็นว่า “การสนับสนุนงบประมาณในการไถ่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่งของที่ทำการปกครองอำเภอ จะได้รับการจัดสรรงบประมาณจากกรมการปกครองในส่วนของค่าเดินทางผู้ไถ่เกลี่ยและค่าตอบแทนคณะผู้ไถ่เกลี่ยเท่านั้น ในส่วนอื่นหากมีความจำเป็นต้องใช้ จะต้องใช้งบประมาณของศูนย์ดำรงธรรมอำเภอดังนั้น เพื่อให้เกิดการขับเคลื่อนงานเกี่ยวกับการไถ่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่ง จึงต้องมีการสนับสนุนงบประมาณในการดำเนินงานด้านอื่น ๆ ด้วย ซึ่งในปี พ.ศ. 2565 และปี พ.ศ. 2566 อำเภอเมืองพะเยามีการเบิกค่าตอบแทนคณะผู้ไถ่เกลี่ยจำนวน 6 เรื่อง”

ปลัดอำเภอแม่ใจ ได้เสนอความคิดเห็นว่า “การไถ่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่งของที่ทำการปกครองอำเภอ มีความสำคัญเท่า ๆ กับการไถ่เกลี่ยข้อพิพาทของศาล เพราะจะช่วยลดจำนวนคดีที่ต้องเข้าสู่กระบวนการทางศาล แต่การสนับสนุนการไถ่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่งของที่ทำการปกครองอำเภอในด้านต่าง ๆ เพื่อให้เป็นทางเลือกให้กับประชาชนในพื้นที่ กลับมีการสนับสนุนน้อยกว่าที่ควรจะเป็น โดยในปี พ.ศ. 2565 และปี พ.ศ. 2566 อำเภอแม่ใจไม่มีการไถ่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่งดังกล่าว เพื่อแก้ไขปัญหาให้กับประชาชนในพื้นที่แต่อย่างใด”

ปลัดอำเภอดอกคำใต้ ได้เสนอความคิดเห็นว่า “เนื่องจากไม่มีการสนับสนุนงบประมาณในการไถ่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่งของที่ทำการปกครองอำเภอนอกเหนือจากค่าตอบแทนของคณะผู้ไถ่เกลี่ยและค่าใช้จ่ายสำหรับค่าเดินทางของผู้ไถ่เกลี่ย จึงทำให้ไม่มีการขับเคลื่อนงานด้านการไถ่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่งของที่ทำการปกครองอำเภอด้านอื่น ๆ ซึ่งในปี พ.ศ. 2565 และปี พ.ศ. 2566 มีจำนวนการไถ่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่งโดยที่ทำการปกครองอำเภอดอกคำใต้ 3 เรื่องเท่านั้น”

ปลัดอำเภอจุน ได้เสนอความคิดเห็นว่า “ในปี พ.ศ. 2565 และปี พ.ศ. 2566 อำเภอจุนไม่มีจำนวนการไถ่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่งโดยที่ทำการปกครองอำเภอ อาจเกิดจากการที่ประชาชนไม่ทราบถึงกระบวนการไถ่เกลี่ยของที่ทำการปกครองอำเภอ ดังนั้น เพื่อให้ประชาชนในพื้นที่สามารถเข้าถึงกระบวนการไถ่เกลี่ยดังกล่าวได้มากขึ้น ควรมีการสนับสนุน

งบประมาณจัดตั้งศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่งของที่ทำการปกครองอำเภอ แยกต่างหากจากศูนย์ดำรงธรรม เพื่อแก้ไขปัญหาข้อพิพาทให้กับประชาชนในพื้นที่ โดยใช้วิธีการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทโดยเฉพาะ รวมทั้งสนับสนุนงบประมาณในการลงพื้นที่ อำนวยความสะดวกให้ประชาชนในพื้นที่ ให้สามารถเข้าถึงกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่งของที่ทำการปกครองอำเภอ”

ปลัดอำเภอเชียงคำ ได้เสนอความคิดเห็นว่า “การดำเนินงานเกี่ยวกับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่งของที่ทำการปกครองอำเภอ จะมีปลัดศูนย์ดำรงธรรมอำเภอรับผิดชอบร่วมกับเจ้าหน้าที่ศูนย์ดำรงธรรมอำเภอเพียงสองคน ทำให้เมื่อมีปัญหาข้อพิพาทเกิดขึ้น ปลัดอำเภอซึ่งต้องรับผิดชอบงานแก้ไขปัญหาให้กับประชาชนในพื้นที่ซึ่งจะต้องรวดเร็วและเป็นธรรม จะเลือกไกล่เกลี่ยวิธีอื่น โดยไม่เข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่งของที่ทำการปกครองอำเภอซึ่งจะใช้ระยะเวลานานกว่าจะยุติปัญหาข้อพิพาท ส่งผลให้ในปี พ.ศ. 2565 และปี พ.ศ. 2566 มีการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่งโดยที่ทำการปกครองอำเภอเชียงคำจำนวน 4 เรื่องเท่านั้น”

ปลัดอำเภอปง ได้เสนอความคิดเห็นว่า “การดำเนินงานเกี่ยวกับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่งของที่ทำการปกครองอำเภอ ดำเนินงานภายใต้ศูนย์ดำรงธรรมอำเภอ ซึ่งเป็นศูนย์บริการร่วม โดยมีการสนับสนุนการทำงานร่วมกับภาคีเครือข่ายที่เกี่ยวข้อง โดยในปี พ.ศ. 2565 และ ปี พ.ศ. 2566 ที่ทำการปกครองอำเภอปงมีการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่งจำนวน 45 เรื่อง เพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อประชาชนในพื้นที่จึงควรนำกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่งของที่ทำการปกครองอำเภอมาแก้ไขปัญหาให้กับประชาชนในพื้นที่ร่วมกับหน่วยงานภาคีเครือข่ายด้วย”

ปลัดอำเภอเชียงม่วน ได้เสนอความคิดเห็นว่า “การไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่งของที่ทำการปกครองอำเภอเชียงม่วน มีการขับเคลื่อนงานน้อย เนื่องจากไม่มีบุคลากรรับผิดชอบโดยตรงและไม่มีงบประมาณในการดำเนินงานด้านอื่น ๆ และในปี พ.ศ. 2565 และปี พ.ศ. 2566 ที่ทำการปกครองอำเภอเชียงม่วนไม่มีการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่ง”

ปลัดอำเภอภูซาง ได้เสนอความคิดเห็นว่า “ในปี พ.ศ. 2565 และปี พ.ศ. 2566 ที่ทำการปกครองอำเภอภูซางมีการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่งจำนวน 12 เรื่องเท่านั้นเนื่องจาก การไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่งของที่ทำการปกครองอำเภอ ดำเนินงานภายใต้ศูนย์ดำรงธรรมอำเภอซึ่งผู้รับผิดชอบคือปลัดอำเภอและเจ้าหน้าที่ศูนย์ดำรงธรรมอำเภอ โดยเจ้าหน้าที่ดังกล่าวต้องรับผิดชอบทั้งเรื่องร้องเรียน ร้องทุกข์ รวมถึงการแก้ไขปัญหาให้กับชาวบ้าน หากได้รับการสนับสนุนด้านอัตรากำลังหรืองบประมาณ เพื่อดำเนินงานเกี่ยวกับ

การไถ่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่งของที่ทำการปกครองอำเภอโดยเฉพาะ จะทำให้มีทางเลือกในการแก้ไขปัญหาให้กับประชาชนในพื้นที่เพิ่มมากขึ้น และเป็นผลดีต่อประชาชนในพื้นที่”

ปลัดอำเภอภูพาน ได้เสนอความคิดเห็นว่า “ในปี พ.ศ. 2565 และปี พ.ศ. 2566 ที่ทำการปกครองอำเภอภูพานมีการไถ่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่งจำนวน 2 เรื่อง ควรมีการสนับสนุนงบประมาณในการอบรมสร้างความรู้ ทักษะ บุคลากรผู้ปฏิบัติงานที่เกี่ยวข้องกับการไถ่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่งของที่ทำการปกครองอำเภอ เพื่อพัฒนาระบบการไถ่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่งของที่ทำการปกครองอำเภอ”

จากการสัมภาษณ์ปลัดอำเภอผู้ปฏิบัติงานเกี่ยวกับการไถ่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่งของที่ทำการปกครองอำเภอแต่ละอำเภอในพื้นที่จังหวัดพะเยา พบว่า ในปี พ.ศ. 2565 และปี พ.ศ. 2566 ที่ผ่านมา ที่ทำการปกครองอำเภอต่าง ๆ ในพื้นที่จังหวัดพะเยามีการไถ่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่งจำนวน 72 เรื่อง เพิ่มขึ้นจากปี พ.ศ. 2561-2564 ที่มีจำนวน 6 เรื่อง เท่านั้น แต่ที่ทำการปกครองอำเภอส่วนใหญ่ยังคงมีจำนวนการไถ่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่งน้อย โดยที่ทำการปกครองอำเภอที่มีจำนวนการไถ่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่งมากที่สุดจำนวน 45 เรื่อง เกิดจากการสนับสนุนการทำงานร่วมกับภาคีเครือข่ายที่เกี่ยวข้อง โดยปลัดอำเภอที่ปฏิบัติงานเกี่ยวกับการไถ่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่งของที่ทำการปกครองอำเภอส่วนใหญ่มีความเห็นสอดคล้องกันรับฟังได้ว่า การสนับสนุนการไถ่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่งของที่ทำการปกครองอำเภอไม่เพียงพอทั้งด้านบุคลากร งบประมาณ ทำให้การขับเคลื่อนงานเกี่ยวกับการไถ่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่งของที่ทำการปกครองอำเภอน้อย

กระบวนการไถ่เกลี่ยข้อพิพาท

แม้พระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ.2534 และที่แก้ไขเพิ่มเติมได้กำหนดให้ที่ทำการปกครองอำเภอมีอำนาจไถ่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่งที่คู่พิพาทฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งมีภูมิลำเนาในเขตอำเภอ และเป็นข้อพิพาทเกี่ยวกับที่ดิน มรดกและข้อพิพาททางแพ่งอื่นที่มีทุนทรัพย์ไม่เกินสองล้านบาท อีกทั้งผลของการไถ่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่งของที่ทำการปกครองอำเภอ กรณีคู่พิพาทฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งไม่ปฏิบัติตามสัญญาประนีประนอมยอมความ กำหนดให้คู่กรณีสามารถยื่นคำร้องต่อพนักงานอัยการเสนอต่อศาลออกคำสั่งบังคับตามสัญญาประนีประนอมได้ ไม่ได้ส่งผลกับจำนวนการไถ่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่งของที่ทำการปกครองอำเภอต่าง ๆ ในพื้นที่จังหวัดพะเยา แต่อาจเกิดจากกระบวนการไถ่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่งของที่ทำการปกครองอำเภอได้กำหนดขั้นตอนการไถ่เกลี่ยไว้มากเกินความจำเป็นทำให้กระบวนการไถ่เกลี่ยต้องใช้เวลามาก หรือการกำหนดคุณสมบัติ

บางประการของผู้ไกล่เกลี่ยที่กำหนดให้ผู้ไกล่เกลี่ยเพียงแค่นี้มีประสบการณ์ที่เหมาะสมกับการทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยซึ่งอาจส่งผลให้ความน่าเชื่อถือของผู้ไกล่เกลี่ยลดลง หรือประชาชนในพื้นที่ยังไม่เห็นถึงประโยชน์ของกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่งของที่ทำการปกครองอำเภอ

บทสัมภาษณ์

ปลัดอำเภอเมืองพะเยา ได้เสนอความคิดเห็นว่า “การไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่งของที่ทำการปกครองอำเภอไม่มีสภาพบังคับให้คู่พิพาทต้องเข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ยเมื่อการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่งของที่ทำการปกครองอำเภอมีขั้นตอนที่ต้องใช้ระยะเวลานาน การตัดสินใจเข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่งของที่ทำการปกครองอำเภอจึงต้องพิจารณาถึงความคุ้มค่าทั้งด้านเวลาและค่าใช้จ่าย ซึ่งอาจส่งผลให้การตัดสินใจเข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่งของที่ทำการปกครองอำเภอน้อยลง”

ปลัดอำเภอแม่ใจ ได้เสนอความคิดเห็นว่า “ในพื้นที่อำเภอยังมีความเป็นสังคมชนบททำให้ชาวบ้านมีความเคารพนับถือผู้ใหญ่บ้าน หรือผู้นำในชุมชน เมื่อมีเกิดข้อพิพาทเกิดขึ้นในหมู่บ้าน จะผ่านการจัดการปัญหาข้อขัดแย้งในระดับหมู่บ้านก่อน ไม่ว่าจะเป็นการเจรจา ยุติข้อพิพาทโดยกันัน หรือผู้ใหญ่บ้าน ซึ่งสามารถเจรจายุติข้อพิพาทได้อย่างรวดเร็ว สร้างความสมานฉันท์ในหมู่บ้าน แต่การเจรจาดังกล่าวจะมีข้อเสียคือผลของการเจรจาไม่มีผลในทางกฎหมาย แตกต่างจากการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่งของที่ทำการปกครองอำเภอ”

ปลัดอำเภอดอกคำใต้ ได้เสนอความคิดเห็นว่า “สถานที่ทำไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่งของที่ทำการปกครองอำเภอส่วนใหญ่ จะทำการไกล่เกลี่ยที่ที่ทำการปกครองอำเภอ ซึ่งประชาชนส่วนใหญ่ไม่อยากเดินทางเข้ามาไกล่เกลี่ย จึงเลือกไกล่เกลี่ยกับผู้นำท้องที่หรือผู้นำชุมชน ซึ่งประชาชนเข้าถึงง่าย สะดวก และรวดเร็ว”

ปลัดอำเภอจุน ได้เสนอความคิดเห็นว่า “ประชาชนยังขาดความเชื่อมั่นในกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่งของที่ทำการปกครองอำเภอว่า การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทดังกล่าวจะได้รับความเป็นธรรม ถูกต้องตามกฎหมายหรือไม่ และจะใช้บังคับได้ตามกฎหมายไม่ ประกอบกับ ปัจจุบันการแก้ไขปัญหาข้อพิพาททางแพ่งสามารถแก้ไขให้ยุติได้โดยหลายหน่วยงาน ทำให้คู่พิพาทมีทางเลือกที่หลากหลาย”

ปลัดอำเภอเชียงคำ ได้เสนอความคิดเห็นว่า “การไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่งของที่ทำการปกครองอำเภอ ควรมีการจัดทำโครงการส่งเสริมกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท เช่น การพัฒนาบุคลากรผู้ปฏิบัติงาน การพัฒนาทักษะความรู้ของผู้ไกล่เกลี่ย เป็นต้น

เพื่อพัฒนากระบวนการไกล่เกลี่ยให้มีมาตรฐาน และสร้างความเชื่อมั่นในกระบวนการไกล่เกลี่ยให้กับประชาชน”

ปลัดอำเภอปง ได้เสนอความคิดเห็นว่า “การไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่งของที่ทำการปกครองอำเภอ กำหนดให้คู่พิพาทฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งที่ประสงค์เข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท ยื่นคำร้องเป็นหนังสือด้วยตนเองหรือไปรษณีย์ หรือแจ้งด้วยวาจา ณ ที่ทำการปกครองอำเภอ แต่ในสถานการณ์ที่เกิดขึ้นจริง การยื่นคำร้องเป็นหนังสือทางไปรษณีย์ต้องใช้ระยะเวลานาน หรือการยื่นคำร้องเป็นหนังสือหรือวาจา ณ ที่ว่าการอำเภอ จะต้องรอวันทำการของราชการ เมื่อเกิดข้อพิพาทจึงมักจะมีการเจรจาโดยผู้ใหญ่บ้านหรือผู้นำชุมชน เพื่อให้ข้อพิพาทยุติโดยเร็ว”

ปลัดอำเภอเชียงม่วน ได้เสนอความคิดเห็นว่า “กระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่งของที่ทำการปกครองอำเภอมีหลักเกณฑ์ในการไกล่เกลี่ยที่สอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบันของสังคม แต่ชาวบ้านส่วนใหญ่ยังให้ความเคารพนับถือผู้ใหญ่บ้านในฐานะผู้นำ เมื่อมีข้อพิพาทเกิดขึ้น จึงมีการพูดคุยกันในระดับหมู่บ้านก่อน และสามารถยุติข้อพิพาทได้โดยส่วนใหญ่ ”

ปลัดอำเภอภูซาง ได้เสนอความคิดเห็นว่า “การส่งเสริมกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่งของที่ทำการปกครองอำเภอ เพื่อแก้ไขปัญหาข้อพิพาทให้กับประชาชนในพื้นที่ ยังไม่เพียงพอที่จะทำให้ประชาชนทราบถึงประโยชน์ของกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่งของที่ทำการปกครองอำเภอ”

ปลัดอำเภอภูพานยาว ได้เสนอความคิดเห็นว่า “ขั้นตอนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่งของที่ทำการปกครองอำเภอที่มีความยุ่งยากและใช้เวลานาน มีส่วนทำให้ประชาชนในพื้นที่ ดัดสันใจเลือกไกล่เกลี่ยโดยข้อพิพาททางแพ่งอื่น ๆ อาทิเช่น การไกล่เกลี่ยโดยคณะกรรมการหมู่บ้าน การไกล่เกลี่ยโดยภาคประชาชน เป็นต้น”

จากการสัมภาษณ์ปลัดอำเภอผู้ปฏิบัติงานเกี่ยวกับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่งของที่ทำการปกครองอำเภอแต่ละอำเภอในพื้นที่จังหวัดพะเยา ส่วนใหญ่มีความเห็นสอดคล้องกันรับฟังได้ว่า ปัจจุบันมีหลายหน่วยงานที่สามารถทำการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่งได้ โดยกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่งของที่ทำการปกครองอำเภอมีหลักเกณฑ์ในการไกล่เกลี่ยที่สอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบันของสังคม มีประโยชน์ต่อประชาชนในพื้นที่ แต่ความเชื่อมั่นของประชาชนที่มีต่อกระบวนการไกล่เกลี่ย และขั้นตอนการไกล่เกลี่ยที่ต้องใช้ระยะเวลานาน มีส่วนต่อการดัดสันใจเข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่งของประชาชนในพื้นที่ที่ต้องการความสะดวกและรวดเร็ว

การบริหารทรัพยากร

การดำเนินงานเกี่ยวกับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่งของที่ทำการปกครองอำเภอ แต่ละอำเภอ อยู่ภายใต้การดำเนินงานของศูนย์ดำรงธรรมอำเภอ ซึ่งมีบุคลากรที่ปฏิบัติงาน ได้แก่ ปลัดอำเภอและเจ้าหน้าที่ศูนย์ดำรงธรรม โดยบุคลากรดังกล่าวต้องรับผิดชอบในการ รับเรื่องร้องเรียนร้องทุกข์ ให้บริการข้อมูลข่าวสาร ให้คำปรึกษา รวมทั้งลงพื้นที่ตรวจสอบข้อเท็จจริงเพื่อดำเนินการแก้ไขปัญหาให้แก่ประชาชนในพื้นที่ของแต่ละอำเภอ

บทสัมภาษณ์

ปลัดอำเภอเมืองพะเยา ได้เสนอความคิดเห็นว่า “การไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่งของที่ทำการปกครองอำเภอ ไม่มีทรัพยากรให้บริหารจัดการ เนื่องจากไม่มีการสนับสนุนงบประมาณสำหรับดำเนินงานเกี่ยวกับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่งให้ที่ทำการปกครองอำเภอ จะมีการสนับสนุนเพียงค่าตอบแทนของคณะผู้ไกล่เกลี่ย และค่าเดินทางของผู้ไกล่เกลี่ยเท่านั้น การไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่งของที่ทำการปกครองอำเภอ จึงทำการไกล่เกลี่ย ณ ที่ว่าการอำเภอ เป็นส่วนใหญ่ ไม่มีการอำนวยความสะดวก หรือทำการไกล่เกลี่ยสถานที่อื่นซึ่งคู่พิพาทอาจจะประหยัดเวลาและค่าใช้จ่าย”

ปลัดอำเภอแม่ใจ ได้เสนอความคิดเห็นว่า “เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานยังขาดทักษะในการดำเนินการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่ง ประกอบกับเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานของศูนย์ดำรงธรรมอำเภอต้องรับผิดชอบงานบำบัดทุกข์ บำรุงสุข ให้กับประชาชนในพื้นที่ การทำงานจึงครอบคลุมการแก้ไขปัญหาของประชาชนทุกรูปแบบ การไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่งของที่ทำการปกครองอำเภอก็เป็นหนึ่งในวิธีการที่จะนำมาแก้ไขปัญหาให้กับประชาชนในพื้นที่ ด้วยภาระงานที่หลากหลายดังกล่าว ทำให้เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานต้องใช้วิธีการแก้ไขปัญหาที่ง่ายและรวดเร็วที่สุด เพื่อลดภาระงานที่จะเข้ามาอย่างต่อเนื่อง”

ปลัดอำเภอดอกคำใต้ ได้เสนอความคิดเห็นว่า “การจัดสรรทรัพยากรในการดำเนินงานเกี่ยวกับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่งของที่ทำการปกครองอำเภอไม่เพียงพอที่จะทำให้กระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่งของอำเภอ เป็นกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางเลือกที่คุ้มค่าสำหรับประชาชนในพื้นที่ เช่น การกำหนดขั้นตอนก่อนที่คู่พิพาทจะเข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ย ทำให้คู่พิพาทต้องเสียค่าใช้จ่ายในการเดินทาง”

ปลัดอำเภอจุน ได้เสนอความคิดเห็นว่า “จำนวนผู้ไกล่เกลี่ยมีเพียงพอสำหรับการดำเนินการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่งของแต่ละที่ทำการปกครองอำเภอ แต่อุปสรรคของการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่งคือการเดินทางของผู้ไกล่เกลี่ย ซึ่งบางรายอยู่ห่างไกล

จากที่ทำการปกครองอำเภอ ทำให้มีข้อจำกัดในการเดินทางที่ต้องใช้เวลาในการเดินทางมาที่ทำการปกครองอำเภอ”

ปลัดอำเภอเชิงคำ ได้เสนอความคิดเห็นว่า “ควรมีการจัดสรรทรัพยากรในการดำเนินงานเกี่ยวกับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่งของที่ทำการปกครองอำเภอ ทั้งด้านบุคลากรและงบประมาณ เพื่อทำงานเชิงรุกให้ประชาชนในพื้นที่เห็นถึงประโยชน์ของการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่งของที่ทำการปกครองอำเภอมากยิ่งขึ้น”

ปลัดอำเภอปาง ได้เสนอความคิดเห็นว่า “การดำเนินงานเกี่ยวกับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่งของที่ทำการปกครองอำเภอ ขาดแคลนทั้งทรัพยากรด้านบุคลากรและงบประมาณ การดำเนินงานภายใต้ศูนย์ดำรงธรรมอำเภอต้องเพิ่มภาระงานให้แก่เจ้าหน้าที่ของศูนย์ดำรงธรรมอำเภอ ซึ่งมีการระงับข้อพิพาทมาอยู่แล้ว ควรจะต้องมีการเพิ่มเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานไกล่เกลี่ย”

ปลัดอำเภอเชิงม่วน ได้เสนอความคิดเห็นว่า “เมื่อกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่งของที่ทำการปกครองอำเภอ มีข้อดีคือขออำนาจในการไกล่เกลี่ยกว้าง สามารถไกล่เกลี่ยข้อพิพาทเกี่ยวกับที่ดินทุกประเภท ข้อพิพาทเกี่ยวกับมรดก และข้อพิพาททางแพ่งอื่นที่มีทุนทรัพย์ไม่เกินสองล้านบาท อีกทั้งผลของการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่งของที่ทำการปกครองอำเภอยังผูกพันคู่พิพาทตามข้อตกลงสัญญาประนีประนอมยอมความ สามารถบังคับได้ตามกฎหมาย โดยไม่ต้องไปฟ้องบังคับตามสัญญาประนีประนอมยอมความอีก ดังนั้นจึงต้องนำข้อดีของกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่งของที่ทำการปกครองอำเภอไปใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุดในการแก้ไขปัญหาให้กับประชาชนในพื้นที่”

ปลัดอำเภอภูซาง ได้เสนอความคิดเห็นว่า “การดำเนินงานของการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่งของที่ทำการปกครองอำเภอ รับผิดชอบโดยปลัดอำเภอและเจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบศูนย์ดำรงธรรมอำเภอ ซึ่งสถานที่ทำการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่งของที่ทำการปกครองอำเภอ จะใช้สถานที่เดียวกับสถานที่ปฏิบัติงานของศูนย์ดำรงธรรมอำเภอที่ใช้สำหรับรับเรื่องร้องเรียน ร้องทุกข์ บางกรณีที่มีผู้ได้รับความเดือดร้อนเป็นจำนวนมาก ทำให้ไม่สามารถทำการไกล่เกลี่ยได้ เนื่องจากจะทำให้การไกล่เกลี่ยไม่เป็นความลับ”

ปลัดอำเภอภูกามยาว ได้เสนอความคิดเห็นว่า “สภาพสังคมปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานเกี่ยวกับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่งของที่ทำการปกครองอำเภอจึงมีความจำเป็นที่จะต้องศึกษาหาความรู้ พัฒนาทักษะให้สามารถแก้ไขปัญหาข้อพิพาทให้แก่ประชาชนในพื้นที่ได้อย่างเป็นธรรม แต่การไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่งของที่ทำการปกครองอำเภอไม่มีการสนับสนุนให้มีการอบรมให้ความรู้

หรือทักษะ แก่เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานเกี่ยวกับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่งของที่ทำการปกครองอำเภอ”

จากการสัมภาษณ์ปลัดอำเภอผู้ปฏิบัติงานเกี่ยวกับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่งของที่ทำการปกครองอำเภอแต่ละอำเภอในพื้นที่จังหวัดพะเยา ส่วนใหญ่มีความเห็นสอดคล้องกันรับฟังได้ว่า การปฏิบัติงานเกี่ยวกับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่งของที่ทำการปกครองอำเภอ มีการจัดสรรทรัพยากรไม่เพียงพอ ทั้งด้านบุคลากร งบประมาณ หรือการสนับสนุนให้กระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่งของอำเภอ เป็นกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางเลือกที่คุ้มค่าสำหรับประชาชนในพื้นที่

สิ่งจูงใจสำหรับผู้ปฏิบัติงาน

การไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่งของที่ทำการปกครองอำเภอแต่ละอำเภอเป็นส่วนหนึ่งในการดำเนินงานด้านแก้ไขปัญหาคอนฟลิคต์ให้กับประชาชนในพื้นที่แต่ละอำเภอ ภายใต้ศูนย์ดำรงธรรมอำเภอ โดยมีปลัดอำเภอและเจ้าหน้าที่ศูนย์ดำรงธรรมเป็นผู้ปฏิบัติงาน ซึ่งมีการให้ขวัญกำลังใจแก่ผู้ปฏิบัติงานเพียงแค่การเลื่อนขั้นเงินเดือนตามระบบราชการเท่านั้น และการดำเนินงานเกี่ยวกับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่งของที่ทำการปกครองอำเภอ ไม่ถือเป็นภาระงานโดยตรงของศูนย์ดำรงธรรมอำเภอ จึงไม่เป็นตัวชี้วัดที่จะนำมาเลื่อนขั้นเงินเดือนเป็นกรณีพิเศษ ดังเช่น การปฏิบัติงานด้านยาเสพติด หรือนโยบายรัฐบาลอื่น ๆ เป็นต้น

บทสัมภาษณ์

ปลัดอำเภอเมืองพะเยา ได้เสนอความคิดเห็นว่า “คณะผู้ไกล่เกลี่ยสามารถได้รับค่าตอบแทนการไกล่เกลี่ย โดยประธานคณะผู้ไกล่เกลี่ยได้รับค่าตอบแทน 1,250 บาทต่อครั้ง รวมแล้วไม่เกิน 6,250 บาท ต่อหนึ่งข้อพิพาท และผู้ไกล่เกลี่ยได้รับค่าตอบแทน 1,000 บาทต่อครั้ง รวมแล้วไม่เกิน 5,000 บาท ต่อหนึ่งข้อพิพาท และสามารถเบิกค่าใช้จ่ายในการเดินทางเพื่อทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของผู้ไกล่เกลี่ยครั้งละ 200 บาท หรือที่จ่ายจริงไม่เกินครั้งละ 500 บาท ซึ่งงบประมาณในการดำเนินการตามกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่งของที่ทำการปกครองอำเภอไม่ครอบคลุมถึงตัวเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงาน ทำให้ไม่มีการไกล่เกลี่ยนอกเวลา หรือนอกสถานที่”

ปลัดอำเภอแม่ใจ ได้เสนอความคิดเห็นว่า “ไม่มีค่าตอบแทนในการปฏิบัติงานนอกเวลา และการเบิกค่าตอบแทนของคณะผู้ไกล่เกลี่ยและค่าเดินทางของผู้ไกล่เกลี่ยใช้เวลานาน”

ปลัดอำเภอดอกคำใต้ ได้เสนอความคิดเห็นว่า “การดำเนินงานเกี่ยวกับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่งของที่ทำการปกครองอำเภอ ไม่มีการสนับสนุนค่าตอบแทนแก่เจ้าหน้าที่อื่นซึ่งมิใช่คณะผู้ไกล่เกลี่ย”

ปลัดอำเภอจุน ได้เสนอความคิดเห็นว่า “การดำเนินงานเกี่ยวกับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่งของที่ทำการปกครองอำเภอไม่มีแรงจูงใจในการปฏิบัติงานแก่เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงาน เนื่องจากเป็นงานที่ต้องปฏิบัติในมาตรฐานกำหนดตำแหน่งของผู้ปฏิบัติงานอยู่แล้ว และมีได้เป็นตัวชี้วัดหลักในการกิจหน่วยงานเหมือนปัญหาด้านอื่น ๆ”

ปลัดอำเภอเชียงคำ ได้เสนอความคิดเห็นว่า “เพื่อให้ปลัดอำเภอและเจ้าหน้าที่ศูนย์ดำรงธรรมอำเภอที่มีภาระงานเพิ่มขึ้นจากการดำเนินงานเกี่ยวกับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่งของที่ทำการปกครองอำเภอ มีขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานควรมีการสนับสนุนค่าตอบแทนที่เหมาะสมให้กับเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงาน ซึ่งมีใช้คณะผู้ไกล่เกลี่ยที่ได้รับค่าตอบแทนในการไกล่เกลี่ยตามกฎหมายกระทรวงว่าด้วยการไกล่เกลี่ยและประนอมข้อพิพาททางแพ่ง พ.ศ. 2553”

ปลัดอำเภอปง ได้เสนอความคิดเห็นว่า “การสร้างขวัญกำลังใจในการทำงานให้แก่ผู้ปฏิบัติงานการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่งของที่ทำการปกครองอำเภอจะทำให้ผู้ปฏิบัติงานกระตือรือร้นในการนำกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่งของที่ทำการปกครองอำเภอมาใช้แก้ไขปัญหาให้กับประชาชนในพื้นที่”

ปลัดอำเภอเชียงม่วน ได้เสนอความคิดเห็นว่า “ผู้ปฏิบัติงานการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่งของที่ทำการปกครองอำเภอ ต้องรองรับอารมณ์ที่ไม่พึงประสงค์ของคู่พิพาท และถูกกดดันจากคู่พิพาท อีกทั้งยังต้องทำงานเกี่ยวกับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่งรวมกับการแก้ไขปัญหาเรื่องร้องเรียนร้องทุกข์ที่ต้องทำงานแข่งกับระยะเวลาตามที่กฎหมายกำหนด ซึ่งหากไม่สามารถแก้ไขปัญหาได้ตามกำหนดเวลาอาจถูกร้องเรียนขอความเป็นธรรมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ทำให้เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานขาดขวัญกำลังใจในการปฏิบัติงาน จึงควรมีการพิจารณาขึ้นเงินเดือนพิเศษสำหรับเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงาน”

ปลัดอำเภอภูซาง ได้เสนอความคิดเห็นว่า “สิ่งจูงใจสำหรับการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่งของที่ทำการปกครองอำเภอคือการแก้ไขปัญหาให้กับพี่น้องประชาชนในพื้นที่ เพื่อให้เกิดความสงบในสังคมหรือหมู่บ้านคนในสังคมอยู่ร่วมกันได้อย่างปรองดองสมานฉันท์”

ปลัดอำเภอภูพานยาว ได้เสนอความคิดเห็นว่า “ผู้บังคับบัญชาควรให้ความสำคัญกับการดำเนินงานเกี่ยวกับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่งของที่ทำการปกครองอำเภอ

เนื่องจากงานแก้ไขปัญหาคความเดือดร้อนของประชาชนเป็นงานที่ต้องเสียสละ มีปริมาณงานค่อนข้างมาก ต้องดำเนินการอย่างรวดเร็ว และควรให้การสนับสนุนค่าตอบแทน ค่าล่วงเวลา หรือการประเมินขึ้นเงินเดือนให้แก่เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่งของที่ทำการปกครองอำเภอด้วย”

จากการสัมภาษณ์ปลัดอำเภอผู้ปฏิบัติงานเกี่ยวกับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่งของที่ทำการปกครองอำเภอแต่ละอำเภอในพื้นที่จังหวัดพะเยา ส่วนใหญ่มีความเห็นสอดคล้องกันรับฟังได้ว่า การดำเนินงานเกี่ยวกับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่งของที่ทำการปกครองอำเภอไม่มีสิ่งจูงใจในการปฏิบัติงานให้แก่เจ้าหน้าที่ที่มีภาระงานที่มาก เนื่องจากมีการจ่ายค่าตอบแทนเฉพาะคณะผู้ไกล่เกลี่ย และค่าเดินทางสำหรับผู้ไกล่เกลี่ยเท่านั้น ทำให้เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานกระตือรือร้นในการนำกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่งของที่ทำการปกครองอำเภอมาใช้แก้ไขปัญหาให้กับประชาชนในพื้นที่

การประชาสัมพันธ์

การไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่งของที่ทำการปกครองอำเภอ มีการขับเคลื่อนงานน้อย ไม่มีบุคลากรและงบประมาณในการลงพื้นที่ประชาสัมพันธ์ หรือการดำเนินงานเชิงรุกเพื่อเข้าถึงประชาชนในพื้นที่ ทำให้ประชาชนไม่เห็นถึงประโยชน์ของการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่งของที่ทำการปกครองอำเภอ

บทสัมภาษณ์

ปลัดอำเภอเมืองพะเยา ได้เสนอความคิดเห็นว่า “ต้องมีการจัดทำโครงการเกี่ยวกับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่งของที่ทำการปกครองอำเภอ ทั้งด้านการพัฒนาความรู้ ทักษะของคณะผู้ไกล่เกลี่ย และประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนในพื้นที่รับรู้ รับทราบ ประโยชน์ของการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่งของที่ทำการปกครองอำเภอ เพื่อสร้างความเชื่อมั่น รวมถึงเป็นข้อมูลในการพิจารณาเข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่งของที่ทำการปกครองอำเภอ”

ปลัดอำเภอแม่ใจ ได้เสนอความคิดเห็นว่า “ขาดการประชาสัมพันธ์ในระดับท้องถิ่น ไม่มีการประชาสัมพันธ์สร้างความเข้าใจถึงความแตกต่างระหว่างการไกล่เกลี่ยของที่ทำการปกครองอำเภอกับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทอื่น ๆ ไม่ว่าจะเป็นการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่งโดยคณะกรรมการหมู่บ้าน หรือการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่งโดยภาคประชาชน ทำให้ประชาชนไม่ทราบวิธีการหรือขั้นตอนในการเข้าถึงกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่งของที่ทำการปกครองอำเภอ”

ปลัดอำเภอดอกคำใต้ ได้เสนอความคิดเห็นว่า “การประชาสัมพันธ์ไม่ครอบคลุมทุกสื่อและกลุ่มเป้าหมาย ตลอดจนปัญหาการเข้าถึงเทคโนโลยีของประชาชนในพื้นที่ ยังไม่สามารถรับรู้จากสื่อออนไลน์ได้ ทำให้การกระจายข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการใกล้เคียงข้อพิพาททางแพ่งของที่ทำการปกครองอำเภอไม่สามารถเข้าถึงประชาชนในพื้นที่ได้”

ปลัดอำเภอจุน ได้เสนอความคิดเห็นว่า “ประชาชนส่วนใหญ่ไม่ทราบว่าอำเภอมีอำนาจหน้าที่ในการใกล้เคียงข้อพิพาททางแพ่ง จึงทำให้ประชาชนในพื้นที่เลือกใช้ช่องทางอื่นแทนการใกล้เคียงข้อพิพาททางแพ่งของที่ทำการปกครองอำเภอ อาทิเช่น ศูนย์ใกล้เคียงชุมชนการฟ้องดำเนินคดี เป็นต้น”

ปลัดอำเภอเชียงคำ ได้เสนอความคิดเห็นว่า “การประชาสัมพันธ์การใกล้เคียงข้อพิพาททางแพ่งของที่ทำการปกครองอำเภอต้องมีการผลิตสื่อประชาสัมพันธ์ที่เข้าใจง่าย และจัดทีมเจ้าหน้าที่เพื่อทำหน้าที่ประชาสัมพันธ์ลงพื้นที่ให้ความรู้แก่ประชาชนให้ครอบคลุมทุกพื้นที่ของแต่ละอำเภอ ประกอบกับการใช้ช่องทางการประชาสัมพันธ์ผ่านช่องทางก้านัน ผู้ใหญ่บ้าน ซึ่งเป็นช่องทางที่สามารถเข้าถึงประชาชนในหมู่บ้านได้ดีที่สุด”

ปลัดอำเภอปง ได้เสนอความคิดเห็นว่า “จัดทำโครงการสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับกระบวนการใกล้เคียงข้อพิพาททางแพ่งของที่ทำการปกครองอำเภอและประชาสัมพันธ์โครงการดังกล่าวให้แก่ประชาชนในพื้นที่ เพื่อสร้างการรับรู้ และให้เห็นถึงประโยชน์ของการใกล้เคียงข้อพิพาททางแพ่ง ซึ่งแม้ขั้นตอนจะต้องใช้ระยะเวลาใกล้เคียงนานกว่าการใกล้เคียงข้อพิพาททางแพ่งอื่น ๆ แต่ผลของการใกล้เคียงข้อพิพาททางแพ่งโดยที่ทำการปกครองอำเภอกลับคุ้มค่ากว่าการใกล้เคียงข้อพิพาททางแพ่งอื่น ๆ และนอกจากนี้ ต้องมีการสร้างมาตรฐานของกระบวนการใกล้เคียงข้อพิพาททางแพ่งของที่ทำการปกครองอำเภอให้เป็นที่ยอมรับ เพื่อให้ประชาชนตัดสินใจเลือกใช้กระบวนการใกล้เคียงข้อพิพาททางแพ่งของที่ทำการปกครองอำเภอเป็นทางเลือกในการแก้ไขปัญหา”

ปลัดอำเภอเชียงม่วน ได้เสนอความคิดเห็นว่า “ที่ทำการปกครองอำเภอมีการประชาสัมพันธ์ในระดับต่ำ ทำให้ประชาชนไม่ทราบถึงสิทธิในการยื่นคำร้องการใกล้เคียงข้อพิพาททางแพ่ง อีกทั้ง การมีอยู่ของศูนย์ดำรงธรรมจังหวัดทำให้ประชาชนเลือกช่องทางศูนย์ดำรงธรรมจังหวัดซึ่งเป็นหน่วยงานที่มีขนาดใหญ่กว่า”

ปลัดอำเภอภูซาง ได้เสนอความคิดเห็นว่า “เนื่องจากประชาชนในพื้นที่ มีทักษะในการเข้าถึงสื่อประชาสัมพันธ์แตกต่างกัน การประชาสัมพันธ์สร้างการรับรู้เกี่ยวกับกระบวนการใกล้เคียงข้อพิพาททางแพ่งของที่ทำการปกครองอำเภอ จึงต้องใช้ช่องทาง

การประชาสัมพันธ์ที่ประชาชนสามารถเข้าถึงได้ง่าย เช่น การประชาสัมพันธ์ผ่านป้ายประชาสัมพันธ์ประจำหมู่บ้าน เป็นต้น”

ปลัดอำเภอภูพานยาว ได้เสนอความคิดเห็นว่า “ควรมีการสนับสนุนการประชาสัมพันธ์ข้อมูลกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่งของที่ทำการปกครองอำเภอ เพื่อสร้างการรับรู้ถึงข้อดีของการไกล่เกลี่ยโดยที่ทำการปกครองอำเภอ สร้างความเชื่อมั่นต่อกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่งของที่ทำการปกครองอำเภอ ให้เกิดผลได้อย่างแท้จริง จะช่วยลดการดำเนินคดีทางศาลได้”

จากการสัมภาษณ์ปลัดอำเภอผู้ปฏิบัติงานเกี่ยวกับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่งของที่ทำการปกครองอำเภอแต่ละอำเภอในพื้นที่จังหวัดพะเยา ส่วนใหญ่มีความเห็นสอดคล้องกัน รับฟังได้ว่า การประชาสัมพันธ์ยังไม่เพียงพอ จะต้องมีการประชาสัมพันธ์เพื่อสร้างการรับรู้เกี่ยวกับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่งของที่ทำการปกครองอำเภอ ผ่านสื่อและช่องทางการประชาสัมพันธ์ที่สามารถเข้าถึงและเข้าใจง่าย ให้ครอบคลุมทุกพื้นที่ เพื่อให้ประชาชนมีความเชื่อมั่นต่อกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่งของที่ทำการปกครองอำเภอ และตัดสินใจเลือกใช้กระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่งของที่ทำการปกครองอำเภอ เป็นทางเลือกในการแก้ไขปัญหา

3. กระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่งอื่นในพื้นที่อำเภอ

นอกเหนือจากการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่งของอำเภอตามพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. 2534 และที่แก้ไขเพิ่มเติม และกฎกระทรวงว่าด้วยการไกล่เกลี่ยและประนอมข้อพิพาททางแพ่ง พ.ศ.2553 และที่แก้ไขเพิ่มเติมแล้ว พื้นที่แต่ละอำเภอในจังหวัดพะเยา ยังปรากฏว่ามีไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่งโดยคณะกรรมการหมู่บ้านที่สามารถไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่งในหมู่บ้านได้โดยอาศัยอำนาจจากข้อบังคับกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยการปฏิบัติงานประนีประนอมข้อพิพาทของคณะกรรมการหมู่บ้าน พ.ศ. 2530 และในปี พ.ศ. 2562 พระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 มีผลบังคับใช้และภาคประชาชนสามารถทำการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่งได้ ซึ่งเมื่อเปรียบเทียบกับ การไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่งของที่ทำการปกครองอำเภอแล้วปรากฏความแตกต่างกัน ดังนี้

ตาราง 2 เปรียบเทียบการไถ่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่งของที่ทำกรปกครองอำเภอ
กับการไถ่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่งอื่น

กระบวนการ ไถ่เกลี่ย	ข้อพิพาท ที่ไถ่เกลี่ย	ผู้ดำเนินการ ไถ่เกลี่ย	สภาพบังคับ ตามข้อตกลง
การไถ่เกลี่ยข้อพิพาท ทางแพ่งของอำเภอ ตามพ.ร.บ.ระเบียบ บริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. 2534 และที่แก้ไข เพิ่มเติม	- ข้อพิพาททางแพ่ง ที่มีทุนทรัพย์ไม่เกิน 2,000,000 บาท - ข้อพิพาทเกี่ยวกับ ที่ดิน - ข้อพิพาทเกี่ยวกับ มรดก	ผู้ไถ่เกลี่ยซึ่งผ่าน ความเห็นชอบของ คณะกรรมการจังหวัด ซึ่งขึ้นบัญชีไว้ที่อำเภอ	ไม่ปฏิบัติตามสัญญา ประนีประนอมยอม ความ ให้คู่กรณี ยื่นคำร้องต่อพนักงาน อัยการ ขอให้ศาล ออกคำสั่ง
การไถ่เกลี่ยข้อพิพาท ภาคประชาชน ตามพระราชบัญญัติ การไถ่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562	- ข้อพิพาททางแพ่ง ทุนทรัพย์ไม่เกิน 500,000 บาท - ข้อพิพาทเกี่ยวกับ ที่ดิน ที่มีข้อพิพาท เกี่ยวกับกรรมสิทธิ์ - ข้อพิพาทระหว่าง ทายาทเกี่ยวกับ ทรัพย์มรดก	ผู้ไถ่เกลี่ยซึ่งผ่านการ อบรมหลักสูตรที่ คณะกรรมการพัฒนาการ บริหารงานยุติธรรม แห่งชาติ (กพยช.) รับรอง และขึ้นทะเบียนไว้กับกรม คุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ และขึ้นบัญชีไว้ ในศูนย์ไถ่เกลี่ยข้อพิพาท ภาคประชาชน หรือ หน่วยงานของรัฐ ที่ดำเนินการภายใต้ พระราชบัญญัติการไถ่ เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ.2562 ซึ่งคู่พิพาทสามารถใช้สิทธิ โดยตกลงร่วมกันเลือก ผู้ไถ่เกลี่ย ที่จะมาทำ หน้าที่เป็นผู้ไถ่เกลี่ย ข้อพิพาทของคู่พิพาท ได้เอง	หากคู่กรณีไม่ปฏิบัติ ตามข้อตกลงระดับ ข้อพิพาทอีกฝ่าย สามารถยื่นคำร้องขอ ต่อศาลเพื่อให้บังคับ ตามข้อตกลงระดับ ข้อพิพาทภายใน 3 ปี นับแต่วันที่อาจบังคับ ตามข้อตกลงระดับ ข้อพิพาทได้

กระบวนการ ไถ่เกลีย	ข้อพิพาท ที่ไถ่เกลีย	ผู้ดำเนินการ ไถ่เกลีย	สภาพบังคับ ตามข้อตกลง
การไถ่เกลีย โดยคณะกรรมการ หมู่บ้านตามข้อบังคับ กระทรวงมหาดไทย ว่าด้วยการปฏิบัติงาน ประนีประนอมข้อพิพาท ของคณะกรรมการ หมู่บ้าน พ.ศ. 2530	- ข้อพิพาททางแพ่ง ทุกประเภท	คณะกรรมการหมู่บ้าน	สัญญาประนีประนอม ยอมความ ซึ่งหาก คู่พิพาทไม่ปฏิบัติตาม สัญญาประนีประนอม ยอมความ คู่พิพาท ฝ่ายที่เสียหายต้องไป ฟ้องบังคับตามสัญญา ประนีประนอม ยอมความ

ที่มา : ผู้วิจัย

จะเห็นได้ว่า ปัจจุบันหลักเกณฑ์ของกระบวนการไถ่เกลียข้อพิพาทในทางแพ่งของที่ทำการปกครองอำเภอ มีหลักเกณฑ์ที่เหมาะสมสอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบันซึ่งขอบอำนาจในการไถ่เกลียข้อพิพาททางแพ่งอื่นตามพระราชกฤษฎีกาดังกล่าวคือข้อพิพาทที่มีทุนทรัพย์ทางแพ่งไม่เกิน 2,000,000 บาท โดยมีจำนวนทุนทรัพย์ในการไถ่เกลียข้อพิพาททางแพ่งมากกว่าจำนวนทุนทรัพย์ของการไถ่เกลียข้อพิพาทภาคประชาชน ที่พระราชบัญญัติการไถ่เกลียข้อพิพาท พ.ศ. 2562 ให้อำนาจทำการไถ่เกลียได้ไม่เกิน 500,000 บาท นอกจากนี้การไถ่เกลียข้อพิพาทเกี่ยวกับที่ดินนั้น กระบวนการไถ่เกลียข้อพิพาททางแพ่งของที่ทำการปกครองอำเภอ ยังสามารถทำการไถ่เกลียข้อพิพาทเกี่ยวกับที่ดินได้ทุกประเภท แตกต่างจากการไถ่เกลียข้อพิพาททางแพ่งโดยภาคประชาชนซึ่งไม่สามารถทำการไถ่เกลียข้อพิพาทเกี่ยวกับที่ดินที่เป็นข้อพิพาทเกี่ยวกับกรรมสิทธิ์ได้ อีกทั้งผลของการไถ่เกลียข้อพิพาททางแพ่งของที่ทำการปกครองอำเภอ ได้ถูกกำหนดโดยกฎกระทรวงว่าด้วยการไถ่เกลียและประนีประนอมข้อพิพาททางแพ่ง พ.ศ.2553 และที่แก้ไขเพิ่มเติม ให้พนักงานอัยการเสนอต่อศาลเพื่อออกคำบังคับได้ในกรณีที่คู่พิพาทไม่ปฏิบัติตามสัญญา

จากการศึกษาพบว่า เมื่อเปรียบเทียบในข้อที่ดีกว่าของการไถ่เกลียข้อพิพาททางแพ่งของที่ทำการปกครองอำเภอกับกระบวนการระงับข้อพิพาทโดยวิธีอื่นในพื้นที่แต่ละอำเภอของจังหวัดพะเยา ไม่ว่าจะเป็นขอบอำนาจในการไถ่เกลียที่กว้าง หรือจำนวนทุนทรัพย์ที่ที่ทำการปกครองอำเภอสามารถทำการไถ่เกลียได้มากกว่า หรือแม้กระทั่งเรื่องการบังคับตามผลของการไถ่เกลียข้อพิพาททางแพ่งของที่ทำการปกครองอำเภอ เมื่อไถ่เกลียกันได้ และได้ทำสัญญาประนีประนอมยอมความ หากคู่พิพาทฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งไม่ปฏิบัติตามสัญญา

ประนีประนอมยอมความ ให้คู่พิพาทอีกฝ่ายหนึ่งยื่นคำร้องต่อพนักงานอัยการที่มีเขตอำนาจรับผิดชอบในท้องที่อำเภอที่ดำเนินการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทนั้น และพนักงานอัยการจะดำเนินการยื่นคำร้องต่อศาลที่มีเขตอำนาจเพื่อให้ออกคำสั่งให้ตามสัญญาประนีประนอมยอมความ ซึ่งแตกต่างจากการบังคับตามผลการไกล่เกลี่ยของศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชน ตามพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 ที่จะคู่กรณีต้องดำเนินการหรือจัดหาทนายความด้วยตนเอง ในการยื่นคำร้องขอต่อศาลเพื่อให้บังคับตามบันทึกข้อตกลงระงับข้อพิพาท และแตกต่างจากการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่งโดยคณะกรรมการหมู่บ้าน ตามข้อบังคับกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยการปฏิบัติงานประนีประนอมข้อพิพาทของคณะกรรมการหมู่บ้าน พ.ศ. 2530 ที่ผลของการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท มีสภาพบังคับเพียงแค่สัญญาประนีประนอมยอมความ และหากไม่ปฏิบัติตามสัญญาประนีประนอมยอมความ คู่พิพาทฝ่ายที่เสียหายต้องไปฟ้องบังคับตามสัญญาประนีประนอมยอมความเป็นคดีใหม่ ซึ่งทำให้เสียเวลาและค่าใช้จ่าย ไม่ได้ส่งผลกับจำนวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่งของที่ทำการปกครองอำเภอต่าง ๆ ในพื้นที่จังหวัดพะเยา

จากการศึกษาข้อมูลเอกสารและการสัมภาษณ์พบว่า การไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่งของที่ทำการปกครองอำเภอต่าง ๆ ในพื้นที่จังหวัดพะเยา ในปี พ.ศ. 2565 และปี พ.ศ. 2566 มีจำนวนเพิ่มมากขึ้นจากปี พ.ศ. 2561-2564 แต่จำนวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่งของที่ทำการปกครองอำเภอส่วนใหญ่ยังคงมีจำนวนน้อย โดยที่ทำการปกครองอำเภอที่มีจำนวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่งมากที่สุดเกิดจากการสนับสนุนการทำงานร่วมกับภาคีเครือข่ายที่เกี่ยวข้อง โดยปัจจัยที่ส่งผลต่อจำนวนของการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่งของที่ทำการปกครองอำเภอต่าง ๆ ในพื้นที่จังหวัดพะเยา เกิดจากการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่งของที่ทำการปกครองอำเภอที่ดำเนินงานภายใต้การดำเนินงานของศูนย์ดำรงธรรมอำเภอ ซึ่งเป็นศูนย์บริการร่วม ทำงานร่วมกับภาคีเครือข่ายที่เกี่ยวข้อง ซึ่งมีบุคลากรที่ปฏิบัติงานได้แก่ ปลัดอำเภอและเจ้าหน้าที่ศูนย์ดำรงธรรม โดยบุคลากรดังกล่าวต้องรับผิดชอบในการรับเรื่องร้องเรียนร้องทุกข์ ให้บริการข้อมูลข่าวสาร ให้คำปรึกษา รวมทั้งลงพื้นที่ตรวจสอบข้อเท็จจริงเพื่อดำเนินการแก้ไขปัญหาให้แก่ประชาชนในพื้นที่ของแต่ละอำเภอให้ครอบคลุมทุกด้าน และการแก้ไขเรื่องร้องเรียน ร้องทุกข์ ต้องทำงานแข่งกับระยะเวลาที่กำหนด ส่งผลให้การแก้ไขปัญหาให้กับประชาชนแต่ละราย เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานต้องใช้วิธีการแก้ไขปัญหาให้ได้ข้อยุติโดยเร็ว แต่กระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่งของที่ทำการปกครองอำเภอได้กำหนดขั้นตอนการไกล่เกลี่ยไว้มากเกินความจำเป็น ทำให้กระบวนการไกล่เกลี่ยต้องใช้เวลาากส่งผลให้ประชาชนที่ต้องการยุติข้อพิพาทให้ได้เร็วกับปลัดอำเภอและเจ้าหน้าที่ศูนย์ดำรงธรรม

ซึ่งมีเพียงสองคน และมีภาระงานที่มาก จะเลือกใช้การเจรจาเพื่อยุติข้อพิพาทให้ได้เร็ว โดยไม่เข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ยและประนอมข้อพิพาททางแพ่งของที่ทำการปกครองอำเภอ อีกทั้ง การดำเนินงานเกี่ยวกับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่งของที่ทำการปกครองอำเภอ ได้รับการสนับสนุนเฉพาะค่าตอบแทนของคณะผู้ไกล่เกลี่ย โดยประธานคณะผู้ไกล่เกลี่ยได้รับค่าตอบแทน 1,250 บาทต่อครั้ง รวมแล้วไม่เกิน 6,250 บาท ต่อหนึ่งข้อพิพาท และผู้ไกล่เกลี่ยได้รับค่าตอบแทน 1,000 บาทต่อครั้ง รวมแล้วไม่เกิน 5,000 บาท ต่อหนึ่งข้อพิพาท และสามารถเบิกค่าใช้จ่ายในการเดินทางเพื่อทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของผู้ไกล่เกลี่ยครั้งละ 200 บาท หรือที่จ่ายจริงไม่เกินครั้งละ 500 บาท ซึ่งไม่ครอบคลุมถึงตัวเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงาน ประกอบกับ การไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่งของที่ทำการปกครองอำเภอ ไม่มีการสนับสนุนค่าตอบแทน ค่าล่วงเวลา หรือแม้กระทั่งการพิจารณาขึ้นเงินเดือนให้แก่เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงาน ส่งผลให้เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานที่ต้องรองรับความกดดัน และอารมณ์ที่ไม่พึงประสงค์จากคู่พิพาท ขาดความกระตือรือร้นในการดำเนินงาน นอกจากนี้ การไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่งของที่ทำการปกครองอำเภอ ไม่มีการสนับสนุนทรัพยากรในด้านอื่น ๆ ไม่ว่าจะเป็นการพัฒนาความรู้ ทักษะเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานหรือคณะผู้ไกล่เกลี่ย ตลอดจนการประชาสัมพันธ์เพื่อสร้างการรับรู้เกี่ยวกับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่งของที่ทำการปกครองอำเภอ ทำให้มีการขับเคลื่อนงาน การไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่งของที่ทำการปกครองอำเภอน้อย ส่งผลให้ประชาชนในพื้นที่ขาดความเชื่อมั่น ขาดความรู้ความเข้าใจ และไม่เห็นถึงประโยชน์ของกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่งของที่ทำการปกครองอำเภอ

นอกจากนี้ ในพื้นที่ที่ทำการปกครองอำเภอต่าง ๆ ยังปรากฏกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่งอื่น ไม่ว่าจะเป็นการไกล่เกลี่ยโดยคณะกรรมการหมู่บ้านซึ่งอาศัยอำนาจของข้อบังคับกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยการปฏิบัติงานประนีประนอมข้อพิพาทของคณะกรรมการหมู่บ้าน พ.ศ. 2530 ในการไกล่เกลี่ย และการไกล่เกลี่ยภาคประชาชนที่ทำการไกล่เกลี่ยได้โดยอาศัยอำนาจของพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 ซึ่งแม้ กระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่งของที่ทำการปกครองอำเภอ มีขอบอำนาจในการไกล่เกลี่ยมากกว่ากระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชน และสภาพบังคับตามกฎหมายของการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่งของที่ทำการปกครองอำเภอ จะสามารถยื่นคำร้องให้พนักงานอัยการเสนอต่อศาลออกคำบังคับได้ โดยสภาพบังคับตามกฎหมายดีกว่าการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชน และการไกล่เกลี่ยโดยคณะกรรมการหมู่บ้าน ไม่ได้ส่งผลกับจำนวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่งของที่ทำการปกครองอำเภอ

ต่าง ๆ ในพื้นที่จังหวัดพะเยา แต่อาจเกิดจากประชาชนในพื้นที่ยังไม่เห็นถึงประโยชน์และความคุ้มค่าในการเลือกใช้กระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่งของที่ทำการปกครองอำเภอ เพื่อแก้ไขปัญหาข้อพิพาท

องค์ความรู้ใหม่จากการศึกษากระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่งของอำเภอตามพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. 2534 และที่แก้ไขเพิ่มเติม

การไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่งของที่ทำการปกครองอำเภอเป็นกระบวนการรับข้อพิพาททางเลือก (Alternative Dispute Resolution-ADR) ที่พระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. 2534 และที่แก้ไขเพิ่มเติมให้อำนาจแก่พนักงานฝ่ายปกครองในพื้นที่ ซึ่งเป็นหน่วยงานระดับอำเภอ ทำการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่งเกี่ยวกับที่ดิน มรดก และข้อพิพาททางแพ่งอื่นที่มีทุนทรัพย์ไม่เกินที่กำหนดไว้ได้ และมีเป้าหมายในการรักษาความสงบเรียบร้อยและความสัมพันธ์ที่ดีในสังคม ลดปริมาณคดีขึ้นสู่ศาล และตอบสนองต่อความต้องการของสังคมปัจจุบันที่ต้องการความรวดเร็วและเป็นธรรม

การไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่งของที่ทำการปกครองอำเภอเป็นกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทนอกศาล ซึ่งจะเกิดขึ้นก่อนมีการฟ้องร้องนำคดีขึ้นสู่ศาล มีแนวคิดในการแก้ไขข้อพิพาทแบบ Win – Win Concept หรือการชนะกันทั้งสองฝ่าย เป็นวิธีการที่สามารถแก้ปัญหาและบรรลุวัตถุประสงค์ได้โดยที่ทั้งสองฝ่ายจะได้รับผลประโยชน์หรือการชนะกันทั้งสองฝ่าย ซึ่งวิธีการที่นิยมใช้กันมากคือ Integrative Problem Solving หรือการแก้ไขปัญหาร่วมกัน ในการใช้วิธีนี้ มีหลักการสำคัญที่เน้นการแก้ไขปัญาโดยการให้ความสำคัญกับการเข้าใจและค้นหาทางแก้ไขที่เป็นที่ยุติในการเจรจา โดยให้ความสำคัญกับผลประโยชน์ร่วมกันและความต้องการของทั้งสองฝ่าย ภายใต้หลักความยินยอมของคู่กรณี

หลักเกณฑ์ในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท

พระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. 2534 และที่แก้ไขเพิ่มเติมกำหนดหลักเกณฑ์ของการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่งของที่ทำการปกครองอำเภอไว้ โดยคู่กรณีฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งต้องมีภูมิลำเนาอยู่ในเขตอำเภอ และข้อพิพาททางแพ่งที่จะทำการไกล่เกลี่ยต้องเป็นข้อพิพาทเกี่ยวกับที่ดิน มรดก และข้อพิพาททางแพ่งอื่นที่ทุนทรัพย์ไม่เกินสองแสนบาท หรือตามที่กำหนดในพระราชกฤษฎีกา ซึ่งปัจจุบันอำเภอสามารถไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่งอื่นได้ไม่เกินสองล้านบาท นอกจากนี้ การไกล่เกลี่ยจะต้องบุคคลที่จะทำ

หน้าที่ใกล้เคียงข้อพิพาททางแพ่งในขณะบุคคลผู้ทำหน้าที่ใกล้เคียง ต้องประกอบไปด้วย นายอำเภอหรือพนักงานอัยการ เป็นประธานคณะบุคคลผู้ทำหน้าที่ใกล้เคียง และผู้ใกล้เคียง ที่คู่พิพาทแต่ละฝ่ายคัดเลือกจากบุคคลที่มีความรู้หรือมีประสบการณ์เหมาะสมกับการทำหน้าที่ใกล้เคียงข้อพิพาทซึ่งขึ้นบัญชีรายชื่อไว้ที่อำเภอ โดยผ่านความเห็นชอบของคณะกรรมการจังหวัดและจะต้องมีคุณสมบัติและไม่มีลักษณะต้องห้ามตามที่กำหนด

บทสัมภาษณ์

ปลัดอำเภอเมืองพะเยา ได้เสนอความคิดเห็นว่า “หลักเกณฑ์ในการใกล้เคียง ข้อพิพาททางแพ่งของที่ทำการปกครองอำเภอ ได้มีการแก้ไขตามพระราชกฤษฎีกากำหนด ทุนทรัพย์การใกล้เคียงและประណอมข้อพิพาททางแพ่งอื่น พ.ศ. 2565 จากเดิมที่สามารถ ใกล้เคียงข้อพิพาททางแพ่งอื่นที่ทุนทรัพย์ไม่เกินสองแสนบาท แก้ไขเป็นสองล้านบาท ซึ่งเป็นการขยายขอบอำนาจในการใกล้เคียงของที่ทำการปกครองอำเภอให้สอดคล้องกับ สภาพเศรษฐกิจในปัจจุบัน”

ปลัดอำเภอแม่ใจ ได้เสนอความคิดเห็นว่า “หลักเกณฑ์การใกล้เคียงข้อพิพาท ทางแพ่งของที่ทำการปกครองอำเภอ มีข้อดีคือสามารถใกล้เคียงข้อพิพาทได้ทั้งข้อพิพาท เกี่ยวกับที่ดิน มรดก รวมทั้งข้อพิพาททางแพ่งอื่นที่มีทุนทรัพย์ไม่เกินสองล้านบาท”

ปลัดอำเภอดอกคำใต้ ได้เสนอความคิดเห็นว่า “หลักเกณฑ์ของการใกล้เคียง ข้อพิพาททางแพ่งของที่ทำการปกครองอำเภอ มีความเหมาะสมกับสถานการณ์ปัจจุบัน และเป็นประโยชน์ต่อประชาชนในพื้นที่”

ปลัดอำเภอจุน ได้เสนอความคิดเห็นว่า “ปัจจุบันมีการแก้ไขจำนวนทุนทรัพย์ ในการใกล้เคียงเพิ่มขึ้น โดยสามารถใกล้เคียงได้ไม่เกินสองล้านบาท เป็นการเปิดโอกาส ให้ประชาชนที่มีภูมิลำเนาในพื้นที่ สามารถนำข้อพิพาททางแพ่งอื่นเข้าสู่กระบวนการใกล้เคียง ได้มากยิ่งขึ้น”

ปลัดอำเภอเชียงคำ ได้เสนอความคิดเห็นว่า “การใกล้เคียงข้อพิพาททางแพ่ง ในพื้นที่ของที่ทำการปกครองอำเภอ บางครั้งได้ทำการใกล้เคียงโดยคณะกรรมการหมู่บ้าน ซึ่งมีหลักเกณฑ์ในการใกล้เคียงข้อพิพาททางแพ่งได้ทุกประเภท กว้างกว่าหลักเกณฑ์ของการ ใกล้เคียงข้อพิพาททางแพ่งของที่ทำการปกครองอำเภอ อีกทั้ง ไม่ต้องเดินทางมาใกล้เคียง ที่อำเภอ ประหยัดทั้งเวลาและค่าใช้จ่าย”

ปลัดอำเภอปง ได้เสนอความคิดเห็นว่า “การใกล้เคียงข้อพิพาททางแพ่ง ของที่ทำการปกครองอำเภอ สามารถทำการใกล้เคียงข้อพิพาทแก่คู่พิพาทฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง ที่มีภูมิลำเนาในเขตอำเภอ เช่นเดียวกับการใกล้เคียงข้อพิพาททางแพ่งโดยคณะกรรมการ

หมู่บ้านที่สามารถไกล่เกลี่ยข้อพิพาทที่เกิดขึ้นในหมู่บ้านหรือคูกรณีฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งมีภูมิลำเนาอยู่ในหมู่บ้าน”

ปลัดอำเภอเชียงใหม่ ได้เสนอความคิดเห็นว่า “การไกล่เกลี่ยโดยคณะบุคคล เมื่อประธานคณะผู้ไกล่เกลี่ยและผู้ไกล่เกลี่ยต้องกำหนดการประชุมร่วมกัน และทำการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทพร้อมกัน บางครั้งอาจทำให้การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทเกิดความล่าช้า”

ปลัดอำเภอภูซาง ได้เสนอความคิดเห็นว่า “การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทมีวัตถุประสงค์เพื่อให้มีการแก้ไขข้อพิพาทอย่างรวดเร็ว การกำหนดหลักเกณฑ์ในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทจึงต้องไม่ซับซ้อนและเป็นธรรม”

ปลัดอำเภอภูพาน ได้เสนอความคิดเห็นว่า “หลักเกณฑ์ของการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่งของที่ทำการปกครองอำเภอ มีข้อดีคือสามารถทำการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทได้หลากหลายกว่าการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชน”

จากการสัมภาษณ์ปลัดอำเภอผู้ปฏิบัติงานเกี่ยวกับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่งของที่ทำการปกครองอำเภอแต่ละอำเภอในพื้นที่จังหวัดพะเยา ส่วนใหญ่มีความเห็นสอดคล้องกันรับฟังได้ว่า หลักเกณฑ์การไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่งของที่ทำการปกครองอำเภอมีขอบอำนาจในการไกล่เกลี่ยที่กว้าง มีความเหมาะสมกับสถานการณ์ปัจจุบัน เป็นประโยชน์ต่อประชาชนในพื้นที่ และบางส่วนเห็นว่าการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทมีวัตถุประสงค์เพื่อให้มีการแก้ไขข้อพิพาทอย่างรวดเร็ว การกำหนดหลักเกณฑ์ในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทจึงต้องไม่ซับซ้อนและเป็นธรรม ซึ่งการไกล่เกลี่ยโดยคณะบุคคลอาจทำให้การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทเกิดความล่าช้า ส่งผลให้มีการไกล่เกลี่ยโดยคณะกรรมการหมู่บ้านที่สามารถไกล่เกลี่ยข้อพิพาทที่เกิดขึ้นในหมู่บ้านหรือคูกรณีฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งมีภูมิลำเนาอยู่ในหมู่บ้าน ซึ่งเป็นวิธีการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่งที่ประหยัดทั้งเวลาและค่าใช้จ่าย

คุณสมบัติของผู้ไกล่เกลี่ย

บุคคลที่จะทำหน้าที่เป็นผู้ไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่งในคณะผู้ไกล่เกลี่ย กฎกระทรวงว่าด้วยการไกล่เกลี่ยและประนอมข้อพิพาททางแพ่ง พ.ศ. 2553 กำหนดให้อำเภอประกาศรับสมัคร และนำรายชื่อเสนอคณะกรรมการจังหวัดเพื่อขอความเห็นชอบ โดยผู้ไกล่เกลี่ยจะต้องมีคุณสมบัติและไม่มีลักษณะต้องห้าม ดังนี้

- 1) ในวันสมัครผู้ไกล่เกลี่ยจะต้องมีอายุไม่ต่ำกว่าสามสิบห้าปีบริบูรณ์
- 2) ผู้ไกล่เกลี่ยจะต้องมีภูมิลำเนาในเขตอำเภอที่สมัครตามหลักฐานทะเบียนราษฎร

- 3) ผู้ไกล่เกลี่ยต้องเป็นบุคคลที่มีความรู้หรือมีประสบการณ์เหมาะสมกับการทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยและประนอมข้อพิพาท
- 4) ผู้ไกล่เกลี่ยจะต้องไม่เป็นข้าราชการ หรือเป็นเจ้าหน้าที่อื่นของรัฐ
- 5) ผู้ไกล่เกลี่ยจะต้องห้ามเป็นบุคคลล้มละลาย ห้ามเป็นคนเสมือนไร้ความสามารถ หรือห้ามเป็นคนวิกลจริตหรือจิตฟั่นเฟือนไม่สมประกอบ
- 6) ผู้ไกล่เกลี่ยห้ามเป็นผู้เคยได้รับโทษจำคุกโดยคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุก เว้นแต่จะเป็นโทษสำหรับความผิดที่ได้กระทำโดยประมาทหรือเป็นความผิดลหุโทษ
- 7) ผู้ไกล่เกลี่ยจะต้องห้ามเป็นผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง กรรมการหรือผู้ดำรงตำแหน่งอื่นที่รับผิดชอบการบริหารพรรคการเมือง ที่ปรึกษาพรรคการเมือง หรือห้ามเป็นเจ้าหน้าที่ในพรรคการเมือง
- 8) ผู้ไกล่เกลี่ยต้องห้ามเป็นผู้เคยถูกถอดถอนให้พ้นจากบัญชีรายชื่อ

บทสัมภาษณ์

ปลัดอำเภอเมืองพะเยา ได้เสนอความคิดเห็นว่า “คุณสมบัติของผู้ที่จะทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่ง เปิดโอกาสให้บุคคลทั่วไปที่อายุสามสิบห้าปีขึ้นไป ที่มีภูมิลำเนาตามหลักฐานทะเบียนราษฎรในเขตอำเภอนั้น ๆ สามารถสมัครเข้ามาทำหน้าที่ได้ เพียงแค่มีประสบการณ์ที่เหมาะสมกับการทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยข้อพิพาท และไม่มีลักษณะต้องห้ามที่กำหนด”

ปลัดอำเภอแม่ใจ ได้เสนอความคิดเห็นว่า “ผู้ที่จะทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่งของที่ทำกรปกครองอำเภอ ต้องมีประสบการณ์ที่เหมาะสมกับการทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยเป็นการเปิดโอกาสให้บุคคลทั่วไปในพื้นที่ ได้มีส่วนร่วมกับการระบวญติธรรมเพื่อแก้ไขปัญหาในพื้นที่”

ปลัดอำเภอดอกคำใต้ ได้เสนอความคิดเห็นว่า “ผู้ไกล่เกลี่ยควรมีความรู้เกี่ยวกับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่ง รวมถึงวิธีการไกล่เกลี่ยให้เป็นมาตรฐานเดียวกัน เพื่อเพิ่มความน่าเชื่อถือแก่ผู้ไกล่เกลี่ย คู่กรณีจะได้มีความเชื่อมั่นว่าไม่ว่าจะเป็นผู้ไกล่เกลี่ยคนใดก็สามารถแก้ไขปัญหาข้อพิพาทแก่คู่กรณีได้อย่างเป็นธรรม”

ปลัดอำเภอจุน ได้เสนอความคิดเห็นว่า “นอกจากผู้ไกล่เกลี่ยจะต้องมีคุณสมบัติ และไม่มีลักษณะต้องห้ามแล้ว ผู้ไกล่เกลี่ยจะต้องปฏิบัติตามจรรยาบรรณที่กำหนดไว้ในกฎกระทรวงว่าด้วยการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่ง พ.ศ. 2553 อีกด้วย”

ปลัดอำเภอเชียงคำ ได้เสนอความคิดเห็นว่า “ผู้ไกล่เกลี่ยส่วนใหญ่เป็นคนในพื้นที่ ซึ่งคุ้นเคยกันเป็นอย่างดี บางครั้งจะมีการขอให้มีการไกล่เกลี่ยโดยไม่ใช้ผู้ไกล่เกลี่ยเนื่องจากมีความเชื่อถือว่าปลัดอำเภอจะสามารถแก้ไขปัญหาได้มากกว่าผู้ไกล่เกลี่ย”

ปลัดอำเภอปง ได้เสนอความคิดเห็นว่า “ควรมีการอบรมผู้ไกล่เกลี่ยพัฒนาผู้ไกล่เกลี่ยอย่างต่อเนื่อง เพื่อเป็นการพัฒนาตัวผู้ไกล่เกลี่ยและสร้างมาตรฐานความน่าเชื่อถือให้กระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่งของที่ทำการปกครองอำเภอ”

ปลัดอำเภอเชียงม่วน ได้เสนอความคิดเห็นว่า “คุณสมบัติผู้ไกล่เกลี่ยที่กำหนดให้ผู้ไกล่เกลี่ยมีประสบการณ์ที่เหมาะสมกับการทำหน้าที่ไกล่เกลี่ย เป็นการยากสำหรับผู้พิจารณาคุณสมบัติว่าผู้ใดเหมาะสม หรือไม่เหมาะสม ในการทำหน้าที่ไกล่เกลี่ย เนื่องจากไม่มีการกำหนดแนวทางในการพิจารณาดังกล่าวไว้”

ปลัดอำเภอภูซาง ได้เสนอความคิดเห็นว่า “ที่ทำการปกครองอำเภอมีอำนาจไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่งทั้งข้อพิพาทเกี่ยวกับที่ดิน มรดก โดยไม่จำกัดทุนทรัพย์ซึ่งเหนือกว่าการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชนตามพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 แต่คุณสมบัติบางประการของผู้ไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่งของที่ทำการปกครองอำเภอที่กำหนดเพียงแคให้ผู้ไกล่เกลี่ยมีประสบการณ์ที่เหมาะสมกับการทำหน้าที่ไกล่เกลี่ย จึงอาจทำให้เกิดข้อผิดพลาดในกระบวนการไกล่เกลี่ย และอาจกระทบกับความเชื่อมั่นในกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่งของที่ทำการปกครองอำเภอ”

ปลัดอำเภอภูทอก ได้เสนอความคิดเห็นว่า “ความน่าเชื่อถือของผู้ไกล่เกลี่ยเป็นสิ่งสำคัญที่มีส่วนทำให้คู่กรณียอมรับให้ผู้ไกล่เกลี่ยทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของคู่กรณี เพื่อให้ประสบผลสำเร็จ”

จากการสัมภาษณ์ปลัดอำเภอผู้ปฏิบัติงานเกี่ยวกับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่งของที่ทำการปกครองอำเภอแต่ละอำเภอในพื้นที่จังหวัดพะเยา ส่วนใหญ่มีความเห็นสอดคล้องกันรับฟังได้ว่า ความน่าเชื่อถือของผู้ไกล่เกลี่ยเป็นสิ่งสำคัญที่ส่งผลต่อความเชื่อมั่นของกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่งของที่ทำการปกครองอำเภอ การกำหนดให้ผู้ไกล่เกลี่ยมีประสบการณ์ที่เหมาะสมกับการทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยข้อพิพาท เป็นการเปิดโอกาสให้บุคคลทั่วไปในพื้นที่ได้มีส่วนร่วมกับกระบวนการยุติธรรมเพื่อแก้ไขปัญหาในพื้นที่ แต่การกำหนดเพียงแคให้ผู้ไกล่เกลี่ยมีประสบการณ์ที่เหมาะสมกับการทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยข้อพิพาท สามารถไกล่เกลี่ยข้อพิพาทเกี่ยวกับที่ดิน มรดก โดยไม่จำกัดทุนทรัพย์ อาจกระทบกับความเชื่อมั่นในกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่งของที่ทำการปกครองอำเภอ จึงควรมีการพัฒนาตัวผู้ไกล่เกลี่ย

และสร้างมาตรฐานความน่าเชื่อถือให้กระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่งของที่ทำกรปกครองอำเภอ

ทักษะ ความรู้ ความสามารถของประธานคณะผู้ไกล่เกลี่ย

การไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่งของที่ทำกรปกครองอำเภอ กำหนดให้ดำเนินการไกล่เกลี่ยด้วยคณะผู้ไกล่เกลี่ย ประกอบไปด้วย ผู้ไกล่เกลี่ยซึ่งผ่านความเห็นชอบของคณะกรรมการจังหวัดที่ขึ้นบัญชีไว้ที่ทำกรปกครองอำเภอฝ่ายละหนึ่งคน และประธานคณะผู้ไกล่เกลี่ยโดยนายอำเภอ พนักงานอัยการ หรือปลัดอำเภอที่ได้รับมอบหมาย

บทสัมภาษณ์

ปลัดอำเภอเมืองพะเยา ได้เสนอความคิดเห็นว่า “ในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท ผู้ไกล่เกลี่ยจะต้องเป็นตัวกลางในการสื่อสารให้คู่กรณีเข้าใจถึงความขัดแย้ง เพราะฉะนั้นทักษะที่สำคัญของผู้ไกล่เกลี่ยคือ การเจรจา เป็นการเจรจาให้ทั้งสองฝ่ายมีความเข้าใจถึงปัญหาร่วมกัน และเมื่อทั้งสองฝ่ายเห็นปัญหาร่วมกันจึงจะสามารถนำไปสู่ การแก้ปัญหาสำหรับทั้งสองฝ่ายได้”

ปลัดอำเภอแม่ใจ ได้เสนอความคิดเห็นว่า “ประธานคณะผู้ไกล่เกลี่ยต้องมีการควบคุมอารมณ์เนื่องจากบางสถานการณ์คู่กรณีอาจจะมีอารมณ์รุนแรง พูดจาไม่น่าฟังบ้าง ประธานคณะผู้ไกล่เกลี่ยจะต้องควบคุมสถานการณ์ รวมถึงควบคุมอารมณ์ของทุกฝ่ายให้อยู่ในความสงบ หากประธานคณะผู้ไกล่เกลี่ยไม่สามารถควบคุมอารมณ์ตนเองได้ การไกล่เกลี่ยครั้งนั้นคงไม่เป็นผล”

ปลัดอำเภอดอกคำใต้ ได้เสนอความคิดเห็นว่า “ความน่าเชื่อถือของประธานคณะผู้ไกล่เกลี่ยมีความสำคัญต่อการทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทให้ประสบผลสำเร็จ”

ปลัดอำเภอจุน ได้เสนอความคิดเห็นว่า “การไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่งของที่ทำกรปกครองอำเภอ โดยมีพนักงานอัยการเป็นประธานคณะผู้ไกล่เกลี่ยย่อมมีความเชี่ยวชาญด้านกฎหมายมากกว่าการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทโดยมีประธานคณะผู้ไกล่เกลี่ยเป็นนายอำเภอ หรือปลัดอำเภอผู้ที่ได้รับมอบหมาย”

ปลัดอำเภอเชียงคำ ได้เสนอความคิดเห็นว่า “การไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่งของที่ทำกรปกครองอำเภอ เป็นกระบวนการที่ต้องมีคนกลางหรือบุคคลที่สามเข้ามามีส่วนร่วม เพื่อให้ทั้งสองฝ่ายหันหน้าเข้าหากันและช่วยกันแก้ปัญหา และหาทางออกร่วมกัน ดังนั้น ประธานคณะผู้ไกล่เกลี่ยที่เข้ามาเป็นคนกลาง ควรจะต้องมีทักษะ และความรู้

เป็นที่ยอมรับของทั้งสองฝ่าย เพราะนอกจากจะต้องชักจูงให้คู่กรณีหันหน้าเข้าหากันแล้ว อาจจะต้องแนะนำแนวทางแก้ปัญหาให้คู่กรณีอีกด้วย”

ปลัดอำเภอปง ได้เสนอความคิดเห็นว่า “ส่วนใหญ่นายอำเภอจะมอบหมายให้ปลัดอำเภอทำหน้าที่ในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่งของที่ทำการปกครองอำเภอ ”

ปลัดอำเภอเชียงม่วน ได้เสนอความคิดเห็นว่า “เพื่อให้การไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่งสำเร็จลุล่วงตามความประสงค์ของคู่กรณี ประธานคณะผู้ไกล่เกลี่ยต้องใช้ทักษะหลากหลายอย่าง”

ปลัดอำเภอภูซาง ได้เสนอความคิดเห็นว่า “ไม่ว่าประธานคณะผู้ไกล่เกลี่ยจะเป็นนายอำเภอ พนักงานอัยการ หรือปลัดอำเภอ จะสามารถทำหน้าที่ได้อย่างดีและแก้ไขปัญหาข้อพิพาทให้แก่คู่กรณีได้”

ปลัดอำเภอภูทอก ได้เสนอความคิดเห็นว่า “ความรู้และทักษะของประธานคณะผู้ไกล่เกลี่ย ไม่ว่าจะเป็นนายอำเภอ พนักงานอัยการ หรือปลัดอำเภอผู้ที่ได้รับมอบหมายย่อมมีความแตกต่างกัน ขึ้นอยู่กับความรู้และประสบการณ์ที่เคยได้สั่งสมมา”

จากการสัมภาษณ์ปลัดอำเภอผู้ปฏิบัติงานเกี่ยวกับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่งของที่ทำการปกครองอำเภอแต่ละอำเภอในพื้นที่จังหวัดพะเยา ส่วนใหญ่มีความเห็นสอดคล้องกันรับฟังได้ว่า ในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทผู้ไกล่เกลี่ยจะต้องเป็นตัวกลางในการสื่อสารให้คู่กรณีเข้าใจถึงความขัดแย้งเพื่อให้ทั้งสองฝ่ายหันหน้าเข้าหากันและช่วยกันแก้ปัญหา ดังนั้น ประธานคณะผู้ไกล่เกลี่ยที่เข้ามาเป็นศูนย์กลางไม่ว่าจะเป็นนายอำเภอ พนักงานอัยการ หรือปลัดอำเภอซึ่งมีความรู้และประสบการณ์ที่แตกต่างกัน ควรจะต้องใช้ทักษะหลากหลายอย่างเพื่อให้การไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่งสำเร็จลุล่วงตามความประสงค์ของคู่กรณี

ขั้นตอนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท

กฎกระทรวงว่าด้วยการไกล่เกลี่ยและประนอมข้อพิพาททางแพ่ง พ.ศ. 2553 และที่แก้ไขเพิ่มเติม กำหนดให้ผู้ที่ประสงค์จะเข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่งของที่ทำการปกครองอำเภอยื่นคำร้องด้วยตนเอง ส่งไปรษณีย์ หรือทำเป็นหนังสือยื่นต่อนายอำเภอ เพื่อสอบถามคู่พิพาทว่าประสงค์จะเข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ยหรือไม่ และเมื่อคู่พิพาททุกฝ่ายประสงค์จะเข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ยแล้ว นายอำเภอจะกำหนดวันเวลา และสถานที่ ให้คู่พิพาทเลือกผู้ไกล่เกลี่ยและประธานคณะผู้ไกล่เกลี่ย

เมื่อมีการกำหนดผู้ไกล่เกลี่ยแล้ว ให้ประธานคณะผู้ไกล่เกลี่ยนัดประชุมคณะผู้ไกล่เกลี่ยภายในเจ็ดวันนับแต่วันที่มิฉะนั้น คณะผู้ไกล่เกลี่ยครบถ้วน เพื่อพิจารณาคำร้อง

ขอไกล่เกลี่ยว่าผู้ร้องใช้สิทธิไม่สุจริต หรือการดำเนินการต่อไปจะเป็นผลให้เกิดการได้เปรียบ หรือเสียเปรียบแก่คู่พิพาทฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งในการดำเนินคดีทางศาลหรือไม่ ก่อนจะรับคำร้องไว้พิจารณาแล้วเข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่งของที่ทำการปกครองอำเภอต่อไป

ทุกครั้งที่มีการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่ง คณะผู้ไกล่เกลี่ยจะต้องปฏิบัติหน้าที่ครบทุกคน โดยก่อนเริ่มต้นกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท ประธานคณะผู้ไกล่เกลี่ยต้องชี้แจงวิธีการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท หากคู่พิพาทสามารถตกลงกันได้ ให้คณะผู้ไกล่เกลี่ยจัดทำสัญญาประนีประนอมยอมความระหว่างคู่พิพาท และให้คู่พิพาทมีผลผูกพันตามข้อตกลงของสัญญาประนีประนอมยอมความนั้น แต่ถ้าไม่สามารถตกลงกันได้ให้คณะผู้ไกล่เกลี่ยสั่งจำหน่ายข้อพิพาทนั้น

บทสัมภาษณ์

ปลัดอำเภอเมืองพะเยา ได้เสนอความคิดเห็นว่า “ขั้นตอนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่งของที่ทำการปกครองอำเภอ มีขั้นตอนที่มากมาย ทำให้ส่วนใหญ่เมื่อมีข้อพิพาทเกิดขึ้น ปลัดอำเภอที่รับผิดชอบจะทำการไกล่เกลี่ยเพื่อยุติข้อพิพาทให้ได้เร็วที่สุดด้วยวิธีการเจรจา ยุติข้อพิพาท โดยไม่เข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่งตามกฎหมายกระทรวงว่าด้วยการไกล่เกลี่ยและประนอมข้อพิพาททางแพ่ง พ.ศ. 2553 และที่แก้ไขเพิ่มเติม”

ปลัดอำเภอแม่ใจ ได้เสนอความคิดเห็นว่า “ขั้นตอนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่งของที่ทำการปกครองอำเภอมีความสำคัญ เนื่องจากผลของการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่งของที่ทำการปกครองอำเภอสามารถบังคับได้ตามกฎหมาย โดยไม่ต้องนำคดีไปฟ้องร้องบังคับตามสัญญาประนีประนอมต่อศาลอีก”

ปลัดอำเภอดอกคำใต้ ได้เสนอความคิดเห็นว่า “ควรลดขั้นตอนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่งของที่ทำการปกครองอำเภอ เพื่อให้การแก้ไขปัญหาข้อพิพาทยุติได้รวดเร็ว”

ปลัดอำเภอจุน ได้เสนอความคิดเห็นว่า “ขั้นตอนในการไกล่เกลี่ยกำหนดให้คู่พิพาทต้องเลือกผู้ไกล่เกลี่ยฝ่ายละหนึ่งคน ซึ่งจะต้องทำการนัดหมายมาเพื่อเลือกผู้ไกล่เกลี่ยอีกครั้ง บางกรณีคู่พิพาทไม่ประสงค์ให้มีการเลือกผู้ไกล่เกลี่ย เพียงแต่ต้องการให้มีการไกล่เกลี่ยโดยมีคนกลางเป็นปลัดอำเภอก็เพียงพอแล้ว”

ปลัดอำเภอเชียงคำ ได้เสนอความคิดเห็นว่า “เมื่อประชาชนเข้ามาที่ที่ทำการปกครองอำเภอเพื่อขอให้แก้ไขปัญหาข้อพิพาท คู่กรณีมักต้องการให้ปัญหาที่พิพาทได้รับการแก้ไขในวันเดียวกันด้วย”

ปลัดอำเภอปง ได้เสนอความคิดเห็นว่า “เมื่อข้อพิพาทเกิดในพื้นที่หมู่บ้านจะมีการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทโดยคณะกรรมการหมู่บ้าน ซึ่งสามารถทำการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่งได้ทุกประเภท และกำหนดขั้นตอนการไกล่เกลี่ยไม่ซับซ้อน”

ปลัดอำเภอเชียงม่วน ได้เสนอความคิดเห็นว่า “การไกล่เกลี่ยที่ต้องให้คณะบุคคลมาปฏิบัติหน้าที่ครบทุกคน การนัดหมายให้ตรงกันของแต่ละคน บางครั้งส่งผลให้การนัดหมายเพื่อทำการไกล่เกลี่ยล่าช้าออกไป”

ปลัดอำเภอภูซาง ได้เสนอความคิดเห็นว่า “ขั้นตอนในการพิจารณาคำร้องขอไกล่เกลี่ยว่าเป็นการใช้สิทธิโดยสุจริตหรือไม่ หรือการดำเนินการต่อไปจะเป็นผลให้เกิดการได้เปรียบหรือเสียเปรียบแก่คู่พิพาทฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งในการดำเนินคดีทางศาลหรือไม่ ก่อนจะรับคำร้องไว้พิจารณา ควรพิจารณาคำร้องขอไกล่เกลี่ยก่อนจะนัดคู่พิพาทแต่ละฝ่ายเพื่อเลือกผู้ไกล่เกลี่ยและประธานคณะผู้ไกล่เกลี่ย เนื่องจากหากมีการกำหนดวัน เวลา สถานที่เพื่อเลือกผู้ไกล่เกลี่ยกับประธานคณะผู้ไกล่เกลี่ยแล้ว แต่ไม่สามารถรับคำร้องขอไกล่เกลี่ยเพื่อทำการไกล่เกลี่ยต่อไปได้ จะทำให้คู่พิพาทเสียเวลาและค่าใช้จ่าย”

ปลัดอำเภอภูพานยาว ได้เสนอความคิดเห็นว่า “กระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่งของที่ทำการปกครองอำเภอ เป็นกระบวนการที่ใช้ระยะเวลานาน เมื่อเทียบกับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่งอื่น ๆ”

จากการสัมภาษณ์ปลัดอำเภอผู้ปฏิบัติงานเกี่ยวกับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่งของที่ทำการปกครองอำเภอแต่ละอำเภอในพื้นที่จังหวัดพะเยา ส่วนใหญ่มีความเห็นสอดคล้องกันรับฟังได้ว่า ขั้นตอนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่งของที่ทำการปกครองอำเภอ มีขั้นตอนที่ยุ่งยากซับซ้อน ทำให้กระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่งของที่ทำการปกครองอำเภอเป็นกระบวนการที่ใช้ระยะเวลานานกว่ากระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่งอื่น ๆ ในพื้นที่จึงควรลดขั้นตอนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่งของที่ทำการปกครองอำเภอ เพื่อให้การแก้ไขข้อพิพาทยุติได้รวดเร็วขึ้น

ผลของการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท

กรณีคู่พิพาทตกลงกันได้ ให้คณะบุคคลผู้ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยจัดให้มีการทำสัญญาประนีประนอมยอมความที่ไม่ขัดต่อความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีของประชาชนระหว่างคู่พิพาท และให้ถือเอาข้อตกลงตามสัญญาประนีประนอมยอมความมีผลผูกพันคู่พิพาททั้งสองฝ่าย การจัดทำสัญญาประนีประนอมดังกล่าว ทำให้ข้อเรียกร้องเดิมของคู่พิพาทได้ระงับสิ้นไป และทำให้คู่พิพาทได้สิทธิตามที่แสดงไว้ในสัญญาประนีประนอม

ยอมความ หากคู่พิพาทฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งไม่ปฏิบัติตามสัญญาประนีประนอมยอมความ ให้คู่พิพาทอีกฝ่ายหนึ่งยื่นคำร้องต่อพนักงานอัยการที่มีเขตอำนาจรับผิดชอบในท้องที่อำเภอ ที่ดำเนินการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทนั้น และพนักงานอัยการจะดำเนินการยื่นคำร้องต่อศาล ที่มีเขตอำนาจเพื่อให้ออกคำบังคับให้ตามสัญญาประนีประนอมยอมความ ทั้งนี้ภายใน กำหนดเวลาสามปีนับแต่วันที่อาจบังคับตามสัญญาประนีประนอมยอมความได้ หากเป็นกรณี ที่ดำเนินการไกล่เกลี่ยพ้นกำหนดระยะเวลาที่กำหนดตามกฎหมาย คู่พิพาทฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง ไม่ประสงค์เข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ย หรือคู่พิพาทไม่อาจตกลงกันได้ ให้คณะผู้ไกล่เกลี่ย สั่งจำหน่ายข้อพิพาท

บทสัมภาษณ์

ปลัดอำเภอเมืองพะเยา ได้เสนอความคิดเห็นว่า “ผลของการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท ทางแพ่งของที่ทำการปกครองอำเภอ เมื่อเทียบกับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่ง โดยคณะกรรมการหมู่บ้านหรือการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่งโดยภาคประชาชนแล้ว มีข้อดีกว่าคือ มีผลผูกพันตามกฎหมาย เมื่อคู่พิพาทฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งไม่ปฏิบัติตาม คู่พิพาทอีกฝ่ายสามารถยื่นคำร้องต่อพนักงานอัยการเพื่อขอให้ศาลออกคำบังคับตามสัญญา ประนีประนอมได้”

ปลัดอำเภอแม่ใจ ได้เสนอความคิดเห็นว่า “การจำหน่ายข้อพิพาทเมื่อคู่พิพาท ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งไม่ประสงค์จะเข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ยนั้น ส่งผลให้กรณีที่มีคู่พิพาท หลายฝ่าย แต่มีคู่พิพาทเพียงฝ่ายเดียวที่ไม่ประสงค์เข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ยจะทำให้ ไม่สามารถทำการไกล่เกลี่ยและต้องจำหน่ายข้อพิพาท แม้คู่พิพาทฝ่ายอื่น ๆ จะประสงค์ ไกล่เกลี่ยก็ตาม”

ปลัดอำเภอดอกคำใต้ ได้เสนอความคิดเห็นว่า “ผลของการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท ทางแพ่งของที่ทำการปกครองอำเภอบังคับได้ตามกฎหมาย”

ปลัดอำเภอจุน ได้เสนอความคิดเห็นว่า “ผลของการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่ง ของที่ทำการปกครองอำเภอสามารถบังคับได้ตามกฎหมาย ควรจะผลักดันให้มีการใช้ กระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่งของที่ทำการปกครองอำเภอ ในการแก้ไขปัญหา ข้อพิพาทให้กับประชาชนในพื้นที่”

ปลัดอำเภอเชียงคำ ได้เสนอความคิดเห็นว่า “ผลของการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท ทางแพ่งของที่ทำการปกครองอำเภอ มีผลผูกพันตามกฎหมาย เมื่อคู่พิพาทฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง ไม่ปฏิบัติตาม คู่พิพาทอีกฝ่ายสามารถยื่นคำร้องต่อพนักงานอัยการเพื่อขอให้ศาลออกคำบังคับ ตามสัญญาประนีประนอมได้ ดังนั้น กระบวนการไกล่เกลี่ยที่ดำเนินการโดยคณะผู้ไกล่เกลี่ย

จึงมีความสำคัญอย่างมาก เนื่องจากเป็นกระบวนการที่ทำให้เกิดสัญญาประนีประนอมยอมความอันมีผลผูกพันคู่พิพาทตามกฎหมาย”

ปลัดอำเภอปง ได้เสนอความคิดเห็นว่า “ที่ทำการปกครองอำเภอสามารถอำนวยความสะดวกแก่คู่พิพาทที่ประสงค์จะยื่นคำร้องต่อพนักงานอัยการเพื่อขอให้ศาลออกบังคับตามสัญญาประนีประนอมยอมความได้ โดยการรับคำร้องจากคู่พิพาทเพื่อส่งเรื่องต่อให้พนักงานอัยการ”

ปลัดอำเภอเชียงม่วน ได้เสนอความคิดเห็นว่า “สัญญาประนีประนอมยอมความที่เกิดจากการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่งของที่ทำการปกครองอำเภอ ทำให้ข้อเรียกร้องเดิมของคู่พิพาทได้ระงับไป และได้สิทธิตามสัญญาประนีประนอมยอมความ”

ปลัดอำเภอภูซาง ได้เสนอความคิดเห็นว่า “ผลของการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่งของที่ทำการปกครองอำเภอบังคับได้ตามกฎหมาย ควรส่งเสริมให้มีการไกล่เกลี่ยเพื่อแก้ไขปัญหาให้ประชาชนในพื้นที่”

ปลัดอำเภอภูพานยาว ได้เสนอความคิดเห็นว่า “ผลของการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่งของที่ทำการปกครองอำเภอ ดีกว่าผลของการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่งโดยคณะกรรมการหมู่บ้านที่แม้จะสามารถไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่งได้ทุกประเภทก็ตาม”

จากการสัมภาษณ์ปลัดอำเภอผู้ปฏิบัติงานเกี่ยวกับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่งของที่ทำการปกครองอำเภอแต่ละอำเภอในพื้นที่จังหวัดพะเยา ส่วนใหญ่มีความเห็นสอดคล้องกันรับฟังได้ว่า ผลของการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่งของที่ทำการปกครองอำเภอมีข้อดีคือ มีผลผูกพันตามกฎหมาย เมื่อคู่พิพาทฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งไม่ปฏิบัติตาม คู่พิพาทอีกฝ่ายสามารถยื่นคำร้องต่อพนักงานอัยการเพื่อขอให้ศาลออกบังคับตามสัญญาประนีประนอมได้ ควรจะผลักดันให้มีการใช้กระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่งของที่ทำการปกครองอำเภอในการแก้ไขปัญหาข้อพิพาทให้กับประชาชนในพื้นที่

จากการศึกษาข้อมูลเอกสารและการสัมภาษณ์พบว่า ขั้นตอนของการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่งของที่ทำการปกครองอำเภอ ได้กำหนดขั้นตอนการไกล่เกลี่ยไว้มากเกินความจำเป็น โดยขั้นตอนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่งตามกฎหมายกระทรวงว่าด้วยการไกล่เกลี่ยและประนอมข้อพิพาททางแพ่ง พ.ศ.2553 และที่แก้ไขเพิ่มเติม เมื่อนายอำเภอได้รับคำร้องให้แจ้งคู่พิพาททุกฝ่าย เพื่อสอบถามความประสงค์ในการเข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ย หากคู่พิพาททุกฝ่ายประสงค์และยินยอมเข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ยแล้ว ให้นายอำเภอกำหนดวัน เวลา และสถานที่ เพื่อให้คู่พิพาทมาพร้อมกันเพื่อเลือกผู้ไกล่เกลี่ยและประธานคณะผู้ไกล่เกลี่ย จากนั้นให้ประธานคณะผู้ไกล่เกลี่ยนัดประชุมคณะผู้ไกล่เกลี่ยภายใน 7 วัน

นับแต่วันที่มีคณะผู้ไกล่เกลี่ยครบถ้วน เพื่อพิจารณาคำร้องว่าเป็นการใช้สิทธิโดยไม่สุจริตหรือไม่ หรือการดำเนินการต่อไปจะมีผลให้เกิดการได้เปรียบหรือเสียเปรียบคู่พิพาทฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งในการดำเนินคดีทางศาล และจะมีมติรับหรือไม่รับคำร้องไว้พิจารณา จึงจะดำเนินการไกล่เกลี่ยต่อไป ซึ่งขั้นตอนการพิจารณาคำร้องว่าเป็นการใช้สิทธิโดยไม่สุจริตหรือไม่ หรือการดำเนินการต่อไปจะมีผลให้เกิดการได้เปรียบหรือเสียเปรียบคู่พิพาทฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งในการดำเนินคดีทางศาลหรือไม่ นั้น นายอำเภอสามารถพิจารณาว่าจะรับคำร้องหรือไม่ ก่อนแจ้งให้คู่พิพาททุกฝ่ายเพื่อสอบถามความประสงค์ในการเข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่งของอำเภอได้ตามหลักเกณฑ์ที่กำหนดไว้ตามพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. 2534 และที่แก้ไขเพิ่มเติม และกฎกระทรวงว่าด้วยการไกล่เกลี่ยและประนอมข้อพิพาททางแพ่ง พ.ศ. 2553 และที่แก้ไขเพิ่มเติม โดยมิต้องกำหนดขั้นตอนการนัดประชุมคณะผู้ไกล่เกลี่ยเพื่อพิจารณาว่าจะรับคำร้องหรือไม่ อันจะทำให้ขั้นตอนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่งของอำเภอมีขั้นตอนมากเกินไปจนเกิดความจำเป็น และส่งผลให้กระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทล่าช้า ไม่เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่งของอำเภอที่ต้องการความรวดเร็ว

อีกทั้งคุณสมบัติบางประการของผู้ไกล่เกลี่ย ตามกฎกระทรวงว่าด้วยการไกล่เกลี่ยและประนอมข้อพิพาททางแพ่ง พ.ศ. 2553 และที่แก้ไขเพิ่มเติม ที่กำหนดว่า ผู้ไกล่เกลี่ยต้องเป็นบุคคลที่มีความรู้หรือมีประสบการณ์เหมาะสมกับการทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยและประนอมข้อพิพาท โดยมีได้กำหนดให้ผู้ไกล่เกลี่ยจะต้องได้รับการรับรองหรือผ่านการอบรมหลักสูตรใดหลักสูตรหนึ่ง ซึ่งเกี่ยวกับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่ง ส่งผลให้ความน่าเชื่อถือของผู้ไกล่เกลี่ยที่ขึ้นบัญชีไว้ที่อำเภอลดลง

องค์ความรู้ใหม่จากการศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของต่างประเทศ

จากการศึกษาพบว่า แนวคิดเกี่ยวกับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของประเทศสหรัฐอเมริกาซึ่งเป็นประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายคอมมอนลอว์แตกต่างจากระบบกฎหมายของไทย แนวคิดของประเทศญี่ปุ่นซึ่งเป็นกฎหมายระบบลายลักษณ์อักษรเช่นเดียวกับประเทศไทย และแนวคิดของประเทศจีนซึ่งเป็นประเทศที่มีวิวัฒนาการของกฎหมายมาอย่างยาวนานต่างให้ความสำคัญกับการนำกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทมาใช้แก้ไขปัญหาข้อพิพาท โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อการลดปริมาณคดีขึ้นสู่ศาล และให้สังคมสงบสุข โดยประเทศสหรัฐอเมริกานั้น มีการพัฒนากระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทที่มุ่งเน้นการให้ความสำคัญแก่ความเป็นอิสระและความยุติธรรมในกระบวนการ ซึ่งผู้ใช้วิธีการไกล่เกลี่ยสามารถมีโอกาส

ในการเลือกใช้วิธีการที่เหมาะสมที่สุดสำหรับการแก้ไขข้อพิพาทของตนเอง โดยมีการจัดตั้งองค์กรเพื่อรับผิดชอบในการระงับข้อพิพาท เป็นการสร้างเสริมการเข้าใจและเชื่อมั่นในกระบวนการ ช่วยให้การแก้ไขข้อพิพาทเกิดขึ้นอย่างรวดเร็วและมีประสิทธิภาพ ลดปริมาณคดีที่เข้าสู่ศาล และช่วยประหยัดเวลาและค่าใช้จ่ายให้กับคู่พิพาทได้อย่างมีประสิทธิภาพ เช่นเดียวกับ ประเทศญี่ปุ่นซึ่งได้รับอิทธิพลด้านกฎหมายมาจากประเทศสหรัฐอเมริกาที่นิยมการระงับข้อพิพาทโดยการเจรจาตกลงกันนอกศาล โดยใช้วิธีการไกล่เกลี่ยทั้งปัญหาทางแพ่งและปัญหาครอบครัว เพื่อประโยชน์ต่าง ๆ ได้แก่ ประหยัดเวลาและค่าใช้จ่าย คู่กรณีไม่รู้สึกเสียหน้าเมื่อต้องแพ้ชนะกันในคดี และสามารถแก้ปัญหาได้หลาย ๆ ประการรวมกันครั้งเดียว ภายใต้หลักการไกล่เกลี่ยที่ยังคงมีอยู่ตามเดิม กล่าวคือ ต้องเกิดจากความสมัครใจภายใต้การกำกับดูแลของรัฐ (ศาล) นอกจากนี้ ประเทศญี่ปุ่นได้เห็นถึงความสำคัญของการอำนวยความสะดวกต่อการเข้าถึงการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท และมีแนวคิดรูปแบบโมเดลของการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางการแพทย์โดยอาศัยบุคลากรในโรงพยาบาล เป็นระบบที่มุ่งเน้นถึงประโยชน์ของฝ่ายต่าง ๆ มากขึ้น และได้มีการเริ่มต้นฝึกอบรมบุคลากรของโรงพยาบาลให้มีความสามารถในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทได้ และแนวคิดเกี่ยวกับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของประเทศจีนที่ให้ความสำคัญกับการไกล่เกลี่ย ซึ่งเป็นผลโดยตรงมาจากลัทธิขงจื๊อ (The Confucian) ที่มีมุมมองที่กลมกลืนกับธรรมชาติและและการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งยึดหลักคำสอนทางศีลธรรม (Morals) มากกว่าการใช้อำนาจในการปกครอง (Coercion) โดยสังคมชาวจีนได้เน้นการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท หรือเจรจาปรองดองกันเพื่อระงับข้อพิพาท ตั้งแต่ก่อตั้งสาธารณรัฐประชาชนจีนในปี พ.ศ. 1949 รัฐบาลได้สนับสนุนการไกล่เกลี่ยเป็นหลักในการระงับข้อพิพาท จนกระทั่งปัจจุบันประเทศจีนมีรูปแบบการไกล่เกลี่ยที่หลากหลาย โดยมีกฎหมายที่เป็นระบบเกี่ยวกับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทกระจายกระจายกระจายอยู่ในกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งของจีน (CPL) กฎหมายการไกล่เกลี่ยประชาชนของสาธารณรัฐประชาชนจีน ตลอดจนกฎหมายที่ประกาศใช้โดยศาลประชาชนสูงสุดของจีน (SPC) และกระทรวงยุติธรรมของจีน

ดังนั้น แนวคิดการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทต่างประเทศดังกล่าว ต่างมีข้อดีที่แตกต่างกัน ไม่ว่าจะเป็นประเทศสหรัฐอเมริกาที่มีการจัดตั้งศูนย์เพื่อระงับข้อพิพาทโดยเฉพาะและมีการพัฒนาระบวนการของการไกล่เกลี่ยเพื่อให้ผู้ที่ประสงค์ไกล่เกลี่ยสามารถเลือกใช้กระบวนการที่เหมาะสมกับการแก้ไขข้อพิพาทของตนเอง หรือประเทศญี่ปุ่นที่ให้ความสำคัญกับการอำนวยความสะดวกต่อการเข้าถึงการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท และมีแนวคิดรูปแบบโมเดลของการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางการแพทย์ ที่มีการฝึกอบรมบุคลากรของโรงพยาบาลให้มีความสามารถ

ในการไล่เกลี้ยข้อพิพาทเพื่อทำการไล่เกลี้ยข้อพิพาททางการแพทย์ และประเทศจีนที่มีข้อดี
คือมีรูปแบบการไล่เกลี้ยข้อพิพาทที่หลากหลาย

บทที่ 5

สรุปผลการศึกษา และข้อเสนอแนะ

สรุปผลการศึกษา

จากการศึกษาพบว่า การไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่งของอำเภอ เป็นกระบวนการระงับข้อพิพาททางเลือก (Alternative Dispute Resolution หรือ ADR) ที่พระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดินพ.ศ. 2534 และที่แก้ไขเพิ่มเติม ให้อำนาจแก่พนักงานฝ่ายปกครองในพื้นที่ ซึ่งเป็นหน่วยงานระดับอำเภอ ทำการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่งเกี่ยวกับที่ดิน มรดก และข้อพิพาททางแพ่งอื่นที่มีทุนทรัพย์ไม่เกินที่กำหนดไว้ได้ โดยมีเป้าหมายในการรักษาความสงบเรียบร้อยและความสัมพันธ์ที่ดีในสังคม ลดปริมาณคดีขึ้นสู่ศาล และตอบสนองต่อความต้องการของสังคมปัจจุบันที่ต้องการความรวดเร็วและเป็นธรรม ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดเกี่ยวกับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของประเทศสหรัฐอเมริกา แนวคิดของประเทศญี่ปุ่น และแนวคิดเกี่ยวกับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของประเทศจีน

การไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่งของที่ทำการปกครองอำเภอเป็นกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทนอกศาล ซึ่งจะเกิดขึ้นก่อนมีการฟ้องร้องนำคดีขึ้นสู่ศาล มีแนวคิดในการแก้ไขข้อพิพาทแบบ Win – Win Concept หรือการชนะกันทั้งสองฝ่าย เป็นวิธีการที่สามารถแก้ปัญหาและบรรลุมิติวัตถุประสงค์ได้โดยที่ทั้งสองฝ่ายจะได้รับผลประโยชน์หรือการชนะกันทั้งสองฝ่าย ซึ่งวิธีการที่นิยมใช้กันมากคือ Integrative Problem Solving หรือการแก้ไขปัญหาร่วมกัน ในการใช้วิธีนี้ มีหลักการสำคัญที่เน้นการแก้ไขปัญาโดยการให้ความสำคัญกับการเข้าใจและค้นหาทางแก้ไขที่เป็นที่ยุติในการเจรจา โดยให้ความสำคัญกับผลประโยชน์ร่วมกันและความต้องการของทั้งสองฝ่าย ภายใต้หลักความยินยอมของคู่กรณี โดยการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่งของอำเภอนั้นสามารถไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่งเกี่ยวกับที่ดินมรดก รวมทั้งข้อพิพาททางแพ่งอื่นที่มีทุนทรัพย์ไม่เกินตามที่พระราชกฤษฎีกากำหนด (ปัจจุบันสองล้านบาท) และการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่งของที่ทำการปกครองอำเภอยังมีผลผูกพันคู่พิพาท ทำให้ข้อเรียกร้องเดิมของคู่พิพาทระงับสิ้นไป และได้สิทธิตามสัญญาประนีประนอมยอมความ หากคู่พิพาทฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งไม่ปฏิบัติตามสัญญาประนีประนอมยอมความ คู่พิพาทอีกฝ่ายสามารถยื่นคำร้องต่อพนักงานอัยการที่มีเขตอำนาจรับผิดชอบ ขอให้ศาลออกคำสั่งบังคับให้ตามสัญญาประนีประนอมยอมความให้แก่คู่พิพาท แต่หลักเกณฑ์และวิธีการที่รัฐกำหนดไว้บางส่วน กลับทำให้การ

ไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่งของที่ทำการปกครองอำเภอมีขั้นตอนมากเกินความจำเป็น และส่งผลให้กระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทล่าช้า ไม่เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่งของอำเภอที่ต้องการความรวดเร็ว อีกทั้งคุณสมบัติบางประการของผู้ไกล่เกลี่ย ตามกฎกระทรวงว่าด้วยการไกล่เกลี่ย และประนอมข้อพิพาททางแพ่ง พ.ศ.2553 และที่แก้ไขเพิ่มเติม ที่กำหนดว่า ผู้ไกล่เกลี่ยต้องเป็นบุคคลที่มีความรู้ หรือมีประสบการณ์เหมาะสมกับการทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยและประนอมข้อพิพาท โดยมีได้กำหนดให้ผู้ไกล่เกลี่ยจะต้องได้รับการรับรองหรือผ่านการอบรมหลักสูตรใด หลักสูตรหนึ่งซึ่งเกี่ยวกับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่ง ส่งผลให้ความน่าเชื่อถือของผู้ไกล่เกลี่ย ที่ขึ้นบัญชีไว้ที่อำเภอลดลง

โดยสถานการณ์การไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่งของที่ทำการปกครองอำเภอต่าง ๆ ในพื้นที่จังหวัดพะเยา ในปี พ.ศ. 2565 และปี พ.ศ. 2566 มีจำนวนเพิ่มมากขึ้นจากปี พ.ศ. 2561-2564 แต่จำนวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่งของที่ทำการปกครองอำเภอส่วนใหญ่ ยังคงมีจำนวนน้อย โดยที่ทำการปกครองอำเภอที่มีจำนวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่ง มากที่สุดเกิดจากการสนับสนุนการทำงานร่วมกับภาคีเครือข่ายที่เกี่ยวข้อง โดยปัจจัยที่ส่งผล ต่อจำนวนของการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่งของที่ทำการปกครองอำเภอต่าง ๆ ในพื้นที่ จังหวัดพะเยา เกิดจากการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่งของที่ทำการปกครองอำเภอที่ดำเนินงาน ภายใต้การดำเนินงานของศูนย์ดำรงธรรมอำเภอซึ่งเป็นศูนย์บริการร่วม ทำงานร่วมกับ ภาคีเครือข่ายที่เกี่ยวข้อง ซึ่งมีบุคลากรที่ปฏิบัติงาน ได้แก่ ปลัดอำเภอและเจ้าหน้าที่ศูนย์ดำรงธรรม โดยบุคลากรดังกล่าวต้องรับผิดชอบในการรับเรื่องราวร้องเรียนร้องทุกข์ ให้บริการข้อมูลข่าวสาร ให้คำปรึกษา รวมทั้งลงพื้นที่ตรวจสอบข้อเท็จจริงเพื่อดำเนินการแก้ไขปัญหาให้แก่ประชาชน ในพื้นที่ของแต่ละอำเภอให้ครอบคลุมทุกด้าน และการแก้ไขเรื่องราวร้องเรียน ร้องทุกข์ ต้องทำงานแข่งกับระยะเวลาที่กำหนด ส่งผลให้การแก้ไขปัญหาให้กับประชาชนแต่ละราย เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานต้องใช้วิธีการแก้ไขปัญหาให้ได้ชวยุติโดยเร็ว แต่กระบวนการไกล่เกลี่ย ข้อพิพาททางแพ่งของที่ทำการปกครองอำเภอได้กำหนดขั้นตอนการไกล่เกลี่ยไว้มากเกิน ความจำเป็น ทำให้กระบวนการไกล่เกลี่ยต้องใช้เวลามาก ส่งผลให้ประชาชนที่ต้องการยุติ ข้อพิพาทให้ได้เร็วกับปลัดอำเภอและเจ้าหน้าที่ศูนย์ดำรงธรรมซึ่งมีเพียงสองคน และมีภาระ งานที่มาก จะเลือกใช้การเจรจาเพื่อยุติข้อพิพาทให้ได้เร็ว โดยไม่เข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ย และประนอมข้อพิพาททางแพ่งของที่ทำการปกครองอำเภอ อีกทั้ง การดำเนินงานเกี่ยวกับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่งของที่ทำการปกครองอำเภอ ได้รับการสนับสนุน เฉพาะคำตอบแทนของคณะผู้ไกล่เกลี่ย ซึ่งไม่ครอบคลุมถึงตัวเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงาน ประกอบกับ

การไถ่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่งของที่ทำการปกครองอำเภอ ไม่มีการสนับสนุนค่าตอบแทน ค่าเวลา หรือแม้กระทั่งการพิจารณาขึ้นเงินเดือนให้แก่เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงาน ส่งผลให้เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานที่ต้องรองรับความกดดัน และอารมณ์ที่ไม่พึงประสงค์จากคู่พิพาท ขาดความกระตือรือร้นในการดำเนินงาน นอกจากนี้ การไถ่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่งของที่ทำการปกครองอำเภอไม่มีการสนับสนุนทรัพยากรในด้านอื่น ๆ ไม่ว่าจะเป็นการพัฒนาความรู้ ทักษะเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานหรือคณะผู้ไถ่เกลี่ย ตลอดจนการประชาสัมพันธ์เพื่อสร้างการรับรู้เกี่ยวกับการไถ่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่งของที่ทำการปกครองอำเภอ ทำให้มีการขับเคลื่อนงานการไถ่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่งของที่ทำการปกครองอำเภอน้อย ส่งผลให้ประชาชนในพื้นที่ขาดความเชื่อมั่น ขาดความรู้ความเข้าใจ และไม่เห็นถึงประโยชน์ของกระบวนการไถ่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่งของที่ทำการปกครองอำเภอ

นอกจากนี้ ในพื้นที่ของที่ทำการปกครองอำเภอต่าง ๆ ยังปรากฏกระบวนการไถ่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่งอื่น ไม่ว่าจะเป็นการไถ่เกลี่ยข้อพิพาทโดยคณะกรรมการหมู่บ้าน ซึ่งอาศัยอำนาจของข้อบังคับกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยการปฏิบัติงานประนีประนอมข้อพิพาทของคณะกรรมการหมู่บ้าน พ.ศ. 2530 ในการไถ่เกลี่ย และการไถ่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชนที่ได้อำนาจการไถ่เกลี่ยจากพระราชบัญญัติการไถ่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 ซึ่งแม้กระบวนการไถ่เกลี่ยข้อพิพาทในทางแพ่งของที่ทำการปกครองอำเภอ มีขอบอำนาจในการไถ่เกลี่ยมากกว่ากระบวนการไถ่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชน และกฎหมายได้กำหนดสภาพบังคับของการไถ่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่งของที่ทำการปกครองอำเภอ ให้สามารถยื่นคำร้องต่อพนักงานอัยการขอให้ศาลออกคำสั่งบังคับตามกฎหมาย โดยสภาพบังคับตามกฎหมายของการไถ่เกลี่ยโดยที่ทำการปกครองดีกว่าการไถ่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชน กับการไถ่เกลี่ยโดยคณะกรรมการหมู่บ้าน ไม่ได้ส่งผลต่อจำนวนการไถ่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่งของที่ทำการปกครองอำเภอต่าง ๆ ในพื้นที่จังหวัดพะเยา แต่อาจเกิดจากประชาชนในพื้นที่ยังไม่เห็นถึงประโยชน์และความคุ้มค่าในการเลือกใช้กระบวนการไถ่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่งของที่ทำการปกครองอำเภอเพื่อแก้ไขปัญหาข้อพิพาท

ดังนั้น เพื่อเป็นการพัฒนากระบวนการไถ่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่งของที่ทำการปกครองอำเภอในพื้นที่จังหวัดพะเยา ให้มีจำนวนการไถ่เกลี่ยเพิ่มมากขึ้น แนวทางหรือมาตรการทางกฎหมายเพื่อพัฒนากระบวนการไถ่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่งของที่ทำการปกครองอำเภอ ควรนำแนวคิดในการไถ่เกลี่ยข้อพิพาทของประเทศสหรัฐอเมริกาและประเทศญี่ปุ่นที่มีการพัฒนากระบวนการที่มุ่งเน้นการให้ความสำคัญแก่ความเป็นอิสระและความยุติธรรมในกระบวนการ ซึ่งให้ผู้ใช้อิทธิการไถ่เกลี่ยสามารถ

มีโอกาสในการเลือกใช้วิธีการที่เหมาะสมที่สุดสำหรับการแก้ไขข้อพิพาทของตนเอง มาพัฒนาระบบการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่งของที่ทำการปกครองอำเภอให้เป็นกระบวนการแก้ไขข้อพิพาทที่สามารถแก้ไขปัญหาดได้อย่างรวดเร็วและมีประสิทธิภาพ โดยสร้างเสริมการเข้าใจและเชื่อมั่นในกระบวนการไกล่เกลี่ย และกำหนดรูปแบบตามแนวคิด การไกล่เกลี่ยของประเทศญี่ปุ่นที่มีพัฒนาบุคลากรในการทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยข้อพิพาท ให้มีทักษะ ความรู้ ความสามารถในการไกล่เกลี่ย เพื่อให้กระบวนการไกล่เกลี่ย ข้อพิพาททางแพ่งของที่ทำการปกครองอำเภอเป็นวิธีที่เหมาะสม คุ่มค่า ในการเลือกใช้ แก้ไขปัญหาข้อพิพาทของประชาชนในพื้นที่ จึงจะต้องมีการพัฒนากฎหมาย โดยการแก้ไข กฎกระทรวงว่าด้วยการไกล่เกลี่ยและประนอมข้อพิพาททางแพ่ง พ.ศ.2553 และที่แก้ไข เพิ่มเติม เพื่อลดขั้นตอนกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่งบางขั้นตอนให้น้อยลง อันจะทำให้ การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทยุติได้เร็ว และควรแก้ไขคุณสมบัติบางประการของผู้ไกล่เกลี่ย โดยกำหนดให้ผู้ไกล่เกลี่ยที่ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยของกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่ง ที่ทำการปกครองอำเภอ ต้องมีการผ่านหลักสูตรอบรมผู้ไกล่เกลี่ยที่มีมาตรฐาน เพื่อเพิ่มความน่าเชื่อถือของผู้ไกล่เกลี่ย

นอกจากนี้ การสร้างเสริมการเข้าใจและเชื่อมั่นในกระบวนการไกล่เกลี่ย เพื่อให้ กระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่งของที่ทำการปกครองอำเภอเป็นวิธีที่เหมาะสมในการ เลือกใช้แก้ไขข้อพิพาทของประชาชนในพื้นที่ แนวทางในการสนับสนุนการดำเนินงาน เกี่ยวกับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่งของที่ทำการปกครองอำเภอ ภาครัฐจะต้องให้ ความสำคัญในการสนับสนุนกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่งของที่ทำการปกครอง อำเภอ เช่นเดียวกับประเทศจีนที่รัฐบาลให้ความสำคัญกับการสนับสนุนการไกล่เกลี่ยเป็นหลัก ในการระงับข้อพิพาทและมีรูปแบบที่หลากหลาย หรือแม้กระทั่งประเทศญี่ปุ่นได้เห็นถึง ความสำคัญของการอำนวยความสะดวกต่อการเข้าถึงการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท ดังนั้น แนวทางการสนับสนุนให้กระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่งของที่ทำการปกครองอำเภอ ภาครัฐจะต้องสนับสนุนให้มีการขับเคลื่อนงานเกี่ยวกับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่ง ของที่ทำการปกครองอำเภอในด้านต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นการจัดโครงการที่ส่งเสริมสนับสนุน การดำเนินงานเกี่ยวกับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่งของที่ทำการปกครองอำเภอให้มากขึ้น ไม่ว่าจะเป็นด้านการพัฒนาความรู้ ทักษะ บุคลากร ผู้ปฏิบัติงานและคณะผู้ไกล่เกลี่ย การสร้างขวัญกำลังใจแก่ผู้ปฏิบัติงาน ตลอดจนการประชาสัมพันธ์สร้างการรับรู้เกี่ยวกับกระบวนการ ไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่งของที่ทำการปกครองอำเภอ เพื่อให้ประชาชนในพื้นที่จังหวัดพะเยา เห็นถึงประโยชน์และความคุ้มค่าของกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่งของที่ทำการ

ปกครองอำเภอ และเพื่อให้กระบวนการไกล่เกลี่ยและประนอมข้อพิพาททางแพ่งของที่ทำการปกครองอำเภอเป็นหนึ่งในกระบวนการยุติธรรมทางเลือกที่เหมาะสมในการแก้ไขปัญหาคข้อพิพาทให้กับประชาชนในพื้นที่ซึ่งก่อให้เกิดประโยชน์ต่อสังคม

ข้อเสนอแนะ

1. การลดขั้นตอนของกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่งของที่ทำการปกครองอำเภอ

โดยแก้ไขกฎกระทรวงว่าด้วยการไกล่เกลี่ยและประนอมข้อพิพาททางแพ่ง พ.ศ.2553 หมวดที่ 2 การดำเนินการไกล่เกลี่ยและประนอมข้อพิพาท ข้อ 11 วรรคสอง จากเดิม “เมื่อนายอำเภอได้รับคำร้องขอตามวรรคหนึ่งแล้ว ให้แจ้งคู่พิพาทอีกฝ่ายหนึ่งทราบ และสอบถามว่าประสงค์จะเข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ยและประนอมข้อพิพาทหรือไม่ หากเป็นกรณีที่มีคู่พิพาทหลายฝ่าย ให้แจ้งและสอบถามข้อพิพาททุกฝ่าย”

แก้ไขเป็น “เมื่อนายอำเภอได้รับคำร้องขอตามวรรคหนึ่งแล้ว ให้พิจารณาคำร้องว่าเป็นการใช้สิทธิโดยไม่สุจริตหรือไม่ หรือการดำเนินการต่อไปจะมีผลให้เกิดการได้เปรียบหรือเสียเปรียบคู่พิพาทฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งในการดำเนินคดีทางศาล และจะมีมติรับคำร้องไว้พิจารณาหรือไม่ แล้วแจ้งคู่พิพาทอีกฝ่ายหนึ่งทราบและสอบถามว่าประสงค์จะเข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ยและประนอมข้อพิพาทหรือไม่ หากเป็นกรณีที่มีคู่พิพาทหลายฝ่าย ให้แจ้งและสอบถามข้อพิพาททุกฝ่าย”

และควรยกเลิกข้อ 12 (หมวดที่ 2 การดำเนินการไกล่เกลี่ยและประนอมข้อพิพาท) ซึ่งกำหนดขั้นตอน ให้ประธานคณะผู้ไกล่เกลี่ยนัดประชุมคณะผู้ไกล่เกลี่ยภายในเจ็ดวัน นับแต่วันที่มิได้คณะผู้ไกล่เกลี่ยครบถ้วน เพื่อพิจารณาคำร้องขอไกล่เกลี่ยและประนอมข้อพิพาท ซึ่งเมื่อยกเลิกข้อ 12 แล้ว จะทำให้สามารถดำเนินการไกล่เกลี่ยได้ทันทีเมื่อคู่พิพาททุกฝ่ายประสงค์จะเข้าร่วมการไกล่เกลี่ย

2. แก้ไขคุณสมบัติของผู้ไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่งของที่ทำการปกครองอำเภอ

ควรแก้ไขหมวดที่ 1 ข้อ 4 ก คุณสมบัติ (3) ที่กำหนดให้ผู้ไกล่เกลี่ยเป็นบุคคลที่มีความรู้หรือมีประสบการณ์เหมาะสมกับการทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยและประนอมข้อพิพาท โดยแก้ไขเพิ่มเติม กำหนดคุณสมบัติของผู้ไกล่เกลี่ยว่าจะต้องผ่านการรับรองหรือผ่านการอบรมหลักสูตรใดหลักสูตรหนึ่งซึ่งเกี่ยวกับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่งที่หน่วยงานของรัฐกำหนดจัดอบรม พร้อมทั้งจัดการอบรมหลักสูตรการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่งของอำเภอ ให้ผู้ที่ประสงค์จะขึ้นบัญชีเป็นผู้ไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่ง ตามกฎกระทรวงว่าด้วย

การไกล่เกลี่ยและประนอมข้อพิพาททางแพ่ง พ.ศ.2553 และที่แก้ไขเพิ่มเติม เพื่อเป็นการเพิ่มความรู้อและประสบการณ์ในการทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่ง ให้มีมาตรฐานและได้รับความเชื่อถือจากประชาชน

3. การสนับสนุนการดำเนินงานเกี่ยวกับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่งของที่ทำการปกครองอำเภอ

ด้านการปฏิบัติงาน

การจัดตั้ง “ศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่งของที่ทำการปกครองอำเภอ” เพื่อดำเนินการขับเคลื่อนงานเกี่ยวกับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่งของที่ทำการปกครองอำเภอ โดยมีนายอำเภอเป็นหัวหน้าศูนย์ไกล่เกลี่ยฯ ดังกล่าว และมอบหมายปลัดอำเภอเป็นเจ้าหน้าที่ประจำศูนย์ไกล่เกลี่ยฯ เพื่อรับผิดชอบเกี่ยวกับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่งของอำเภอโดยเฉพาะ แยกต่างหากออกจากการดำเนินงานของศูนย์ดำรงธรรม โดยมีอำนาจหน้าที่ในการพิจารณารับคำร้อง ดำเนินการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่ง จัดทำข้อมูลเกี่ยวกับจำนวนการไกล่เกลี่ย ปัญหา อุปสรรค เกี่ยวกับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่งของที่ทำการปกครองอำเภอเพื่อใช้เป็นข้อมูลในการพัฒนาระบบการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่งของที่ทำการปกครองอำเภอให้เกิดประโยชน์สูงสุด และที่ทำการปกครองอำเภอแต่ละอำเภอในพื้นที่จังหวัดพะเยา จัดทำบันทึกข้อตกลงความร่วมมือระหว่างศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่งของที่ทำการปกครองอำเภอกับศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชนในพื้นที่ของที่ทำการปกครองอำเภอ เพื่อบูรณาการร่วมกันในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่งที่อยู่นอกเหนือหลักเกณฑ์ของอำเภอ และศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชน โดยส่งต่อกันในการช่วยระงับข้อพิพาทให้กับประชาชน

ด้านกระบวนการไกล่เกลี่ย

จัดทำโครงการที่ส่งเสริมสนับสนุนการดำเนินงานเกี่ยวกับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่งของที่ทำการปกครองอำเภอ ไม่ว่าจะเป็นด้านการพัฒนาความรู้ ทักษะ บุคลากร ผู้ปฏิบัติงานและคณะผู้ไกล่เกลี่ย ตลอดจน जनการประชาสัมพันธ์สร้างการรับรู้เกี่ยวกับกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่งของที่ทำการปกครองอำเภอ เพื่อสร้างความเชื่อมั่นของกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่งของที่ทำการปกครองอำเภอให้แก่ประชาชนในพื้นที่จังหวัดพะเยา เพื่อให้เห็นถึงประโยชน์ของกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่งของที่ทำการปกครองอำเภอ

ด้านการจัดสรรทรัพยากร

สนับสนุนทรัพยากรด้านบุคคล เพื่อปฏิบัติหน้าที่เกี่ยวกับการใกล้เคียงข้อพิพาททางแพ่งของที่ทำการปกครองอำเภอโดยเฉพาะ โดยมีการอบรมให้ความรู้ พัฒนาทักษะเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานการใกล้เคียงข้อพิพาททางแพ่งของที่ทำการปกครองอำเภอให้มีความพร้อมสำหรับปฏิบัติหน้าที่ให้ทันต่อสถานการณ์สังคมปัจจุบันที่เปลี่ยนแปลงไป และสนับสนุนงบประมาณด้านอื่น ๆ ในการดำเนินงานเกี่ยวกับการใกล้เคียงข้อพิพาททางแพ่งของที่ทำการปกครองอำเภอ เพื่อให้เกิดการขับเคลื่อนงานของที่ทำการปกครองอำเภอ

ด้านสิ่งจูงใจสำหรับผู้ปฏิบัติงาน

กำหนดให้มีการสนับสนุนค่าตอบแทน ค่าล่วงเวลา และการพิจารณาเลื่อนขั้นเงินเดือนให้กับเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานที่ไม่ใช่คณะผู้ไกล่เกลี่ย เพื่อสร้างขวัญกำลังใจในการทำงานให้แก่ผู้ปฏิบัติงานการใกล้เคียงข้อพิพาททางแพ่งของที่ทำการปกครองอำเภอ

ด้านการประชาสัมพันธ์

การประชาสัมพันธ์สร้างการรับรู้เกี่ยวกับกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่งของที่ทำการปกครองอำเภอต้องคำนึงถึงความสามารถในการเข้าถึงสื่อและเทคโนโลยีของประชาชนในพื้นที่ ต้องมีการผลิตสื่อประชาสัมพันธ์ที่เข้าใจง่าย และจัดทีมเจ้าหน้าที่เพื่อทำหน้าที่ประชาสัมพันธ์ลงพื้นที่ทำการไกล่เกลี่ยและให้ความรู้แก่ประชาชนให้ครอบคลุมทุกพื้นที่ของแต่ละอำเภอ ประกอบกับการใช้ช่องทางการประชาสัมพันธ์ที่ประชาชนสามารถเข้าถึงได้ง่าย เช่น การประชาสัมพันธ์ผ่านป้ายประชาสัมพันธ์ประจำหมู่บ้าน ช่องทางกำหนดผู้ใหญ่บ้าน เป็นต้น

บรรณานุกรม

- กรกฎ ทองชะไค, กฤษฎา อภินวธารกุล และธีรพร ทองชะไค. (2562). การไล่เกลี่ยข้อพิพาทในชุมชน. **วารสารสำนักหอสมุด มหาวิทยาลัยทักษิณ**, 8(8).
- กระทรวงมหาดไทย. (2557). **ประเทศต้องมีรัฐบาล หมู่บ้านต้องมี กม.** (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพฯ: สำนักบริหารการปกครองท้องที่ กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย.
- กระทรวงยุติธรรม. (2562). **เอกสารแนวทางการปฏิบัติงานตามกฎหมายเกี่ยวกับการไล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชน (สำหรับศูนย์ไล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชน (นาร่อง) (พิมพ์ครั้งที่ 1).** กรุงเทพฯ: กองส่งเสริมการระงับข้อพิพาท กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ กระทรวงยุติธรรม.
- จิราวุฒิ ลิปิพันธ์, ธาณี วรภัทร์ และสุวรรณ วงษ์การค้า. (2021). การไล่เกลี่ยข้อพิพาทท้องถิ่นในสหรัฐอเมริกา : มลรัฐฟลอริดา. **วารสารสุทธิปริทัศน์**, 35(1), 24-43.
- ชลัท ประเทืองรัตนนา. (2564). การไล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชนตามพระราชบัญญัติการไล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562: โอกาสและข้อท้าทาย. **วารสารกระบวนการยุติธรรม**, 14(3).
- ชลัท ประเทืองรัตนนา. (2564). พัฒนาการการไล่เกลี่ยโดยคนกลางในประเทศไทยจากอดีตถึงปัจจุบันสู่อนาคต. **สถาบันพระปกเกล้า**, 19(1).
- เชิดชาย สิงห์พรหม. (2555). **ปัญหาการบังคับใช้การไล่เกลี่ยคดีอาญาตามพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. 2534.** สารนิพนธ์ น.ม. มหาวิทยาลัยสุโขทัย ธรรมมาธิราช, นนทบุรี.
- ดุษฎี วรธรรมดุษฎี. (2020). แนะนำหนังสือ: “ความยุติธรรม และ เงินไม่ใช่พระเจ้า”. **Journal of the Association of Researchers**, 24(3), 386-389.
- ธมกร ศรีหะจันทร. (2561). **การดำเนินงานการไล่เกลี่ยของศูนย์ดำรงธรรมอำเภอศรีราชา จังหวัดชลบุรี.** วิทยานิพนธ์ รป.ม. มหาวิทยาลัยบูรพา, ชลบุรี.
- ธาณี วรภัทร์ และวิเชษฐ์ สิ้นประสิทธิ์กุล. (2562). **การรวบรวมคดีเรื่องการบังคับตามสัญญา ประณีประนอมยอมความอันเกิดจากกระบวนการระงอมข้อพิพาทในประเทศไทยที่เกิดขึ้นในช่วงปี พ.ศ. 2557-2561.** สถาบันอนุญาโตตุลาการ, กรุงเทพฯ.
- นวลจันทร์ ทศนชัยกุล. (2561). สังคมสงเคราะห์ในกระบวนการยุติธรรมกับการไล่เกลี่ยข้อพิพาท. **วารสารสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์**, 44(2), 1-8.

- ประพาฬรัตน์ สุขดิษฐ์. (2561). การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในคดีแพ่งของศาลยุติธรรม: ศึกษาเปรียบเทียบกฎหมายไทยและสิงคโปร์. สืบค้นเมื่อ 22 เมษายน 2565, จาก <https://www.law.cmu.ac.th/lasc/conference/wp-content/uploads/sites/2/2018/11/Part-5.pdf>
- ปาลิดา กรรณฤทธิ์ และปวีณี ไพธทอง. (2564). ปัญหาการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในคดีอาญา : ศึกษาศาลจังหวัดสิงห์บุรี. วารสารวิชาการคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์, 8(2), 118–130.
- ผดุงศักดิ์ เทคดี. (ม.ป.ป.). กระบวนการไกล่เกลี่ยระดับข้อพิพาท : กรณีศึกษาเปรียบเทียบกฎหมายไทยกับกฎหมายญี่ปุ่น. สืบค้นเมื่อ 30 เมษายน 2565, จาก <https://oia.coj.go.th/th/content/category/detail/id/8/cid/8058/iid/93790>
- พระราชกฤษฎีกากำหนดทุนทรัพย์การไกล่เกลี่ยและประนอมข้อพิพาททางแพ่งอื่น พ.ศ. 2565. (12 ตุลาคม 2565). ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 139 (ตอน 63 ก). หน้า 16–18.
- พระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. 2534. (4 กันยายน 2534). ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 108 (ตอนที่ 156). หน้า 23–24.
- พัสกร จรรยากุล. (2560). การระงับข้อพิพาททางเลือกในคดีผู้บริโภคโดยวิธีการไกล่เกลี่ยในระบบออนไลน์. วิทยานิพนธ์ น.ม. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, กรุงเทพฯ.
- ภาณุพงศ์ เฉลิสมสิน. (2564). การระงับข้อขัดแย้งโดยวิธีการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท. สืบค้นเมื่อ 20 เมษายน 2565, จาก <https://www.bangkokbiznews.com/columnist/969894>
- ภาณุพงศ์ พงษาชัย. (2561). ปัญหากฎหมายเกี่ยวกับหลักความยินยอมไม่เป็นละเมิด: กรณีศึกษาเปรียบเทียบ ไทย-สหรัฐอเมริกา. วิทยานิพนธ์ น.ม. สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, กรุงเทพฯ.
- มนตรี โสคติยานุรักษ์ และเบญจพล เรียบร้อย. (2562). ผลกระทบของการใช้จ่ายงบประมาณภาครัฐต่อความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจของไทย. วารสารการเมืองการบริหาร และกฎหมาย, 11(2), 555–582.
- รุ่งรัตน์ ธนบดีธาดา และอรรถชัย วงศ์อุดมมงคล. (2563). การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในชุมชน : ข้อสังเกตบางประการตาม พระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562. วารสารวิชาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี, 3(3), 95–110.

- ลาวัล นาคติลภ และสัญญา เคนาภูมิ. (2560). แนวคิดการไกล่เกลี่ยเพื่อยุติข้อพิพาทคดีอาญา
ในชั้นพิจารณาคดีของศาล. **วารสารสถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏ
มหาสารคาม**, 4(2), 61-75.
- วรรณพงศ์ วิไลรัตน์ สมาน งามสนธิ. (2559). ประสิทธิภาพในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของอำเภอใน
ประเทศไทย. **วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยอีสเทิร์นเอเซีย ฉบับสังคมศาสตร์และ
มนุษยศาสตร์**, 6(1), 264-274.
- ศิริเพ็ญ จันทน์นิม. (2562). แนวทางใหม่ของการจัดการความขัดแย้ง ในการระงับข้อพิพาท
สัญญาทางปกครอง ศึกษาเฉพาะกรณี: การกำหนดให้นำวิธีการระงับข้อพิพาททางเลือก
โดยคนกลางไกล่เกลี่ยมาใช้ในสัญญาทางปกครอง. **วารสารการเมือง
การบริหาร และกฎหมาย**, 11(1), 289-311.
- เศรษฐภัทร์ กรีกุล. (2563). การไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางการแพทย์ ศึกษากรณีเปรียบเทียบ
ระหว่างไทยกับญี่ปุ่น. สารนิพนธ์ น.ม. มหาวิทยาลัยศรีปทุม, กรุงเทพฯ.
- สีสุลัน จันดา. (2557). การไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่งระดับหมู่บ้าน : ศึกษาเปรียบเทียบ
ระหว่างกฎหมายประเทศไทยและสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว.
วิทยานิพนธ์ น.ม. สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, กรุงเทพฯ.
- สุกัญญา อินเงินดี และสุพัตรา แผนวิจิต. (2566). แนวทางการพัฒนาคู่มือเทคนิคการไกล่เกลี่ย
ข้อพิพาททางอาญาในชั้นสอบสวนตามพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ.
2562. **วารสารสังคมศาสตร์เพื่อการพัฒนาท้องถิ่น มหาวิทยาลัยราชภัฏ
มหาสารคาม**, 7(2), 135-145.
- สุชาดา ศรีใหม่. (2564). การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทศึกษาเปรียบเทียบภาคประชาชนและ
คณะกรรมการหมู่บ้าน. **วารสารนิติศาสตร์และสังคมท้องถิ่น**, 5(2), 145-172.
- สุวรรณ วงษ์การค้า, สมาน ตั้งทองทวี, มหาวิทยาลัยปทุมธานี, ธานี วรรณ และมหาวิทยาลัย
รังสิต. (2564). แนวทางการจัดทำกฎหมายต้นแบบว่าด้วยการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทระดับ
ท้องถิ่น. **วารสารสังคมศาสตร์และมานุษยวิทยาเชิงพุทธ**, 6(8), 339.
- โสรัตน์ กลับวิลา. (2565). การใช้กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท
ก่อนฟ้องคดีในเขตพื้นที่กรุงเทพมหานคร. ดุษฎีนิพนธ์ ปริญญาโท. มหาวิทยาลัยรังสิต,
กรุงเทพฯ.
- หวางเอียนหลิง. (2562). การไกล่เกลี่ยในจีน : อดีตและปัจจุบัน. สืบค้นเมื่อ 30 เมษายน 2565,
จาก <https://th.chinajusticeobserver.com/a/mediation-in-china-past-and-present>

- อดุลเดช โต๊ะแอ. (2561). การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทเกี่ยวกับครอบครัวตามบทบัญญัติแห่งศาสนาอิสลามของสำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดสงขลา : วิธีการและความพึงพอใจของผู้ใช้บริการ. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, สงขลา.
- อชิปไตย ไกรราช. (2557). การบังคับใช้พระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดินพ.ศ. 2534 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 7) พ.ศ. 2550 เพื่อระงับข้อพิพาททางแพ่ง. สารนิพนธ์ น.ม. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, นนทบุรี.
- อภิชาติ คงวุ่น. (2561). การพัฒนาระบบการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทก่อนฟ้องคดีต่อศาลกรณีศึกษาศาลจังหวัดตรัง. สืบค้นเมื่อ 23 เมษายน 2565, จาก https://library.coj.go.th/pdf-view.html?fid=11369&table=files_biblio
- อภิศักดิ์ อามาตย์. (2565). ปัจจัยความสำเร็จและข้อจำกัดของการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของคณะกรรมการหมู่บ้าน : กรณีศึกษา ตำบลหนองบัวแดง อำเภอหนองบัวแดง จังหวัดชัยภูมิ. วารสารสังคมศาสตร์ และมนุษยศาสตร์, 48(2), 113-126.
- อรัชมน พิเชฐวรกุล. (2562). การระงับข้อพิพาททางเลือก. สืบค้นเมื่อ 20 เมษายน 2565, จาก <https://www.bangkokbiznews.com/blogs/columnist/122222>
- อัทยา วณิชชานัย. (2556). การระงับข้อพิพาททางสิ่งแวดล้อมโดยวิธีการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทนอกศาล. สารนิพนธ์ น.ม. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, นนทบุรี.
- อุดม งามเมืองสกุล และวิมลเรขา ศิริชัยวรารณ. (2563). กฎหมายการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชน. วารสารนิติศาสตร์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 49(2), 297-297.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก แบบสัมภาษณ์

แบบสัมภาษณ์

แนวทางหรือมาตรการทางกฎหมายเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการไกล่เกลี่ย
ข้อพิพาททางแพ่งของที่ทำการปกครองอำเภอในพื้นที่จังหวัดพะเยา
(เจ้าหน้าที่รัฐผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง)

สถานที่สัมภาษณ์.....

วันที่สัมภาษณ์.....

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ได้รับการสัมภาษณ์

ตำแหน่ง.....สังกัด.....

ตอนที่ 2 ปัญหา อุปสรรค ข้อจำกัด และข้อเสนอแนะ ของการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททาง
แพ่งของที่ทำการปกครองอำเภอ

1. ท่านมีส่วนเกี่ยวข้องกับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่งของอำเภออย่างไร

.....

2. ท่านคิดว่าการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่งของอำเภอ มีปัจจัยที่ส่งผลต่อการนำไปสู่การ
ปฏิบัติเพื่อแก้ไขปัญหาให้กับประชาชนในพื้นที่ ตามประเด็นด้านต่าง ๆ อย่างไร

2.1 การสนับสนุนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท

.....

2.2 กระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท

.....

2.3 การบริหารทรัพยากร

.....

2.4 สิ่งจูงใจสำหรับผู้ปฏิบัติงาน

2.5 การประชาสัมพันธ์

3. ท่านคิดว่าการไถ่เกื้อยข้อพิพาททางแพ่งของอำเภอ ตามประเด็นต่าง ๆ ต่อไปนี้เป็นอย่างไร

3.1 หลักเกณฑ์การไถ่เกื้อยข้อพิพาท

3.2 คุณสมบัติของผู้ไถ่เกื้อย

3.3 ทักษะ ความรู้ ความสามารถของประธานคณะผู้ไถ่เกื้อย

3.4 ขั้นตอนการไถ่เกื้อยข้อพิพาท

3.5 ผลของการไถ่เกื้อยข้อพิพาท

4. ท่านคิดว่าการไถ่เกื้อยข้อพิพาททางแพ่งของอำเภอ มีปัญหา อุปสรรค ข้อจำกัด ที่จะต้องดำเนินการปรับปรุงพัฒนาอย่างไร และท่านมีแนวทางแก้ไขปัญหาหรือข้อเสนอแนะอย่างไร

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ-สกุล	นางสาวณิชนันต์ กันทะพะเยา
วัน เดือน ปี เกิด	14 พฤศจิกายน 2536
สถานที่เกิด	พะเยา
วุฒิการศึกษา	น.บ.มหาวิทยาลัยพะเยา พะเยา
ที่อยู่ปัจจุบัน	24/1 หมู่ที่ 6 ตำบลแม่ปืม อำเภอเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา
ผลงานตีพิมพ์	แนวทางหรือมาตรการทางกฎหมายเพื่อพัฒนาการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่งของที่ทำกรปกครองอำเภอในพื้นที่จังหวัดพะเยา. ในการประชุมวิชาการระดับชาติ "พะเยาวิจัย ครั้งที่ 13" กลุ่มงานวิจัย : มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ (ด้านนิติศาสตร์) (หน้า 1415 – 1431). พะเยา : กองบริหารงานวิจัย มหาวิทยาลัยพะเยา

